

T.C.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

AFET MÜDAHALESİNDE KURUMLAR ARASI İŞ BİRLİĞİNİN SOSYOLOJİK
ANALİZİ: TANZANYA'NIN AFET YÖNETİMİ ÜZERİNE TEORİK BİR ARAŞTIRMA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MWALIMU JUMBE MWAMBERE

DANIŞMAN:

Prof. Dr. Mustafa Arslan

KONYA-2025

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Mwalimu Jumbe MWAMBERE		
	Numarası	21810301008		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji Ana Bilim Dalı/ Sosyoloji Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	x	
		Doktora		
Tezin Adı	AFET MÜDAHALESİNDE KURUMLAR ARASI İŞ BİRLİĞİNİN SOSYOLOJİK ANALİZİ: TANZANYA’NIN AFET YÖNETİMİ ÜZERİNE TEORİK BİR ARAŞTIRMA			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Mwalimu Jumbe MWAMBERE

Özet

Bu çalışma, afetlere müdahaleye yönelik hem tarihsel hem de güncel uygulamaları ve bu çabalar sırasında sergilenen kurumlar arası iş birliği düzeyini kapsamlı bir şekilde incelemektedir. Afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliğinin sosyolojik analizini ve anlaşılmasını sağlamak için Parsons'ın sistem teorisini kullanmaktadır. Teori, Tanzanya'da kurumlar arası iş birliği ve afet müdahalesi ile ilgili olarak sistemin kalıplarının karşılıklı etkileşimine bakarak kurumlar arası iş birliğinin başarı ve zayıflıklarını belirlemek için bir çerçeve sağlamıştır. Sistemin uyum, hedefe ulaşma, entegrasyon ve gecikme gibi kalıpları, teorinin araştırma konusuyla ilgisini kurmak için merkeze alınmıştır. Bu çalışmada, sistemin nasıl işlediğine dair önemli çıkarımlar olduğu anlaşılmıştır. Bu da çalışmayı ülkedeki afet müdahale uygulamalarını iyileştirme fırsatı konusunda bilgilendirmiştir.

Çalışma literatüre temellidir ve Tanzanya'daki afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliğinin dinamiklerini diğer ülkelerden örnekler alarak incelemek için sosyolojik araçlar kullanmaktadır.

Çalışma, Tanzanya'nın kurumlar arası iş birliğini cazip kılan oldukça iyi yasa ve politika çerçevelerine sahip olduğunu ve bu nedenle kurumlar arası iş birliğinin afet müdahalesinde önemli bir rol oynadığını vurgulamaktadır. Bu durum, 2016 Kagera depremi, 2018 Mv Nyerere gemi kazası, Darüsselam ve ülkenin diğer bölgelerindeki seller ve 2024 Hanang'daki çamur kayması gibi son afet olaylarında kendini göstermiştir. Ancak, çalışma bölümlerinde ayrıntılı olarak açıklanan koordinasyon problemleri, bürokratik atalet, afetlerin siyasileştirilmesi, kaynak kıtlığı, hazırlıksızlık ve iletişim sorunları gibi konular kurumlar arası etkili iş birliğini engellemektedir. Bununla birlikte, çalışma hem kurumların hem de bireylerin oynadığı aktif role rağmen, kurumlar arası iş birliğinin uygun şekilde koordine edilmiş kurumsal çabalardan kaynaklanmadığını göstermektedir. Çoğu durumda, bireylerin ve kurumların ihtiyaçlara cevap vermeye çalışması "fedakâr motivasyonundan" kaynaklanan istenmeyen bir uygulama gibi görünmektedir. Bununla birlikte, Tanzanya afet yönetiminde daha iyi afet müdahalesinin ve kurumlar arası etkin iş birliğinin nasıl sağlanabileceğine ilişkin tavsiyeler sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Kurumlar, Kurumlar Arası İş Birliği, Afet, Afet müdahalesi, Afet yönetimi*

Abstract

This study thoroughly reviews both historical and recent practices for responding to disasters and the level of inter-agency collaboration exhibited during these efforts. It employs Parsons' system theory to drive sociological analysis and understanding of inter-agency collaboration in disaster response. The theory provided a framework for identifying the success and weaknesses of inter-agency collaboration by looking at the interplay of the patterns of the system in relation to inter-agency collaboration and disaster response in Tanzania. The patterns of the system, such as adaptation, goal attainment, integration, and latency, are centrally taken to build up the relevance of the theory to the research subject. It is understood in this study that there are significant implications for how the system functions. And this has informed the study on the opportunity to improve disaster response practice in the country.

The study is library-based, and it uses sociological tools to examine the dynamics of inter-agency collaboration in disaster response in Tanzania by drawing examples from other countries.

Crucially, the study highlights that Tanzania has fairly good legal and policy frameworks that attract inter-agency collaboration, and thus, the inter-agency collaboration is witnessed and plays a crucial role in disaster response. This has been manifested during recent disaster events such as the Kagera earthquake, the Mv Nyerere ship accident, floods in Dar es Salaam and other parts of the country, and mudslide in Hanang, to mention but a few. However, issues such as coordination, bureaucratic inertia, politicisation of disasters, scarcity of resources, ill preparedness, and communication problems, which are explained in detail in the theme chapters, inhibit effective inter-agency collaboration. Nevertheless, the study indicates that despite the active role played by both institutions and individuals, inter-agency collaboration seems to not stem from proper coordinated institutional efforts. In most cases, it appears to be an unintended practice resulting from the "altruistic motivation" of individuals and institutions to try to respond to the needs. However, recommendations are provided on how to ensure better disaster response and effective inter-agency collaboration in Tanzanian disaster management.

Keywords: *Agencies (institutions), Inter-Agency Collaboration, Disaster, Disaster Response, Disaster Management*

İçindekiler

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
Özet	ii
Abstract.....	iii
İçindekiler.....	iv
Şekil Listesi.....	vii
Kısaltmalar	viii
Teşekkür	x
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1 Araştırma Konusu ve Problemin Tanımı	4
1.1.1 Araştırma Konusu	4
1.1.2 Problemin Tanımı	6
1.2 Araştırmanın Amacı	7
1.2.1 Özel Amaçlar	7
1.3 Çalışmanın Önemi	8
1.4 Araştırma Yöntemi	8
1.5 Kuramsal Çerçeve	12
1.5.1 Kurumlar Arası İş birliğine Üzerine Sistem Teorisi	13
1.6 Anahtar Kavramları	15
1.6.1 Kurumlar	15
1.6.2 Kurumlar Arası İş Birliği.....	19
1.6.3 Afet	19
1.6.4 Afet Yönetimi	22
1.6.5 Afet Müdahalesi	23
1.7 Afet Müdahale ve Yönetiminde Kurumlar Arası İşbirliğini İşbirliğine Sosyolojik Bir Bakış	23
1.8 Çalışmanın Sınırları	29

1.9	Tezin Düzeni	30
BÖLÜM II		32
TANZANYA'DA AFETLERİN VE AFET YÖNETİMİ TARİHSEL BAĞLAMI		32
2.1	Tanzanya'daki Afetlere Tarihsel Bakış	32
2.1.1	Kagera Savaş 1978-1979	32
2.1.2	Deprem	34
2.1.3	Sel	35
2.1.4	Kuraklık	37
2.1.5	Kazalar	38
2.1.6	Trafik Kazaları	41
2.1.7	Yangınlar	41
2.1.8	HIV/AIDS Salgını	42
2.2	Tanzanya'da Afet Yönetimi Politikaları ve Düzenlemeleri	45
2.3	Tanzanya'da Afet Müdahalesinde Farklı Kurumların Rolü	47
2.3.1	Bakanlıklar, Departmanlar ve Ajanslar (MDA'lar)	48
2.3.2	Afet Müdahale Ekipleri	48
2.3.3	Özel Sektörler	49
2.3.4	İtfaiye ve Kurtarma Kuvvetleri	49
2.3.5	Emniyet Kuvvetleri	50
2.3.6	Tanzanya Kızılhaç Derneği ve Tanzanya İzci Dernekleri	50
2.3.7	STK'lar, CBO'lar ve FBO'lar	51
2.3.8	Uluslararası Ajanslar ve Kalkınma Ortakları	51
2.3.9	Medya	51
BÖLÜM III		53
KÜRESEL VE BÖLGESEL AFET YÖNETİMİ STRATEJİLERİ		53
3.1	Küresel Afet Yönetimi Stratejileri	53
3.2	Bölgesel Afet Yönetimi Stratejileri	56
3.3	Tanzanya'da Afet Yönetimi Stratejileri	59

BÖLÜM IV.....	61
AFET MÜDAHALESİNDE KURUMLAR ARASI İŞ BİRLİĞİNİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ	61
4.1 Diğer Ülkelerde Kurumlar Arası İş birliği.....	61
4.2 Tanzanya'da Kurumlar Arası İş birliği	63
4.3 Kurumlar Arası İşbirliğinin Güçlü Yönleri	65
4.4 Kurumlar Arası İşbirliğinin Zayıf Yönleri.....	66
BÖLÜM V.....	71
TARTIŞMA VE BULGULAR	71
5.1 Tartışma.....	71
BÖLÜM VI.....	86
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	86
6.1 Sonuç	86
6.2 Öneriler.....	89
6.3 Sonraki Araştırmalar İçin Öneriler	91
Kaynaklar.....	93

Şekil Listesi

Şekil 1:1997 yılında Uganda'nın başkenti Kampala'da yürüyen Tanzanya askerleri, başkenti ele geçirip İdi Amin'i devirdikten sonra.....	33
Şekil 2: 2016 yılında Kagera bölgesinde meydana gelen bir depremin neden olduğu hasarları gösteren fotoğraflar.	35
Şekil 3: Darüsselam sakinleri sel sırasında işe gitmekte zorlanıyor.	36
Şekil 4: Kuraklık yüzünden inekler mera bulmakta zorlanıyor.	37
Şekil 5: MV Bukoba'nın Victoria Gölü'nde batışının bir fotoğrafı.	40
Şekil 6: Columbia Üniversitesi Dünya Enstitüsü'nün veri resmi.....	44
Şekil 7: Tanzanya afet yönetimi yapısı	47

Kısaltmalar

ACT	Değişim ve Şeffaflık İttifakı.
ADEM	Eğitim Yönetimini Geliştirme Ajansı
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AIDS	Edinilmiş İmmun Yetmezlik Sendromu
A.g.e	Adı Geçen Eser
A.g.m	Adı Geçen Makale
Akt	Aktaran
Bkz	Bakınız
BBC	İngiliz Yayın Kuruluşu
CBOs	Toplum Temelli Kuruluşlar
CCM	Chama Cha Mapinduzi Devrimci partisi
CHADEMA	Demokrasi ve Kalkınma Partisi
DC	Bölge Komiseri
DMA	Afet Yönetimi Yasası
DMF	Afet Yönetim Fonu
DMP	Afet Yönetim Departmanı
DPRPs	Afete Hazırlık ve Müdahale Planları
DRMSAP	Afet Risk Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planı
DRCA	Afet Yardım Koordinasyon Yasası
DRR	Afet Riskinin Azaltılması
EAC	Doğu Afrika Topluluğu
ECOWAS	Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu
ERRA	Deprem Yeniden Yapılandırma ve Rehabilitasyon Kurumu
FBOs	İnanç Temelli Kuruluşlar
HATSU	Hatay Su ve Kanalizasyon İdaresi
HIV	İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü
IFRC	Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu
IRC	Uluslararası Kurtarma Komitesi
MDAs	Bakanlıklar, Departmanlar ve Ajanslar
NADMAC	Ulusal Afet Yönetim Komitesi
NBS	Ulusal İstatistik Bürosu
NDMS	Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi
NFIs	Gıda Dışı Ürünler/Temel Yardım Malzemesi
POA	Eylem Planı

PO-RALG	Başkanlık Ofisi, Bölgesel Yönetim ve Yerel Yönetimler
RC	Bölge Komiseri
RRF	Bölgesel Dayanıklılık Çerçevesi
SADC	Güney Afrika Kalkınma Topluluğu
SFDRR	Sendai Afet Risk Azaltılma Çerçevesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
SFTDRR	Sendai Afet Risk Azaltılma Çerçevesi Terminolojisi
TAMP	Türkiye Afet Müdahale Planı
THIS	Tanzanya HIV Etki Araştırması
TPDF	Tanzanya Halk Savunma Kuvvetleri
TMA	Tanzanya Meteoroloji Kurumu
TZS	Tanzanya Şilini
BM	Birleşmiş Milletler
UNDRR	Birleşmiş Milletler Dünya Afet Riskinin Azaltılması
UNISDR	Birleşmiş Milletler Uluslararası Afet Azaltma Stratejisi
URT	Tanzanya Birleşik Cumhuriyeti
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
VEO	Köy Yürütme Görevlisi
VOA	Amerika'nın Sesi
WEO	Koğuş Yürütme Görevlisi
WHO	Dünya Sağlık Örgütü

Teşekkür

Öncelikle, bana verdiği yaşam, sağlık ve güç için Allah'a şükretmek istiyorum. Sağlıklı olmak ve bu karmaşık dünyada bu akademik görevi tamamlayabilmek şükredilmesi gereken bir şeydir. Bu akademik görevin insanlara, topluma ve akademiye olumlu bir katkısı olması umuduyla sona ermesi Allah'ın lütfudur. Bu yolculuğa başlarken, Allah'a bu çalışmayı en parlak şekilde yazabilmem için bana 'ilham' ve/veya sezgi vermesi ve insanların bundan faydalanması için dua ettim. Bu nedenle bu çalışmanın hem Tanzanya'daki hem de dünyadaki afet yönetimi çalışmalarına önemli katkı sağlayacağına inanıyorum.

Prof. Dr. Mustafa Arslan'a da en içten şükranlarımı sunarım. Kendisi harika bir danışman oldu ve onun rehberliği sayesinde bu çalışma tamamlandı. Prof. Arslan, bu çalışmanın yazımında her bir detaya dikkat etmemi ve bilimsel yöntemlere bağlı kalmamı sağladı. Hocam, akademik hayatıma sadece danışman olarak değil, öğretim görevlisi olarak da yaptığımız katkılar sonsuza kadar hatırlanacaktır. Teşekkür ederim.

Aynı şekilde, önceki danışmanlarım Dr. Ruhi Can Alkın ve Dr. Ayşegül Sili Kalem'e de şükranlarımı sunarım. Dr. Alkın harika bir hoca ve teklif aşamasına kadar bana danışmanlık yapan harika bir insan. Sadece bu çalışmada değil, üniversitedeki tüm akademik hayatımda bana son derece yardımcı oldu. Çok teşekkür ederim hocam. Dr. Ayşegül Sili Kalem'e, üniversitedeki ilk yılımda bana verdiği rehberlik için minnettarım.

Aileme, siz benim sahip olduğum en değerli hediyesiniz. Tüm akademik hayatım boyunca benimle birlikte olduğunuz için teşekkür ederim. Bu aşamaya sizin çabalarınız sayesinde geldim. Babam Jumbe Mwambere, siz benim bu akademik merdiveni tırmanmam için hayatınızı adayan ilham verici bir babasınız. Ve annem Mariamu Mwalimu, sen bu dünyadaki en iyi bir annesin. Okul hayatımın ilk yıllarında, eğitimin ve önümdeki dünyanın önemini bilmediğim için yarama tuz bastın ama şimdi beni motive eden ve bu noktaya getiren çabaların ve güçlü sözlerin için minnettarım.

Ayrıca Darüselam Üniversitesi'nden Dr. Egidius Kamanyi'nin katkılarına da teşekkür etmek isterim. Elbette bu çalışmayı yazmam için bana çok ilham veren 2023 depremi sırasında Türkiye'de bulunmamın yanı sıra, Darüselam Üniversitesi'nde kendisini ziyaret ettiğimde Dr. Kamanyi ile yaptığım sohbet, afet üzerine çalışma yapma isteğimi arttırdı. Dr. Kamanyi o zamandan beri tezim konusunda bana danışmanlık yapmaya devam etti ve bu teze büyük ölçüde onun çalışması ilham verdi.

Öte yandan, Dodoma Üniversitesi'nden Dr. Baraka Kondo'ya teşekkür ediyorum. Dr. Kondo benim uzun süredir akıl hocam ve bu yolculuğumda bana çok şey kattı. Dr. Kondo ile çalışmak sadece öğrenme titizliğimi arttırmakla kalmadı, aynı zamanda bana nasıl insan olunacağını da öğretti. Ayrıca, Dr. Elizabeth Yadey'e teorik temelli bir çalışmanın nasıl yürütüleceği konusunda bana önemli girdiler sağladığı için teşekkür etmek isterim. Verdiği bilgiler bu çalışmayı organize etmemde bana çok yardımcı oldu.

Doç. Dr. İncinur Atık Gürbüz'e, bu çalışmanın düzenlenmesinde ve gerekli düzeltmelerin yapılmasında bana yardımcı olduğu için çok teşekkür ederim.

Son olarak, bu çalışmaya şu veya bu şekilde katkıda bulunan herkese teşekkür etmek istiyorum. İlk aşamadan son aşamaya kadar bana yardımcı olan sınıf arkadaşlarımın ve diğer arkadaşlarımın katkılarını takdir ediyorum. Özel olarak Sümeyra, Zeynep Sena ve Sıdıka'ya teşekkür etmek istiyorum; yardımlarınız gerçekten takdire şayan. İsimleri burada yer almayan arkadaşlarıma da teşekkür ediyorum.

Mwalimu Jumbe Mwambere

Konya 2025

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanoğlu afetlerle ilgili riskleri belirlemeye ve azaltmaya yönelik çalışmalar yürütmektedir. Buna rağmen, son yıllarda dünya üzerinde deprem, sel ve savaş gibi iklimsel, jeolojik, siyasi ve teknolojik sorunlarla daha sık karşılaşılmakta ayrıca bu afetlerin şiddetindeki artışa da tanık olunmaktadır. Yaşanılan bu zorluklar, “afet” kelimesini hem entelektüeller hem de sıradan insanlar arasında yaygın/kullanılan bir kelime haline getirmiştir.

Afet ile ilgili risklerin artmasından dolayı akademisyenler, konunun otoriteleri, hükümetler, kuruluşlar ve/veya bireyler bu olayları açıklamaya, konuyu teorileştirmeye ve analiz etmeye başlamışlardır. Bu durum, bireylerin ve toplumların yaşanan afetlerin yarattığı risklere, tehlike oluşturabilecek dikkat dağınıklığına maruz kalmalarını engellemek ve afetlerle başa çıkmanın yollarını öğrenmek/öğretmek gibi çeşitli çalışmaları da beraberinde getirmiştir. Afet yaşanan ülkelerdeki ölü sayıları ve afetten etkilenen bireylerin sayıları 2005’ten 2011’e kadar %34’e ulaşmıştır ve insanlık dünyanın dört bir yanında yaşanan sonu gelmeyen felaketslere tanık olmuştur (Wang, 2013, s. 413). Sadece 2022 yılında, dünya çapında 387 doğal tehlike ve afet EM-DAT tarafından kaydedilmiş, bu afetlerde 30704 can kaybı yaşanmış ve bu afetler 185 milyon insanı etkilemiştir (World Relief Web, 2023). Tespitlere göre, son yıllarda Güney Asya’da yaklaşık 1333 afet meydana gelmiştir. Bu afetlerde 105 milyar dolar değerinde maddi zarar yaşanırken 980.000’den fazla can kaybı yaşanmış ve yaklaşık 2,4 milyar insan için güvenlik açığı ortaya çıkmıştır (Shah vd., 2022, s. 1).

Afrika’da, afetlerden kaynaklanan ekonomik zarar 1980 ve 2004 yılları arasında yaklaşık 1 trilyon dolardır. Afet maliyetinin 2003 yılında 65 milyar dolara ulaştığı tahmin edilmektedir. Afet sırasında ve afetten sonra insani müdahaleler için yapılan harcamalar 2005 yılında 17 milyar dolarla en yüksek noktasına ulaşmıştır (Aliyu, 2015; Strömberg, 2007). 2022 yılında Bukina Faso, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Etiyopya, Sudan, Nijer ve Nijerya olmak üzere altı Afrika ülkesinde 88,9 milyon kişi kuraklıktan etkilenmiştir (CRED, 2023).

Afetlerin bu tarz olumsuz etkileri, yardımlar açısından hem bölgesel hem de küresel ölçekte güçlü bir iş birliğinin kurulması ve geliştirilmesi ihtiyacını doğurmaktadır (Lai et al, 2009, Yi & Yang, 2014, akt: Shah vd., 2022, s. 1). Afet yönetiminin etkili bir şekilde yapılması canın, malın ve kamu sağlığının korunmasının yanı sıra ekonomik yüklerin azaltılması açısından da hayati önem taşımaktadır (Bremer, 2003; Michel-Kerjan vd., 2013).

Afetlerin doğası gereği beraberinde gelen yıkımlar göz önüne alındığında, afet müdahalesinin etkinliği, afete müdahale eden farklı paydaşlar arasındaki güçlü iş birliği ve bu

paydaşların koordinasyonu birbiriyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Tüm bu argümanlar, afet yönetimi ve/veya müdahalesinin çok boyutlu bir sosyolojik olgu olduğu gerçeğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Son yıllarda Tanzanya’da hem halkın refahını hem de çevrenin istikrarını olumsuz yönde etkileyen pek çok afet yaşamıştır. Depremler, salgın hastalıklar ve pandemiler, kuraklıklar, seller, 1978/79 Kagera Savaşı (Tanzanya-Uganda Savaşı), yangınlar ve kazalar gibi hem doğal hem de insan kaynaklı bu afetler pek çok insanın hayatına mal olmuş, mal kaybına yol açmış ve altyapının, ekonominin ve sosyal ilişkilerin tahrip olmasına neden olmuştur.

Dünya Bankası’nın (2008) verilerine göre, Tanzanya tarih boyunca üç büyük felaketle karşı karşıya kalmıştır (Akt: Kamanyi, 2020b, s. 7). Bunlar; kuraklık, salgın hastalıklar ve sellerdir. Tanzanya’da rapor edilen doğal afetlerin %70’i iklim değişikliğine bağlanmakta, yaşanan kuraklık ve sellerin de bu durumdan kaynaklanan afetler olduğu düşünülmektedir (Tilumanywa, 2021, s. 124). Veriler, son yirmi yılda (1997-2017) yaşanan sellerin doğal afetlerin %40’ını oluşturduğunu göstermektedir. 2015-2020 yılları arasında yaşanan seller 307 ölüme, 317907 kişinin mağduriyet yaşamasına ve 50588 evin yıkılmasına sebep olmuştur (EM-DAT 2018, Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi, 2022’den alıntılanmıştır). Araştırma bulguları, Tanzanya hükümetinin Darüsselam’daki sellerin ardından kurtarma ve yeniden yerleşim çalışmaları için 1,83 milyar Tanzanya şilini ayırdığını göstermektedir (Msemo vd., 2021, s. 8).

Tanzanya’da yaşanan afetlerden sonra ortaya çıkan olumsuzlukların giderilmesi için ulusal ve uluslararası birçok kamu kurumu ve özel kuruluşun yanı sıra sivil toplum kuruluşlarının üyelerinin de ihtiyaçlara yanıt vermek amacıyla bir araya geldiği bilinmektedir. Bu kurumların afet konusunda birlikte çalışmak zorunda olması, çalışmanın *kurumlar arası iş birliğini* konusuna odaklanılmasını da zorunlu hale getirmektedir. Çalışmada, daha geniş bir çerçevede kurumlar arası iş birliğinin güçlü ve zayıf yönleri değerlendirilirken daha özeldir Tanzanya’daki afet müdahalesinde kurumlar tarafından kullanılan işbirlikçi girişimlerin tespiti amaçlanmaktadır.

Yine bu çalışmayla Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015) tarafından tavsiye edilen kurumlar arası iş birliğini incelemek amaçlanmaktadır. Yaşanan son olaylardan dersler çıkararak Tanzanya’nın afet müdahalesine nasıl uyduğunun değerlendirilmesi de çalışmanın temel amaçları arasındadır. Çalışma esnasında elde edilen veriler sosyolojinin temel kavramları olan “sosyal dayanışma”, “sosyal iş bölümü” ve “rasyonalite” gibi kavramlar ışığında değerlendirilmiştir.

Tanzanya’da afet müdahalesinde yer alan başlıca kurumlar, ana afet yönetimi koordinatörü olan Ulusal Afet Yönetim Komitesi (NADMAC), BM, uluslararası kuruluşlar,

Kızıl Haç, 'World Vision' gibi STK'lar ve diğer insani yardım aktörlerinin yanı sıra özel sektör, itfaiye ve kurtarma departmanı, polis güçleri ve silahlı kuvvetlerdir. Kamu ve özel sektör fark etmeksizin tüm paydaşları bir araya getirerek onları uzlaşmaya dayalı bir karar alma sürecine dahil ettiği için afet yönetiminde kurumlar arası iş birliği çok önemlidir (Ansell ve Gash, 2008, s. 543).

Bu sadece arzu edilen bir durum değildir aynı zamanda tek bir kurumun yönetemeyeceği afetlerin yıkıcı etkilerini ele almak için de gereklidir (Brayson vd., 2006; Agranoff ve McGuire, 2004. Shah vd., 2022). Bu araştırmada, diğer ülkelerdeki kurumlar arası iş birliğine ve bunun afet müdahalesi üzerindeki önemli etkilerine daha yakından bakılması ve kurumlar arası iş birliğinin Tanzanya'daki afet müdahalesine uygunluğu ve uyarlanabilirliği konusunda kapsamlı bir analiz sunulması amaçlanmaktadır.

Bilindiği üzere, birçok ülkede afetlerin sıklığında ve şiddetinde artış yaşanmış, bu da politikalarda değişiklik yapılmasını gerektirmiş ve müdahalenin daha yakından incelenmesine yol açmıştır. Örneğin, Türkiye'de 1999 Marmara depremi afet yönetimi ve koordinasyonunun kurulmasında bir dönüm noktası olmuştur (AFAD, 2023). O tarihten bu yana hem insani hem de ekonomik kayıpları önlemek ve/veya azaltmak için çeşitli düzenlemeler yapılmıştır (Atmaca vd., 2020, s. 64). İkinci bir örnek olarak Pakistan verilebilir. Pakistan'da sel felaketi nedeniyle 1958'de İklim Yasası çıkarılmış ve yine 2005'te yaşanan depremden sonra afet yönetmeliği çerçevesinde ülkenin ulusal politikasında değişiklikler yapılmıştır (Shah vd., 2022, s. 3).

BM hem doğal hem de insan kaynaklı afetlerin tahribatını azaltma çabalarının bir parçası olarak "Yokohama Stratejisi (1994), Hyogo Eylem Çerçevesi (2005) ve Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesi (2015)" ni çıkartmıştır (Ray-Bennett vd., 2020, s. 3).

Hem Türkiye'nin hem de dünyanın afetlere müdahale konusundaki çabaları, bu tezin odak noktası olan "sosyoloji" disiplininden bağımsız olarak değerlendirilemez. Zira *afete hazırlıklı toplum, afete dirençli toplum, afet bilincine sahip toplum* gibi araştırma konularının yanı sıra *afetler ve sivil toplum, afet ve kurumlar arası iş birliği, afetler ve dezavantajlı gruplar* gibi konular hemen her ülkenin afet müdahalesindeki insan ve toplum ilişkileriyle yakından ilgilidir. Bu bağlamda bu araştırmada son dönemde yaşanan afetler nedeniyle toplumsal yapıda meydana gelen değişimi ve afetlere önlemede kurumlar arası iş birliği incelenerek afetlere müdahale konusunda sosyolojik analizler ve çıkarımlar yapmaya çalışılacaktır.

1.1 Araştırma Konusu ve Problemin Tanımı

1.1.1 Araştırma Konusu

Afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliğinin sosyolojik analizinin Tanzanya örneği üzerinden yapılması bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu çalışmada ele alınan konuları şu şekilde sıralamak mümkündür: Afet öncesinde, sırasında ve sonrasında kurumlar arası iş birliğinin önemi; afete müdahale, afet önlemede etkili iş birliği için yapılması gereken girişimler ve kullanılan mekanizmalar ile etkili bir iş birliğine katkıda bulunan veya iş birliğini engelleyen faktörler. Kurumların ortaya çıkan taleplerle başa çıkmalarına somut bir şekilde yardımcı olma konusundaki rolü göz önüne alındığında kurumlar arası iş birliğinin, afet yönetimi çalışmalarında giderek önem kazandığı ve daha baskın bir söylem haline geldiği dikkati çekmektedir.

Tek bir aktör tarafından çözülemeyecek ve toplum için üstesinden gelinmesi zor olan pek çok sorunun çözümünde kurumlar arası iş birliği sadece beklenen değil aynı zamanda vazgeçilmez bir stratejidir (Agronof ve MacGuire 2003; Mandel 2001; Rethemeyer 2005; Goldsmith ve Eggers 2004; Klickert ve Klijn ve Koppenjan 1997, Akt: Bryson vd. 2006, s. 44).

İş birliği, afetlerin ve sonuçlarının yönetilmesinde önemli bir bileşendir (Waugh ve Straib, 2006, s. 131). Afetlerle başa çıkmak son derece zordur ve bazı durumlarda “tek bir afet bile” ülkenin müdahale kabiliyetini ve/veya kapasitesini alt üst edebilir (Wang, 2013, s. 416). Bu nedenle, kapsamlı afet yönetimini geliştirmek için birçok çalışma, kurumlar arası iş birliğini vurgulamaktadır (Liu vd. 2021). Jones, Thomas ve Rudd (2004); Lippitt ve Van Til (1981), kurumlar arası iş birliğinin, kurumların afet yönetimi karmaşıklıklarıyla başa çıkmalarına, fonların ve personelin uygunsuz kullanımını en aza indirmelerine, uygun kaynak kullanımını en üst düzeye çıkarmalarına ve artan ihtiyaçlarla başa çıkmalarına yardımcı olarak afetlere başarılı bir şekilde müdahale etmelerinin sağlanabileceğini ortaya koymuştur (akt: Dedrick ve Greenbaum, 2010, s1).

Kurumlar arası iş birliği, afet yönetiminin özellikle önemli bir yönüdür çünkü kamu ve özel sektör paydaşlarını, uzlaşılı odaklı bir karar alma sürecine dâhil etmek üzere kamu kurumlarıyla iş birliğine dayalı bir forumda bir araya getirir (Ansell ve Gash, 2008, s. 543). Teknoloji transferi, bilgi paylaşımı, ortak afet önleme ve azaltma çalışmalarına katılma, teknik alışverişi kolaylaştırma ve araştırma yapma yoluyla elde edilen uluslararası, ulusal ve yerel alanlarda iş birliği savunulmaktadır. Bu iş birliği, yerel topluluklardaki geleneksel bilgi, uygulama ve değerlerden yararlanmayı ve aynı zamanda DRR’ya dâhil olan uluslararası, resmî

ve yerel kuruluşlar arasındaki iş birliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. (Ray-Bennett vd. 2020, s. 11).

Bununla birlikte, Wang (2013) tarafından da belirtildiği üzere, iş birliğine ilişkin konularla ilgili çalışmalar farklılık göstermektedir. Örneğin, Abdeen ve arkadaşlar (2021), iş birliğini engelleyen iletişim gibi çok kurumlu zorlukların altını çizmektedir. Brown vd. (2021), Manoj ve Hubenko Baker (2007) ise sosyal zorluklar, çevresel zorluklar ve kurumlar arası iş birliği gibi faktörleri engelleyici bağımsız faktörler olarak saymaktadır. Öte yandan Ödlund (2010), iş birliğini geliştiren ve engelleyen faktörlere odaklanmaktadır. Billard vd., (2008'den aktaran Wang 2013) de sektörler arası ve “yetki alanları arası koordinasyon meşruiyetinin” güçlendirilmesine vurgu yapmaktadır.

Aynı zamanda Cooper ve arkadaşlar (2016), kurumlar arası iş birliğini engelleyen ve iş birliğine katkıda bulunan faktörleri genç ve çocuk ruh sağlığı açısından araştırmaya odaklanmışlardır. Yukarıda da belirtildiği üzere, kurumlar arası iş birliğinin incelenmesi günümüz afet yönetimi stratejisinde çok önemlidir. Shah vd., (2022), mevcut aktörlerin ve/veya kaynakların yeterli olmadığı bir durumda kurumlar arası iş birliğini “sihirli bir mermi” olarak adlandırılır.

Öte yandan afet müdahalesi, yerel acil durum planlama yetkilileri için afet yönetiminde yer alan konulara ilişkin anlamlı bir anlayış geliştirmede ve büyük trajedilere uygulanabilir bir müdahale planlamada paha biçilmez bir kaynak olduğunu kanıtlamaktadır. Öte yandan koordinasyon ve kontrol de kurumlar arası iş birliği ile eğitim konularına odaklanmakta, bunlarda başarıya ulaşmak için çeşitli teknikler/teklifler sunmaktadır. Sunulan bu tekniklerin/tekliflerin de afet müdahalesine büyük ölçüde yardımcı olacağı düşünülmektedir (McNally ve der Heide, 1992).

Buradan hareketle, afet yönetimi yetkililerinin hem bireyler hem de topluluklar tarafından kolayca uygulanabilecek ve kabul edilebilecek kapsamlı ve uygulanabilir politikalar formüle etme sorumluluğuna sahip oldukları da bilinmelidir. Kamanyi (2020)'ne göre afetler meydana geldiğinde hayatta kalanların oynadığı “ajans” rolünü dikkate almak ve afet müdahale politikalarını planlarken ve uygularken sosyo-kültürel unsurlara dikkat etmek gerekmektedir.

1.1.2 Problemin Tanımı

Bir afet meydana geldiğinde, afete müdahaleden sorumlu kurumlarla birlikte doğrudan ilgili olmayan kurumlar da acil yardım sağlamak için acele ederler. Bu kurumların bir araya gelmesinin müdahale faaliyetlerinde olduğu gibi toparlanma aşamasında da olumlu ya da olumsuz sonuçları vardır. Örneğin, Tanzanya’da farklı kurumlar NADMAC’ın direktifleri ile afetlere müdahaleye katılmaktadır. Farklı kurumların bir araya gelmesi, aktörler arasındaki iş birliği çabalarının etkinliği konusunda ciddi endişe yaratmaktadır. Kurumlar arası iş birliğinin zayıf olması, *afetlere yönelik toplumsal merkezli yaklaşımı ve afetlere daha dirençli bir toplum beklentilerini engellemektedir.*

Tanzanya’da yakın zamanda meydana gelen depremler, seller ve toprak kaymaları ülkenin afet müdahalesi esnasında gerçekleştirdiği kurumlar arası iş birliğini- diğer bölgelerdeki kurumlar arası iş birliğine daha yakından bakarak- değerlendirmenin önemini vurgulamıştır. Tanzanya’da son zamanlarda yaşanan bu afetler, afet müdahalesinin afet yönetiminin önemli bir parçası olmasına rağmen kurumlar tarafından iyi bir şekilde ele alınmadığı takdirde afetler meydana geldiğinde durumu kötüleştirmekten öteye geçemediğini de ortaya koymuştur.

Koka ve arkadaşlar, (2018) de bu konuda bir çalışma yapmışlar ve afet müdahalesinde kapsamlılık ile ilgili eksiklik olduğunu ortaya koymuşlardır. Yine bu çalışmada bölge hastanelerindeki yetersiz iletişim sistemlerinin ortaya çıkardığı eksikliklere de dikkat çekilmiştir. Hazırlık faaliyetlerinin bahsedilen şekilde kapsamlı olmaması, afet müdahalesinde gecikmelere sebep olabileceği gibi aynı zamanda mevcut durumu daha da kötüleştirebileceği öngörülmektedir. Ariyasirichot’un (2021) belirttiği gibi, afet müdahale planlarında ve erken uyarı sistemlerindeki zayıflık, afet yönetiminde önemli bir endişe alanıdır. Bu sebeple, afet müdahalesinde hayatta kalan bireyler ve topluluklar arasında dayanışmayı ve toparlanmayı artıracak sosyokültürel unsurları entegre etmek amacıyla kapsamlı iyi politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu nedenle, bu çalışmada kurumlar arası iş birliğinin zorluklarının ve güçlü yönlerinin Tanzanya afet müdahalesindeki uygunluğunu anlamaya ve yaşanan olaylardan dersler çıkarmaya odaklanmıştır. Bu araştırma, iş birliğinin dinamiklerini keşfederek, gelecekteki afet müdahale çabalarının etkinliğini artırabilecek ve ilgili kurumlar arasında daha uyumlu ve koordineli bir yaklaşımı teşvik edebilecek içgörülere/öngörülere katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Sonuç olarak, tüm bu iş birliği ve kurumlar arası çalışma perspektifinden, insan ve toplum yaşamını ve toplumsal davranışların oluşumunu kendisine özgü belirli kavram

ve metodolojiler ışığında inceleyen sosyoloji disiplini çatısı altında bir analiz ve bulgular dizisine ulaşılması hedeflenmektedir.

1.2 Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, genelde *afet müdahalesi* sırasında uygulanan kurumlar arası iş birliğinin güçlü ve zayıf yönlerini incelemektedir. Özelde ise Tanzanya'nın afet müdahalesinin uygunluğunu ve uyarlanabilirliğini sosyolojik kavramlar, teoriler/yöntemler aracılığıyla belirlemeyi ve anlamayı amaçlamaktadır.

Bu araştırma da kurumlar arası iş birliği ve afet müdahalesi kavramlarına genel bir bakış sunmak ve afete müdahalede kurumlar arası çalışmanın zorlukların ve başarının sosyolojik bir analizini yapmak üzere tasarlanmıştır. Bu çalışmayla araştırmacı, afetlerin yoğunluğu ve sıklığının, müdahale için kapsamlı önlemlere ve/veya girişimlere ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Bu tespitler farklı aktörler arasında iş birliğinin zorunlu olduğunu da kanıtlamaktadır.

1.2.1 Özel Amaçlar

Araştırmanın bu temel amaçlar yanında bazı özel amaçları da bulunmaktadır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- i. İşbirliğine dayalı girişimlerin incelenmesi,
- ii. Tanzanya'da kurumlar arası iş birliğine katkıda bulunan ve/veya bunu engelleyen faktörleri ortaya çıkarılması,
- iii. Afet müdahale personellerinin hazırlıklarının ve eğitimlerinin değerlendirerek etkili bir şekilde iş birliği yapma kapasitelerinin ölçülmesi,
- iv. Tüm bu süreçlerin sosyal yapı, sosyal dinamikler, sosyal değişim ve sosyal iş bölümü kavramları açısından değerlendirilmesi.

1.3 Çalışmanın Önemi

Çalışma, kurumlar arası iş birliğine ilişkin önemli noktaları keşfetmeyi -diğer bölgelerdeki başarılı kurumlar arası iş birliklerine atıfta bulunarak- muhtemel afet durumlarında ihtiyaç duyulabilecek uygulamaların iyileştirilmesine ışık tutmayı ve bu uygulamaların güçlü ya da zayıf yönlerini vurgulayarak Tanzanya’da gerçekleşmesi beklenen afetlere karşı müdahalede önemli girdiler sağlamayı hedeflemektedir. Bu amaçla çalışmada afete maruz kalan toplumsal grupların sosyal yaşamlarını daha sağlıklı bir zemine oturtmak üzere bilimsel verilerden hareketle kuşatıcı bir çerçeve sunulmuştur.

Araştırmanın özgün tarafını hazırlanan bu çerçeve oluşturmaktadır. Sosyolojik teori (ler)den ve analizlerden hareketle ilgili alanın akademik birikimine katkı sağlayan çalışma, afet yönetimini konu eden dersler için de bir zemin hazırlamaktadır.

Ayrıca, afetlerle mücadele eden diğer bölgeler için de referans metin özelliği taşımaktadır. Bu çalışmada vurgulanan zorluklar ve başarılı hikayeler, afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliği söylemini yönlendirmek için kullanılabilir. Çalışmanın, özellikle önemli uzmanlık eksikliği ve yetersiz kaynaklarla mücadele eden gelişmekte olan ülkelerde afetlere müdahalede çok kurumlu müdahale için ölçütler belirlediği varsayılmaktadır.

1.4 Araştırma Yöntemi

Tanzanya’nın afet müdahalesine ilişkin yapılan bu çalışmanın teorik arka planında, ele alınan sistem teorisinin görünümünü ortaya koymak için, sosyal bilimlerdeki tarihsel-karşılaştırmalı yöntem esas alınmıştır.

Araştırmacı, Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri’ndeki kurumlar arası iş birliği ile 2005 depremi sırasında Pakistan’da uygulanan kurumlar arası iş birliğinin nasıl gerçekleştiğini karşılaştırmaya çalışmıştır. Bu yöntem araştırmacıya eldeki veri ve belgeleri kullanarak araştırma konusuna ilişkin kapsamlı bir çerçeve sunma imkânı sağlamıştır (Aydın ve Hanağası, 2017, s. 82). Bu noktadan hareketle, tarihsel-karşılaştırmalı yöntemin içeriğinde yer alan “literatür taraması/kütüphane araştırması”, “doküman analizi” ve “gözlem” teknikleri aracılığıyla Tanzanya’da afet müdahalesinin kurumlar arası iş birliği ve iş bölümü bağlamında sosyolojik arka planına ulaşılmaya çalışılmıştır. Sosyal bilimlerde en temel veri toplama araçları arasında yer alan bu teknikler, ilk etapta Tanzanya’nın afet müdahale birimleri ve paydaşlarının dijital kaynaklarına ulaşma hedefini beraberinde getirmiştir. Böylece hem mevcut müdahale aşamaları ve süreçleri hem de kurumlar arası iş birliği adımları için genel bir çerçeve oluşturulmuştur.

Literatür Taraması: Çalışmanın doğası gereği bu yöntem birincil yöntem olarak kullanılmıştır. Tanzanya hakkında, Türkiye ve dünyanın farklı ülkelerinde yapılan araştırmalarda ve lisansüstü tezlerde yer alan saha araştırması verilerine ve sonuçlarına ulaşılmış, bunlar incelenmiş, analiz edilmiş ve sentezlenmiştir. Bu sayede nitel ve nicel yöntemlerle yürütülen saha çalışmalarının analizi ve karşılaştırılması sağlanmıştır. Kütüphane kelimesi, bu çalışma esansında kullanılan uygulamalara atıfta bulunmak için genel bir kavram olarak kullanılmıştır ancak bu çalışmada kullanılan literatür/alan yazın örnekleri çoğunlukla internet üzerinden yapılan taramalar sonucunda elde edilmiştir.

Bu taramalar sırasında kullanılan referans kelimeler bulunmakla birlikte ‘Scite’ gibi yapay zekâ araçları da bu çalışmanın literatür taramasının yapılmasına ve alan yazın örneklerine ulaşılmasına yardımcı olması için kullanılmıştır. Çalışma sırasında araştırmacı, Emile Durkheim’ın (1893/1960) “Toplumda İş bölümü”, Talcott Parsons’ın (1951/1991) “Sosyal Sistem” ve Georger Ritzer’in (2010) “Sosyolojik Teori” gibi konuyla ilgili sosyoloji temelli kitaplarının yanı sıra alanla ilgili çok sayıda araştırma makalesini de okumuştur/incelemiştir.

Çalışmada herhangi bir anket ya da nitel görüşme uygulanmamıştır ancak yukarıda belirtildiği gibi, bu yöntemlerin kullanıldığı saha araştırmalarından toplanan veriler, temel bir tartışma oluşturmak ve bir sonuca varmak için bu çalışmada kullanılmıştır.

Sosyoloji disiplinde tezin konusuyla ilgili sınırlı bir literatür/alanyazın çalışması bulunmaktadır. Bu sebeple Tanzanya ve diğer ülkelerdeki kurumlar arası iş birliğini ve tüm afet müdahale uygulamalarını karşılaştırmak, sosyolojik bir arka plan oluşturmak için afet yönetimi ile birlikte diğer disiplinler tarafından üretilmiş bazı makalelere erişilmiş ve bu çalışmada kullanılmıştır.

Tanzanya hakkında genel olarak afet yönetimi, özel olarak da kurumlar arası iş birliği alanındaki araştırma ve çalışmaların eksik olduğu dikkati çekmektedir. Yapılan çalışmalarda araştırmacılar daha çok sel kontrolü, sellerin sürekliliğinin nedenleri gibi daha özel konulara eğilmişlerdir. Bu durum afet yönetimi araştırmaları konusunda bir boşluğa sebep olmaktadır. Bu boşluk, bireyler, toplum(lar) ve ulus(lar) için konunun önemi ve karmaşıklığı göz önüne alındığında hem akademisyenlere hem öğrencilere hem de afet uzmanlarına bu konuyu daha fazla incelemeleri için bir çağrı olarak burada –özellikle- sunulmaktadır.

Doküman Analizi: Kütüphane araştırmasına ek olarak, sanal ortamda mevcut makalelere çevrimiçi olarak erişilmiş ve bu makaleler okunarak analiz edilmiştir. Tanzanya’daki afet müdahalesine ilişkin hem devlet kurumları hem de özel kuruluşlar tarafından sağlanan raporlar araştırmacı tarafından okunmuştur. Bu raporlardan bazıları ‘World

Vision,' Kızıl Haç Derneği ve NBS tarafından sağlananlardır. Bu okumaların temel hedefi, afet müdahalesinin, özellikle de bu çalışmanın temelini oluşturan kurumlar arası iş birliği bileşeninin nispeten eksiksiz bir resmini elde etmek ve bununla birlikte araştırmaya konu olan önemli aktörlerin afet müdahalesindeki rolüne bakmaktır.

Çalışma için önem arz eden ve önemli afet raporlardan biri olan MV Bukoba kazasına (1995) ilişkin Kisanga raporuna ulaşamamıştır. Bu raporla araştırmacının Tanzanya'daki afet müdahale uygulamalarına ilişkin önemli bilgiler vermesi ve genel olarak afet öncesi, afet sırası ve afet sonrası aşamaları olan hazırlık, müdahale ve iyileştirme konularına bakması beklenmekteydi. Raporun erişilebilir olmamasına rağmen, araştırmaya ait önemli girdiler Profesör Rwekaza Mukandala'nın 21 Mayıs 2024 tarihinde Darüsselam Üniversitesi'nde verdiği ve kazayı konu edinen profesörlük konuşmasından/dersten alınmıştır. Mukandala'nın sunumu, Kisanga'daki kazanın sosyolojik, siyasi, tarihi ve ekonomik analizini ortaya koyan kapsamlı bir çalışmadır. Mukandala'nın dersinden/konuşmasından elde edilen veriler, bu çalışmanın da Kisanga raporuna ulaşamamasından dolayı ortaya çıkan eksik yönlerini tamamlamıştır.

Ayrıca, Ulusal Afet Yönetimi Politikası (2004), Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi (2022-2027), 7 sayılı Afet Yönetimi Kanunu (2015), Tanzanya Acil Durum Hazırlık ve Müdahale Planı (2011) ve Sendai Afet Azaltma Çerçevesi gibi diğer bölgesel ve küresel stratejiler ve çerçeveler de çalışmaya dâhil edilmiştir. Konu hakkında geliştirilen politikalar, stratejiler ve yasal belgeler (2015-2030) de eleştirel bir şekilde analiz edilerek çalışmaya eklenmiştir. Bunlarla, çalışmada yerel ve küresel düzeyde afet müdahalesi ve afet yönetimine rehberlik eden yasal çerçevelerin bir resmi genel olarak çizilmiştir. Araştırmacı başlangıçta *arşiv araştırması yöntemi* kullanmayı planlamış ancak devlet belgelerine erişimin imkânsızlığı sebebiyle bu yöntemi kullanamamıştır. Ayrıca Akyampong (1996), Atkins (1993), Kaller (1998) ve Scully (1997) gibi akademisyenlerin Afrika'daki arşiv belgelerinin önyargılı ve eksik olduğu, bununla birlikte "Afrika'nın geçmişini yeterince anlamayı sağlayamadığı" şeklinde genelleştirdikleri görüşleri nedeniyle Tanzanya'daki arşiv belgelerine erişilse de konu hakkında kapsamlı bir sonuca ulaşmak mümkün de olmayacaktı (Kamanzima, 2004, s. 20).

Gözlem: Araştırmanın gözlem boyutu, yüksek lisans öğrencisinin (araştırmacının) tez önerisini vermesiyle başlamıştır. Tez konusunun kabul edilmesinin ardından araştırmacı, vatandaşı olduğu ülke olan Tanzanya'da bulunduğu süre zarfında "farkındalığını" artırmak üzere bir yolculuğa çıkmış ve bu konuda bir dizi çalışma notu oluşturmuştur. Bu notlarla birlikte doküman analizi ve literatür taraması çalışmalarından elde edilen verileri birleştirilerek araştırma konusuna ilişkin tespitleri çeşitlendirilmiştir. Araştırmacı, ülkesinde kaldığı süre

boyunca ve kısa bir tatil döneminde Tanzanya’da afete müdahale konusunda kurumlar arası iş birliğini ve bir afet sırasında yasal araçların uygulanabilirliğini gözlemlemiş ve analiz etmiştir. Tanzanya, sel felaketleri sıklıkla etkilenmektedir. Bu sebeple kurtarma ve iyileştirme için birden fazla kurumun birlikte çalışması gerekmektedir.

Araştırmacı, sırasıyla Darüselam ve Tanga’daki seller sırasında çeşitli devlet kurumlarının ve insani yardım kuruluşlarının birlikte çalışmasını gözlemlemiştir. Bu durum, kurumlar arası iş birliği bağlamında mevcut verilerin analiz edilmesine yardımcı olmuştur. Hayatlarını kurtarmaya ve ortaya çıkan yeni durumla başa çıkmaya çalışan insanların mücadelesi hem bu sel olayları sırasında hem de son yıllarda Zanzibar’da meydana gelen gemi kazaları esnasında gözlemlenmiştir. Ayrıca, araştırmacının 2023 yılında meydana gelen büyük deprem sırasında Türkiye’de bulunması, koordinasyonun sağlanmasını ve kaynakların seferber edilmesini gözlemlenmesini sağlamıştır. Bunlar birlikte, bu durum ilgili ülkelerdeki kurumlar arası iş birliğinin analizi için iyi bir arka plan oluşturmuştur.

Bu çalışma için İngilizce literatürde “kütüphane temelli”, Türkçe literatürde ise “kuramsal” olarak nitelendirilen araştırmalar yapılmış ve eldeki verilerden yola çıkılarak araştırma bulgularına ulaşılmıştır. Bu nedenle tez için etik kurul onayına ihtiyaç duyulmamıştır.

1.5 Kuramsal Çerçeve

Afet meydana geldiğinde, toplumun tüm sosyal sistemini ve yapısını bozar. İhtiyaçlara yanıt vermek, toplumun her üyesinin ve o toplumu yöneten kurumların yanı sıra toplum dışından diğer üyelerin veya kurumların çabalarını, özverilerini ve katkılarını gerektirir. Afetlere tek bir birey tarafından değil, önde gelen afet yönetimi departmanları gibi tüm aktörler tarafından müdahale edilir. “Toplumsal aktörlerin, kurumların ve birimlerin koordinasyonu, teknik, fiziki, coğrafi, beşerî ve ekonomik faktörlerin niteliksel ve niceliksel olarak ele alınması, afeti toplumun hemen her bileşeninin üzerine odaklandığı ve politikalar geliştirdiği bir konuma getirmektedir” (Alkın, 2021b, s. 26). Afet öncesi ve sonrasındaki tüm süreçler, afet müdahalesinin kurumlar arasında etkili bir iş birliğine ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Ancak bu durum, afet müdahalesinin ve kurumlar arası iş birliğinin sosyolog Talcot Parsons tarafından çerçevesi çizilen “sistem teorisi” kullanılarak analiz edilmesini gerektirmektedir (Parson, 1951).

Powers & Fernandez, (2012) tarafından açıklandığı gibi teori, adaptasyon, hedefe ulaşma, entegrasyon ve gecikme gibi farklı işlevlerin karşılıklı etkileşimi dikkate alınarak afet müdahalesine uygulanabilir. Belirtmek gerekir ki “İş birlikleri örgütsel, kurumsal, ağ ve vekalet teorilerinin unsurlarının pratikte uygulanışını gösterir...” (Garthwaite, 2016, s. 111). Bu bağlamda, afet yönetiminde kurumlar arası iş birliği, diğer tüm iş birliği biçimlerinde olduğu gibi, söz konusu unsurları inceleyen teoriler bütününe bakılarak açıklanmalıdır. Afet yönetimi ve müdahalesinde kurumlar arası iş birliğini hem anlamak hem de kolaylaştırmak için çok sayıda teori geliştirilmiştir. Bu tür teoriler arasında ağ teorisi, kurumsal teori, kaynak bağımlılığı teorisi yer alır. Garthwaite (2016) çalışmasında işbirlikçi yönetim ve eylem teorisi de yer almaktadır. Bu teoriler şimdiye kadar güvenlik de dâhil olmak üzere farklı disiplinlerce tartışılmıştır.

Yeni olması nedeniyle, konuya ilişkin belirli bir sosyolojik kuram bulunmamaktadır. Sosyoloji sadece kurumlar arası iş birliğine ilişkin spesifik teorilerin eksikliğinden mustarip olmakla kalmayıp, Drabek (2008), Dynes (1970), Enarson ve diğerleri (2003), Quarantelli (1998) ve Kamanyi'nin (2020) belirttiği gibi, afet yönetimi kavramının tamamının açıklanmasına rehberlik edebilecek spesifik teorilerden de yoksundur. Ancak bu çalışma, Parsons'ın sistem teorisini (1951) ve bunun afet yönetimi kapsamındaki etkilerini uyardı. Teori analizine Alkın'ın (2021) “Bütünleşik Afet Yönetimine Sosyolojik Bakış” başlıklı çalışması rehberlik etmektedir. Ayrıca “Toplumsal Yapı, İşlev ve Temel Kavram Işığında Bir Okuma Denemesi” başlıklı çalışması da bu tezde kullanılmıştır.

Buna göre, bu çalışma sadece farklı kurumların (sistemlerin) afet müdahalesinde nasıl birlikte çalıştığını değil, aynı zamanda işbirlikçi girişimleri, sosyal dinamikler ve sosyal değişimler gibi hususları da araştırmaktadır. Bu nedenle, Kamanyi'nin (2020b) “Tanzanya, Kagera Bölgesi, Bukoba İlçesinde Depremden Sağ Kurtulanlar Arasında Eylemlilik Biçimleri” başlıklı çalışması, etkilenen topluluğun afetleri nasıl algıladığına ve hayatta kalanların değişen yaşam koşullarıyla başa çıkmak için kullandıkları eylemlilik biçimlerine dair bir çerçeve çizmek için kullanılmıştır. Hayatta kalanların koşullarını anlamak için, görünür sonuçların ötesine geçmek ve hayatta kalanların yaşam tarzlarına ilişkin karmaşık kavramsallaştırmalarını dikkate alan bir incelemeye girişmek çok önemlidir (Kamanyi 2020b, s. 63). Bu bağlamda çalışma, etkilenen topluluğun ihtiyaçlarını ve olay (lar)ın nasıl algılandığını anladıktan sonra kurumlar arası iş birliğinin nasıl başarılı olabileceğine ışık tutacaktır.

1.5.1 Kurumlar Arası İş birliğine Üzerine Sistem Teorisi

Sistem teorisi, belirli bir toplumdaki farklı sosyal kurumlar ve sosyal yapılar arasındaki birbirine bağlılığı (interconnectedness) ve karşılıklı bağımlılığı (interdependence) anlamaya dayanır. Bu sosyal kurumların veya sosyal yapıların toplum içinde düzen ve istikrar sağlamak için birlikte işlediğini savunulur (Wechta, 2022). Teori, sosyal kurumların sosyal düzeni ve istikrarı korumak için nasıl birlikte çalıştığına özel önem verdiği için, afet müdahalesi ve afet yönetiminde kurumlar arası iş birliğinin kapsamına ilişkin değerli içgörüler sunmaktadır. Sistem teorisi, sistem içindeki etkileşimin unsurlarını ve dinamiklerini anlamamıza yardımcı olur. Bu anlayış, sorunları yorumlamaya ve bireyleri çevreleriyle uyumlu hale getirmek, genel adaptasyonu ve işlevselliği artırmak amacıyla kapsamlı müdahale çerçeveleri ve stratejileri formüle etmeye yardımcı olur (Bruce D vd., 2000, Akt. Ame, 2015, s. 31).

Parsons, sosyal sistemin toplumun birbiriyle “etki-tepki” ilişkisi kuran farklı alt sistemlerden oluştuğunu ve bunların birbirine bağlı olması nedeniyle herhangi bir sistemdeki değişimin diğer sistem üzerinde etkileri olduğunu varsayar (Alkın, 2021b, s. 28; Baltacı, 2019, s. 2). Sosyal sistemler, sosyal bir ekosistem içinde kültürel, davranışsal, kişilik ve benzeri gibi farklı sistemleri içeren ve oldukça dinamik bir sürece dâhil olan “açık bir sistemdir” (Parsons, 1961, s. 421). Ekosistem içerisinde etkileşim halinde olan bu kavram (açık sistem) aynı zamanda sınırları ve bu sınırların nasıl korunduğunu da içerir (a.g.e, s. 15). Aktörlerin sistem içinde birbirleriyle kurdukları bu “interaktif ilişki” birbirini tamamlama ilişkisidir; yani bir aktörün belirli becerileri ya da kaynakları eksikse, diğer aktör bu açığı kapatır. Aktörlerin bu ‘düzenlenmiş ilişkilere’ dâhil olması ise sosyal sistemin en önemli parçasıdır (Parsons, 1991).

Konuyla ilgili olarak öncelikli endişe, açık sistemde kurumların nasıl birlikte çalıştığı ve bireyler ile kurumsal sınırların nasıl korunduğudur.

Bir afet sırasında “etkileşimli ilişkiler” çok önemlidir ve etkili iş birliğini geliştiren şey etkileşim düzeyidir. Daha önce de belirtildiği gibi, aktörler farklı geçmişlerden gelir ve farklı kurumsal kültürlere sahiptir, normalde, etkileşimleri ev sahibinin politikaları ve düzenlemeleri tarafından belirlenir ve bunlar bazen müdahale ekiplerininkilerle çatışır. Ancak, sistemin uyum içinde çalışması için düzenlenmesi gerekir.

Alkın (2021b), aktörlerin kurumlar arası iş birliğindeki eylemlerine, sosyal sistem teorisinde merkezlenen normlara, değerlere ve rollere bakılarak atıfta bulunulabileceğini düşünmektedir. Örneğin değerler, ‘örüntünün sürdürülmesinin’ temel parçasıdır. Yerleşik “sistem yapısının kurumsallaşmış kültür kalıplarının” istikrarının sürdürülmesi, kültürel düzeyde, yani “değerler” düzeyinde yatmaktadır (Parsons, 1961, s. 422). Bir diğer boyut ise “motivasyonel bağlılık” tır. Kurumlar arası iş birliği bağlamında, ilgili kurumlar arasındaki ve içindeki dinamikler ve kullanılan iş birliği girişimlerinin sonuçları büyük ölçüde bu önemli belirleyici unsurlar tarafından belirlenir. Parsons’ın (1954, Akt: Baltacı, 2019, s. 2) birbirleri üzerinde etki sahibi olan aktörlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan bir kurum olarak tanımladığı sosyal sistem, paylaşılan normlar ve rol beklentileri de dâhil olmak üzere çok sayıda bileşenin etkileşimi sayesinde dengesini korumaktadır. Bu, kurumsal normları, değerleri ve aktörlerin diğerlerine yanıt verme ve diğerleriyle iş birliği yapma biçimlerini yansıtmak için sadece iş birliğinin ötesine geçen kurumlar arası iş birliği kavramıyla uyumludur (Dedrick ve Greenbaum, 2010). Değerler, normlar ve roller, zarar gören topluluğun veya sosyal kurumların devamlılığını ve işlevselliğini sağlamak için aktörleri meşgul eden (aktörleri iş birliğine sokan) şeylerdir (Alkın, 2021b, s. 30).

Parsons’ın sosyal sistemi “aktörler, rol, rol beklentileri, etkileşim, çevre, ödülün optimizasyonu ve kültür” temel kavramları etrafında açıklanmaktadır (Rocher, 1975, akt. Baltacı, 2019, s. 7). Kurumlar arası iş birliğinin sosyolojik anlayışı bu temel kavramlara bakılarak geliştirilebilir. Bu çıktılar, sosyal sistemin tasarlandığı hedefe ulaşmasını sağlar; bu hedef, zararı önlemek ve toplumu yeniden işlevsel hale getirmek için dengeyi korumaktır. Bu, Sendai Afet Risk Azaltma Çerçevesinde (2015) önerildiği gibi, afet riskinin azaltılmasında kurumlar arası iş birliği kavramını yansıtmaktadır. Sistem teorisine bakıldığında, hedefe ulaşma (goal attainment), bütünleşme (integration) ve örüntü sürdürme (pattern maintenance) gibi aşamaları, afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliği temel hale getirildiğinde bize yeterli veri sağlamaktadır (Alkın, 2021b, s. 30). Sistem teorisindeki bütünleşme ve birliktelik kavramlarının yanı sıra örüntü sürdürme, sırasıyla afete müdahale (zararları azaltmak

amacıyla) ve afet sonrası iyileştirme aşamasında gerekli olan çeşitli kuruluşların veya aktörlerin eylemleri yakınsamasına bakılarak analiz edilebilir (a.g.m, s. 30).

Afetler sırasında aktörlerin “düzenlenmiş etkileşimleri” Parsons’ın sistem teorisi kapsamında değerlendirilerek, kurumlar arası iş birliğinin, kurumların farklı eğilimler sergilediği karmaşık bir sistem içerisinde nasıl işlediği görülebilir. Sistem teorisi, yıkım sırasında iş birliği ve koordinasyonun nasıl sağlanabileceği konusunda fikir vermektedir. Kurumlar arası iş birliği, afet zararları etkili bir şekilde azaltmak ve bireylerin ve toplulukların günlük faaliyetlerine devam etmelerini sağlamak içindir. Alkın (2021b) tarafından ortaya konan hedefe ulaşma, entegrasyon ve örüntünün sürdürülmesi gibi sosyal sistem çıktıları, afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliğinin her aşamasında kapsamlı bir şekilde uygulanabilir. Normlara, değerlere ve rollere özel olarak odaklanmak, iş birliği için elverişli bir ortam yaratabilir ve sonuçta etkili iş birliğini engelleyebilecek çatışmaları azaltabilir.

Bir afete müdahale eden aktörlere ve tüm müdahale uygulamaları üzerinden bakıldığında, istikrarın bozulması sonucu ortaya çıkan acil durumlara müdahale etmek gibi açık bir hedef olarak görülebilecek bir hedefin dışında, aktörlerin farklı ‘motivasyonel taahhütleri’ (motivational commitm) olduğu açıktır. Böyle bir durum gerginlik yaratabilir ve hedefe etkili bir şekilde ulaşılmasını zorlaştırabilir. Sistem teorisi, sistemin örüntülerine ve sosyal istikrarın nasıl sağlanabileceğine dair kapsamlı bir anlayış sunar. Bu durumda kurumlar arası iş birliği, farklı kurumsallaşmış kültürlerden gelen aktörlerin tanımlanmış sınırlar içerisinde etkileşime girdiği açık bir çevre sistemi olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.6 Anahtar Kavramları

Burada, bu çalışmada kullanılan kurumlar, kurumlar arası iş birliği, afet, afet yönetimi ve afete müdahale gibi temel kavramlar, tanımları ve araştırma konusu için önemli çıkarımları açısından kavramsallaştırılmaktadır.

1.6.1 Kurumlar

Kurumlar bu çalışmanın merkezi kısmını oluşturmaktadır. Bilindiği üzere, bir afet meydana geldiğinde, farklı sosyokültürel geçmişlerden gelen farklı kurumlar müdahale etmek için bir araya gelir. Bu çalışmada daha çok '*aktörler*' ya da *ajanslar* olarak anılan bu kurumlar, arama kurtarma ekipleri, sağlık ekipleri, değerlendirme ekipleri, inşaat ekipleri, hukuk ekipleri, iletişim ekipleri ve diğer teknik ve sosyal ekiplerden oluşur. Kurumlar, toplumun yeniden işlevsel hale gelmesini sağlamak için bir araya gelir. Afete müdahale sırasında etkili ve kolektif

eylemleri etkilemede, geliştirmede, şekillendirmede ve yeniden şekillendirmede önemli bir rol oynarlar.

Kurumlar, “bir arada yaşayan insanların davranış, değerler ve inançları ile şekillenen kurallara uygun olarak ortak ihtiyaçları karşılamak belirlenmiş, onaylanmış ve birleştirilmiş tarzlarda ortaya çıkan davranış kalıpları, roller ve ilişki yapıları olarak” tanımlanabilir (Öztürk, 2024). Scott (2014) kurumları, "ilişkili faaliyetler ve kaynaklarla birlikte sosyal hayata istikrar ve anlam sağlayan düzenleyici, normatif ve kültürel unsurlardan oluşan yapılandırılmış sosyal sistemler" olarak tanımlamaktadır (s.56). Mead'e (1934/1962: 261, 264) göre ise kurumlar "toplumdaki ortak tepki" ya da "toplumun yaşam alışkanlıkları" olarak tanımlanmaktadır (Ritzer, 2010, s.368). Tüm bu tanımlar, kurum fikrinin bir topluluk içinde paylaşılan bir anlayış ve kolektif hedefler etrafında döndüğünü vurgulamaktadır. Bu fikir Durkheim'ın kolektif bilinç varsayımında yatmaktadır. Bu fikir, 'kurumlar arası iş birliğine sosyolojik bakış' bölümünde iyi bir şekilde açıklanmıştır.

Kuruldukları ilkeler temelinde farklı kişisel hedeflere sahip olmalarına rağmen, kurumlar ortak bir hedefe ulaşmak için (bazen çok zor durumlarda bile) iş birliği yapmalıdır. Bu kurumlar normalde devlet kurumları (devlet daireleri), STK'lar ve diğer gruplardır. Afetlere müdahale sırasında bu kurumlar çok önemlidir çünkü afetlere müdahale etmek için tüm beceri ve kaynaklara sahip tek bir kurum bulmak çok zordur. Bu nedenle Sendai Çerçevesinde (2015) afet azaltma stratejisi olarak kurumlar arası iş birliğine büyük önem verilmektedir. Afet risklerinin azaltılmasını sağlamak için devlet daireleri, bireyler, hane halkları, STK'lar, akademisyenler, gönüllüler, özel sektörler, çok taraflı kuruluşlar gibi aktörler (afetten etkilenen toplumun içinde ve ötesinde) birlikte çalışır ve sorumlulukları paylaşır. Çünkü afet yönetimi doğası gereği çok aktörlüdür (Sandora ve Voss 2016, s.108, Akt: Çakı, 2020, s.3). Üçüncü dünya ülkelerdeki felaketlerin genellikle birbirinden önemli ölçüde farklılık gösteren çeşitli kültürleri ve sosyal örgütlenme biçimlerini bir araya getirdiğini belirtmek gerekir (Alkın, 2021, s. 327). Ve afet müdahalesine katılan her kurumun belirli amaçları ve çıkarları vardır; sadece ne yaptıkları konusunda farklılık gösterirler, (Wang, 2013) “parlak dokunuşlar” olarak adlandırılır. Örneğin siyasi partiler, çoğu durumda bir kale inşa etmek ve toplum üyeleri arasında kabul görmek gibi siyasi güdülere sahiptir. Bu da normalde aktörler arasında ve/veya aktörler arasında çatışmalar yaratır.

Afet müdahalesinin ve tüm afet yönetimi döngüsünün merkezinde yer alan önemli gruplardan biri de sivil toplumdur. Sivil toplumlar, toplum içinde faaliyet gösteren ve belirli hedefler doğrultusunda harekete geçen devlet dışı, parti dışı ve kâr amacı gütmeyen özerk yapıları veya

grupları ifade eder (Yıldırım, 2020, s. 38). Bunlar arasında STK'lar, gönüllüler, dini kuruluşlar, devlet dışı bireyler, düşünce kuruluşları, aktivistler, akademi ve akademisyenler, savunuculuk grupları ve toplumdaki diğer taban grupları yer almaktadır (Özerdem & Jacoby 2006, s.15, Akt: Çakı, 2020, s. 3). Her afette, sivil toplumlar arama ve kurtarma faaliyetlerine yardımcı olma ve gerekli yardımları sağlama konusunda merkezi bir rol oynar. Ayrıca, özellikle kendi hedeflerine ve tasarladıkları projelere uygun programlarla toparlanma aşamasında da yer alırlar. Merkezi rollerine rağmen, sivil toplumlar ve diğer insani yardım aktörleri uzun süredir hükümet yetkilileriyle anlaşmazlık içindedir. Örneğin Türkiye'de sivil toplumlar ancak Marmara depreminden sonra tanınmaya başlamıştır (bkz. Alkın, 2021; Çakı, 2020; Can, 2022) Tanzanya'da Majamba (2020), insani yardım aktörlerinin afet müdahalesi sırasında hükümet yetkilileri tarafından dostane olmayan bir şekilde karşılandığını belirtmiştir. Ancak son yıllarda sivil toplumlar daha yaygın bir şekilde kabul görmeye başlamıştır ve bu da afet müdahale çabalarını önemli ölçüde geliştirmektedir. Örneğin, 2016 yılında Tanzanya'da meydana gelen Kagera depreminde Kızıl Haç, mağdurlara (depremzedeler) yardım dağıtmak üzere hükümet tarafından resmi olarak yetkilendirilen kurum olmuştur. Türkiye'de, sivil toplumların, örneğin AKUT'un rolü, İzmir depreminin ardından (Alkın, 2021) ve Balıkesir vaka çalışmasında (Çakı, 2020) tarafından vurgulanmıştır. 2023 yılında Kahramanmaraş ve diğer güney şehirlerinde meydana gelen deprem sırasında HATSU, Kızılay, İHH gibi çeşitli sivil toplumlar (STK'lar) müdahale çabalarında ve afet sonrası iyileştirme programlarında etkili olmuştur. Sivil toplum tarihinin daha geniş bir bağlamı için (bkz.Yıldırım, 2020).

Sivil toplumlar, yetkili afet yönetimi birimleri ve/veya yetkilileri ile toplum arasında bir köprü görevi görür. Toplumsal kalkınma programları aracılığıyla her gün bireylerle doğrudan etkileşim halinde olan kişilerdir. Toplulukla olan doğrudan bağlantıları nedeniyle, etkilenen gruplar için ihtiyaç duyulan yardımın ve bu topluluklarla etkileşime geçmenin en iyi yolunun belirlenmesine yardımcı olabilecek topluluklar hakkında istenen bilgiye ve topluluklardaki kültürel dinamikleri anlamaya sahiptirler. Ayrıca, Osa (2013 s. 71) ifade ettiği gibi, sivil toplumlar hükümete yapıcı alternatif politikalar sunabilir (Çakı, 2020). Bir diğer önemli husus ise, Çakı (2020) de gösterdiği gibi, sivil toplumların toplum üyelerinin güvenine sahip olmasıdır ki bu da kurumlar arası iş birliğinde çok önemli bir unsurdur. Scott ve arkadaşlar (2000, s. 237) kuruluşların sosyal çevrelerinde hayatta kalabilmeleri ve gelişebilmeleri için maddi kaynaklar ve teknik bilgiden daha fazlasına ihtiyaç duyduklarını öne sürmektedir. Ayrıca sosyal kabul edilebilirliğe ve güvenilirliğe de ihtiyaç duyarlar" (Akt: Scott, 2014, s.71). Bu da bizi kurumlar arası iş birliği çalışmalarında çok merkezi bir öneme sahip olan "güven"

kavramına yaklaştırmaktadır. Afet müdahalesi sırasında güven, sivil toplumlar ve devlet kurumları arasındaki kurumlar arası iş birliğinin etkinliğini ve kapsamını belirleyen çok önemli bir unsurdur akı 2020:4 ve müdahale çabalarına dahil olan tüm kurumlar arasında. Güvenin kültürel bir Şey olduğu ve genetik olarak miras alınan bir Şey olmadığı, insanların değişimle ilgili tarihsel olarak paylaştıkları deneyimlerle Őekillendiđi bilinmelidir (Inglehart, 1990, s. 121, Akt: akı, 2020, s. 12). Bu bağlamda, sivil toplumlara toplum yeleri tarafından afet müdahale süreçlerinde yer alan diğer aktörlere kıyasla daha fazla gvenilmektedir. Bunun nedeni, sosyal bağlar ve paylaşılan deneyimler yaratan toplumla doğrudan i ie olmalarıdır.

Afetlere müdahale eden kurumların çabalarını tek ve birleşik bir hedef doğrultusunda düzenleyen mekanizmalar geliştirmeleri çok önemlidir. Kurumların yakınlaşması ortak anlayış, normlar, roller ve beklentiler tarafından yönlendirilmelidir. Araştırmacı, her kurumun kendisini ve diğer kurumları tek bir büyük sistemin alt sistemleri olarak görmesi gerektiğini savunmaktadır. Kurumlar başkalarıyla iş birliğine hazır olma duygusunu geliştirmelidir. Sorumluluk duygusu yaratabilecek ve kurumlar arası etkili bir iş birliği sergileyebilecek olan da budur. "Devam eden herhangi bir sosyal sistemde, sistemin parçaları arasında kltrele ve bireylerin kişilikleriyle asgari düzeyde bir bütünleşme olması gerektiği vurgulanmalıdır; aksi takdirde, ayırt edilebilir bir birim olarak kendini sürdüremez (Sharrock vd., 2003:27). Entegrasyon eksikliği koordinasyonu etkileyebilir ve parçalanmaya yol açabilir. Afetlere müdahale eden kurumların yetkilileri (liderleri), bir afetin yarattığı acil ihtiyaçların baskısı nedeniyle i işleyişlerinin ve diğerleriyle olan dış etkileşimlerinin geçici değişikliklere açık olduğunu bilmelidir (Drabek, 1985, s. 90) Bu nedenle, kapsamlarının ötesinde hareket etmeye ve iş birliği yapmaya istekli olmalıdırlar. Őunu akıllarında tutmalıdırlar ki "bir kurum bazı iç dinamikler veya sistem gereklilikleri nedeniyle otomatik olarak işlemez; farklı noktalardaki insanlar bir Şeyler yaptığı için işler ve yaptıkları Şey, harekete geçmeye çağrıldıkları durumu nasıl tanımladıklarının bir sonucudur" (Blumer, 1969 b, s. 19 akt: Ritzer, 2010 s.384). Bu, etkili iş birliğine ve başarılı afet müdahalesine ve genel olarak afet yönetimine yardımcı olacaktır.

1.6.2 Kurumlar Arası İş Birliği

Kurumlar arası iş birliği, ortak hedeflere ulaşmak için birlikte çabalayan farklı kurumlar, kuruluşlar ve paydaşlar arasındaki senkronize çabaları, etkileşimli bağlantıları gerektirir (Ikeanyibe vd., 2021, s. 35). Nijerya'daki Ibadan Üniversitesi'nden Profesör Albert, kurumlar arası iş birliğini, operasyonel sonuçları iyileştirmek ve maliyeti en aza indirmek amacıyla çeşitli güvenlik kurumları arasında etkili çalışma ilişkilerini teşvik etme eylemi ve sanatı olarak tanımlamaktadır (Albert, 2014). Ancak bu tanım, genel olarak afet yönetimi çalışmalarından ve özel olarak sosyolojiden ziyade güvenlik ve barış çalışmaları alanına girmektedir. Afet yönetiminde iş birliği kavramının tamamı, afet anında hizmetlerine ihtiyaç duyulan birimlerin (aktörlerin) görev ve sorumluluklarını anlamak ve ortak hedeflerine ulaşmak için iş birliği yapmak üzere aralarındaki ilişki olarak tanımlanabilir (Yousefian vd., 2022, s.1).

1.6.3 Afet

Oxford İngilizce Sözlük (2023) afeti “ani bir kaza ya da doğal bir felaket gibi yıkıcı ya da çok üzücü nitelikte, büyük hasara ya da büyük can kaybına neden olan bir olay ya da oluşum” olarak tanımlamaktadır. Ancak bu, sosyoloji alanında afet kavramını açıklamak için daha kapsamlı olmayabilecek dilsel bir anlam içermektedir. Kamanyi (2020) afet tanımının dilbilimsel anlamından çok, afeti yaşayan topluluğun deneyiminden etkilendiğini düşünmektedir. Buna göre UNDRR (2024) afet müdahalesi, hayat kurtarmak, artan talepleri karşılamak, riskleri ve etkileri en aza indirmek ve insanların güvenliğini garanti altına almak amacıyla bir trajedi meydana gelmeden önce veya sonra alınan tüm önlemleri içerir. Afet yönetimi, koordinasyon, finansman, liderlik, iletişim yönetimi, planlama, lojistik destek ve operasyonel destek gibi önemli yönleri kapsar. Ayrıca trajediden hem etkilenen kişiler ve hem de afete duyarlı bireyler için afetin etkilerini en aza indirmeyi amaçlar (Brinjee vd. 2021; McNally ve Der Heide, 1992).

Drabek, (2004, akt: Drabek ve Evans 2005, s. 4), afeti “...bir topluluğun insan ve mal kaybına uğradığı, topluluk içinde mevcut kaynakların ciddi şekilde vergilendirildiği bir olay” olarak tanımlamaktadır. WHO (2008, akt: Koka ve Ark. 2018; John Hopkins, 2006, akt: Ame 2015; Bayraktar ve Yıldırım, 2016) afetleri, ilgili toplumu veya topluluğu hayatın her alanında etkileyen, toplumun dışarıdan yardım/ destek gelene kadar dikkat dağınıklığıyla, kayıplarla başa çıkma kabiliyetini aşan, toplumun işleyişindeki ciddi aksamalar olarak tanımlamaktadır. Afetler doğal olarak meydana gelenlerle sınırlı olmayıp, sonuçları ve etkileri bakımından

farklılık gösteren doğal, hibrit ve insan kaynaklı afetler olmak üzere çeşitli alt türlere ayrılarak üç tipte sınıflandırılabilir (Shaluf, 2007).

'Felaketin ne olduğu' konusundaki tartışma çok geniş ve hala devam etmektedir. Örneğin, Car (1932, s. 21'den Akt: Perry, 2006, s. 4) afeti, sonuçlarının ürünü olarak görür ve ona göre binalar ya da duvarlar depreme dayanırsa ya da inşa edilen bir baraj suyunu muhafaza ederse, bu bir afet olarak sayılmaz. Ona göre afet, "kültürel korumanın" çöküşüdür. Bu durum, Japonya ve Tayvan'da yakın zamanda meydana gelen depremler bağlamında ele alınabilir; bu depremler, bina ve inşaatlarda kullanılan yüksek teknoloji sayesinde afete dönüşmemiştir.

Afet terimi bazen tek bir hanede yaşamı tehdit eden tek bir büyük olay meydana geldiğinde farklı durumlarda kullanılsa da sosyologlar için insan nüfusunun, topluluğun ve/veya toplumun büyük bir kısmının, etkilenen insan nüfusunun, topluluğun ve/veya toplumun bununla başa çıkma ve belirli bir süre için kendini toparlama kapasitesini su altında bırakan bozulmasını içermelidir (Bates & Peacock, 1987 s. 292). Sosyoloji, felakete nasıl bakılması gerektiğine dair daha büyük bir resim sunar. Ancak bu, diğer disiplinlerin bakış açılarından farklı olabilir.

Afetin tanımlanmasındaki karmaşıklığa rağmen, tanımdaki en önemli unsur "yıkım" olmalıdır. Yıkım, mühendislerin ve şehir planlamacılarının ilgisini çekebilecek fiziksel altyapı; mimarların ilgisini çekebilecek binalar, ekonomistlerin ilgisini çekebilecek ekonomi; sosyologların ilgisini çekebilecek sosyal yapılar ve davranışlar veya yöneticilerin ilgisini çekebilecek iş dünyası açısından olabilir. Bu durum aynı zamanda jeologların, savaş durumlarında anket analistlerinin ve benzerlerinin ilgisini çeken felaketlerin nasıl meydana geldiği açısından da değerlendirilebilir. Bu bağlamda, her disiplinin afetlerin araştırılması, açıklanması, kavramsallaştırılması ve kuramsallaştırılmasına özel bir ilgisi vardır. Afetin karmaşıklığını anlamak ve ele almak için "multidisipliner" ilgi alanları ve ortak çaba ve yaklaşımlar zorunlu hale getirilmiştir (Alkın, 2021a, s. 316) savaş (Ukrayna ve Gazze'de olduğu gibi), terörist saldırılar, nükleer patlamalar veya herhangi bir zamanda meydana gelen diğer felaketlerin olasılığı ve/veya öngörülemeyen natürü nedeniyle (Coleman, 2006, akt: Alkın, 2021a, s.316)

Sosyolojide ilgi, toplumların afetlere nasıl hazırlandığı, afetlere nasıl müdahale ettiği ve afetlerden nasıl kurtulduğu üzerinedir. Kamanyi (2022b) gibi sosyolojik çalışmalar, bireylerin afetlere müdahale etmek ve afetlerden kurtulmak için kullandıkları eylemlilik biçimlerini, mağdurların aksine hayatta kalanların merceğinden incelemektedir. Bates & Peacock (1987) sosyal değişimlere bakarken, Alkın (2021a) afetler sırasında halkın nasıl işbirliği yaptığını incelemektedir. Bunlar sosyoloji çalışmalarının ilgilendiği konulara örnektir.

Sosyolojik mercekte ve sosyologlar için afet iklimsel veya jeolojik değil, sosyal bir olaydır (Dyens, Bates & Peacock, 1987' de).

Hartman ve Squires'in (2006, aktaran) belirttiği gibi, afetlerin doğal bir yanı olmadığı iddiasına rağmen Peek ve diğerleri, (2021, s. 219) afetler genellikle tamamen doğal fenomenler olarak görülür. Ancak sosyolojide ister doğal ister insan kaynaklı olsun, sonuçların kesinlikle afet öncesi mevcut sosyal, ekonomik ve siyasi faktörler tarafından şekillendirildiği savunulmaktadır. Örneğin, Bullard (2008, s. 757) birçok insanın siyasi liderlik ve şirketler tarafından yapılan ve/veya şiddetlendirilen ve düşük gelirli insanlar, ırksal azınlıklar, engelliler, yaşlılar, evsizler, toplu taşıma araçlarına bağımlı olanlar ve sürücü olmayanlar gibi savunmasız insanları orantısız bir şekilde etkileyen 'sosyal adaletsizlik' eylemlerini doğal olarak etiketledikleri şey olarak yanlış yorumladıklarını ileri sürmektedir (Bates ve Peacock, 1987; Peek vd., 2021). Sosyolojide odak noktası, müdahale ve iyileşme sırasında ortaya çıkan yapısal değişikliklere ve davranışsal değişikliklere bakmaktır. Bunlar normalde alışılmış faaliyetlerden yeni maruz kalınan davranışlardır (Bates & Peacock, 1987, s. 305).

Nitekim de afetin doğru ve kabul edilebilir tanımının ne olduğu konusunda akademisyenler arasında bir fikir birliği de bulunmamaktadır. Konunun farklı boyutlarının sınırlarını çizmek zorunlu olacaktır ancak çalışmanın amacı afetin ne olduğunu veya afetlere neyin sebep olduğunu incelemek değildir. Bu nedenle araştırmacı tartışmayı daha yüzeysel irdelenmiştir. Araştırmacı bu tartışmadan, daha spesifik çalışmaların yapılabileceği ve afet literatürünün zenginleştirilebileceği umuduyla ayrılmıştır.

1.6.4 Afet Yönetimi

Afet yönetimi, afet olaylarıyla ve risklerden kaçınmayla ilgilenen bir disiplindir (Maskrey, 1989, Akt: Ame, 2015). Yıkıcı olaylar üzerinde kontrol sağlamayı ve savunmasız bireylere bu tür olayların etkilerinden kaçınma veya iyileşme konusunda yardımcı olmayı amaçlayan çeşitli eylemleri içerir (Gunn, 1992). Tierney (2021, s. 344) afet yönetimini, afet risklerini ve zarar görebilirliği azaltmayı amaçlayan tüm afet yönetimi döngüsünde (afet öncesi, afet sırası ve afet sonrası) birlikte çalışan birbirine bağlı normlar, stratejiler ve çerçeveler bütünü olarak tanımlamaktadır (Çakı, 2020, s. 3). Riskleri azaltmak ve hafifletmek ve dirençli topluluklar oluşturmak amacıyla afete hazırlanma, müdahale etme ve afetten kurtulma sürecini içerir (Coppola, 2007, 28). Ayrıca, SFTDRR' de genel olarak afete hazırlık, müdahale ve iyileştirme faaliyetlerinin planlanması, organize edilmesi ve yürütülmesini kapsayan genel faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (UNDRR, 2015).

Sosyoloji akademisyenleri afetlerin (Quarantelli, 2005), (Wisner vd., 2004), (Can, 2022a), (Bates ve Peacock, 1987) (Kamanyi, 2020b) bunlardan sadece birkaçı, afetleri sosyal bir olgu olarak görmektedir. Dolayısıyla, sosyoloji alanında afet anlayışı, sosyal yapı ve sosyal süreçlerin genel yönlerini ve bunların toplumun bir afete nasıl hazırlandığını, müdahale ettiğini ve afetten nasıl kurtulduğunu nasıl etkilediğini anlamayı içerir. Afet yönetimi, Nuh Peygamber dönemine kadar uzanmaktadır (Can, 2022, s. 25). Nuh Peygamber'in tufanları ve yol açabilecekleri zararları analiz etmesi ve bir gemi inşa ederek (hazırlık olarak yorumlanabilir), tufandan sonra canlıları gemiye alarak (müdahale olarak yorumlanabilir) ve tufandan sonra yaşamlarına devam etmeleri için serbest bırakarak (iyileşme) (vurgu eklenmiştir) (Erdal, 2015, 1072'den akt. Can, 2022, s. 25) tüm afet yönetimi döngüsünü kapsar. Nuh Peygamber o çağda afeti tek başına yönetirken, günümüzde bunu yapmak zordur. Günümüzde, Sandoral ve Voss'un (2016, s. 108) ifade ettiği gibi, "afet yönetimi doğası gereği çok aktörlüdür" ve "bireyler, haneler, topluluklar, hükümetler, özel sektörler, akademi, sivil toplum, askeri kuruluşlar, iki taraflı bağışçılar, çok taraflı kuruluşlar, Kızılhaç/Kızılay vb. gibi güç merkezlerinin ve sosyal aktörlerin afet risklerini azaltmak için sorumlulukları paylaşmasını" gerektirmektedir. (akt: Çakı, 2020, s. 3) . Kurumlar arası iş birliği fikrini ortaya çıkaran bu aktörlerin ortak çabaları ilerleyen bölümlerde ele alınmaktadır.

1.6.5 Afet Müdahalesi

Afete müdahale, afet yönetimi sürecinin kritik bir parçasıdır. Tipoloji, ortaya çıkan ihtiyaçlar karşısında mevcut kaynakların azlığı ile tanımlanır (Gustavsson vd., 2020, s. 217). Burada afet müdahalesinin, sosyal ilişkileri, bireyin ve toplumun işlevselliğini bozma eğiliminde olan yavaş veya hızlı bir olay sırasında ortaya çıkan ve mevcut kaynakları aşan daha büyük ihtiyaçlara bakılarak tanımlanabileceği görülebilir. Bu durumda, ‘müdahale eden’ bireyler ve kurumlar, “özgeci motivasyon” (altruistic motivation) tarafından bir fark yaratmak amacıyla faaliyetlerde bulunmaya teşvik edilmektedir (Carbonnier, 2015, akt. Gustavsson vd., 2020, s. 18). Ancak, Quarantelli (1997) ihtiyaçların sadece afetler tarafından yaratılmadığını, aynı zamanda müdahalenin organize edilmesi sürecinde de ortaya çıktığını belirtmiştir (s. 42).

Genel olarak afet müdahale, SFTDRR’de “hayat kurtarmak, sağlık üzerindeki etkileri azaltmak, kamu güvenliğini sağlamak ve etkilenen insanların temel geçim ihtiyaçlarını karşılamak için bir afetten önce, afet sırasında ve hemen afet ardından gerçekleştirilen eylemler” olarak tanımlanmaktadır (UNDRR, 2015). Afete müdahale, afetin getirdiği zorlukları kontrol altına almak için acil önlemlerin alındığı kritik bir aşamadır (Klein ve Irizarry, 2023). Alınan önlemlerin çoğunlukla kısa vadeli olduğunu ve yıkıcı olaylardan kaynaklanan acil ihtiyaçları karşılamayı amaçladığını belirtmek önemlidir (Klein et al., 2023; UNDRR, 2015). İhtiyaçlar ortaya çıktığında, müdahale edenler, yani hem yerel hem de uluslararası, özel ve kamusal kişiler ile kurumlar, acil yardımın sağlanmasını temin etmek için bir araya gelir ve bu çalışmanın ana teması olan kurumlar arası iş birliği ortaya çıkar.

1.7 Afet Müdahale ve Yönetiminde Kurumlar Arası İşbirliğini İşbirliğine Sosyolojik Bir Bakış

Afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliği üzerine yapılmış farklı disiplinlerden çalışmalar bulunmaktadır. Brown ve arkadaşlar, (2021); Abdeen vd., (2021); Bryson vd., (2006); Cooper vd., (2016); Dedrick ve Greenbaum (2010); Ödlund (2010); Shah vd., (2022) tarafından yapılan bu çalışmalarda konunun zorluklarına ve önemine değinilmiştir. Bu çalışmalar dışında psikoloji, kamu yönetimi, afet yönetimi, örgütsel davranış gibi farklı disiplinler tarafından da konu incelenmiştir. Ancak, literatürde/alanyazında özellikle afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliği kavramını anlamaya yönelik sosyolojik çalışmalar yok denecek kadar azdır.

Bununla birlikte, kurumlar arası iş birliğinin nasıl işlediğine bakıldığında, araştırmacı kurumlar arası iş birliğinin yapısal-işlevsel yaklaşımla daha iyi anlaşılabilirliğini savunmaktadır. Bu yaklaşım, afet müdahalesi sırasında aktörler arasındaki birbirine bağlılık ve

karşılıklı bağımlılığı vurgulamakta ve afet işlerini yaparken kurumsal kültürü, değerleri ve normları yansıtmaktadır. Bu mümkündür çünkü Glisson (2007) tarafından tanımlandığı üzere kurumlar arası ilişki "kurum kültürünün bir yönüdür" (akt: Dedrick ve Greenbaum, 2010, s. 2). Dolayısıyla, normlar ve değerler üzerine yukarıda bahsedilen yansıma, belirli bir kuruluşun politikalarında, faaliyetlerinde ve prosedürlerinde kendini gösterir (Dedrick & Greenbaum, 2010, s. 2).

Bilindiği üzere, yapısal işlevselcilik toplumu, toplumsal istikrar ve işlevselliğin sürdürülmesi için birlikte çalışan, birbirine bağlı farklı parçalardan oluşan karmaşık bir sistem olarak görür. Bu durum, toplumu acı, kayıp ve sosyal yıkım gibi aşılması güç durumlardan çıkarmak için farklı aktörlerin bir araya gelerek birlikte çalıştığı *kurumlar arası iş birliği* kavramıyla da örtüşmektedir. Yukarıda da vurgulandığı üzere, afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliği arzu edilen bir durumdur. Bu kavram, farklı geçmişlere sahip yerel ve uluslararası farklı kurum ve/veya kuruluşların bir araya gelerek etkilenen toplum (lar)un istikrar ve işlevselliğini yeniden kazanmasına yardımcı olmak için birlikte çalışması anlamına gelmektedir.

Durkheim'in kolektif bilinç ve organik hakkındaki varsayımları da araştırmacının kurumlar arası iş birliği anlayışına ışık tutmaktadır. Kolektif bilinç, "bir toplumu birleştiren ve ona kimlik ve uyum duygusu veren ortak anlayışların, normların ve inançların genel yapısını ifade eder" (Ritzer, 2010, s. 81). Durkheim, kolektif bilinç ile ahlaki tutumlar, inançlar ve duygular açısından "toplumsal benzerliğin bütünlüğü" nü kastetmektedir:

"Aynı toplumun bireyleri arasında ortak olan inançların ve duyguların toplamı, toplumun kendi yaşamını şekillendiren belirli bir sistem oluşturur; buna kolektif veya ortak bilinç diyebiliriz. Kuşkusuz ki, alt tabaka olarak belirli bir organa sahip değildir; bu durum toplumun her alanına yayılmıştır. Bununla birlikte, onu ayrı bir gerçeklik haline getiren belirli özelliklere sahiptir" (Durkheim, 1893/1960: 79-80).

Dolayısıyla, toplumun bir üyesi olarak bireyin davranışları ve kararları "sosyal benzerliklerden", yani kolektif bilinçten büyük ölçüde etkilenir. Ancak, kolektif bilinç bireysel bilinç aracılığıyla gerçekleştirilebilir (Ritzer, 2010, s. 81). Yani, birey hayatını toplumsal beklentilerden bağımsız yaşamadığı için kolektif bilinç bireyin günlük davranışlarını etkilemektedir (Burns ve Engdahl, 1998, Akt: Alkın, 2021b, s. 25). Bu bağlamda, bireysel karar ve davranışların bir toplumun ortak anlayış, inanç ve duygularının yansımaları olduğu düşünülebilir. Örneğin, belirli bir eylem, belirli bir toplumun köklü ve iyi tanımlanmış kolektif inançlarına ve duygularına aykırı olduğunda suç haline gelir (Durkheim, 1893/1960:80). Bu,

bir toplumda suç olan bir şeyin başka bir toplumda suç olmayabileceği anlamına gelir çünkü inançlar ve duygular bir toplumdan diğerine değişir.

Durkheim'ın yukarıda alıntılanan kolektif bilinç tanımında da belirtildiği üzere, “ortak vicdan çok geniş bir şekilde topluma yayılır” (a.g.e., s. 79). Bununla birlikte, bazen belirli ahlaki ve ahlaki dışı eylemlere ilişkin küresel kabul edebilecek paylaşılan bir anlayış ve duygu olduğu anlaşılabilir. Örneğin, başka bir kişiyi öldürmek her toplumda aynı duyguları uyandırmaktadır. Bununla birlikte, adalet sistemi ve/veya yaptırım biçimleri belirli bir toplumun normlar ve değerlerine bağlı olarak değişebilir.

Kolektif bilinç, toplumun tasviridir (Greenwood, 2013, s. 46). Bu nedenle, Durkheim (1893) kolektif bilinç kavramını farklı toplumlarda analiz etmiş ve kolektif bilincin “ilkel” toplumlarda güçlü ve köklü inançlar ve duygular nedeniyle modern toplumlara göre daha güçlü olduğunu savunmuştur (Ritzer, 2010, s. 81). İlkel toplumlar, Durkheim'ın (1893) “Mekanik Dayanışma” olarak adlandırdığı, insanların ortak anlayışa sahip olduğu, benzer işler yaptığı ve aynı deneyime sahip olduğu toplumlardır. Toplumun homojenliği, görevler ve sorumluluklar insanları birbirine bağlar. Böylece toplum içinde güçlü bir uyum söz konusudur.

Öte yandan, modern toplumlar, toplumun karmaşık ve insanların bireyci olduğu “organik dayanışmalar” olarak karakterize edilirler. Buradaki kolektif bilinç, görev ve sorumlulukların çeşitliliği, yani üst düzeyde bağımsızlık ve uzmanlaşma nedeniyle daha az güçlüdür. Toplumun heterojen doğası kolektif bilinci zayıflatır ancak toplumun çeşitlilik içeren doğası insanların daha etkileyici olmalarını ve karşılıklı bağımlılıkları sebebiyle de sosyal dayanışmayı sürdürebilmelerini sağlar. İlkel toplumların aksine, modern toplumlar benzerliklerle değil, bireyler arasındaki farklılıklarla birbirine bağlanır (sosyal uyum); toplumun farklı bileşenleri birbirine bağlıdır ve işlevlere dâhil olur (Merton, 1994: 18'den akt: Alkın, 2021b; Ritzer, 2010).

Yukarıdaki argümanlara dayanarak, Emile Durkheim (1893) tarafından geliştirilen kolektif bilinç ve organik dayanışma kavramı, afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliğini açıklamak ve yansıtmak için kullanılabilir. Bir sonraki paragrafta açıklanacağı üzere, Burns ve Engdahl'ın (1998) tespitlerine göre, kurumlar arası iş birliğini “kolektiflik” olarak ele almak mümkün olduğu gibi, her bir aktörü/kurumu “kolektifler” olarak ele almak da mümkündür. Bu kolektifler ortak anlayışa ve uzmanlaşmaya dayalı karşılıklı bağıllık yoluyla onları bir arada tutan bir dizi inanca sahiptir.

Kolektif bilincin tezahürü, afet yönetimi çemberinin tamamında, yani afet öncesi, afet sırası ve afet sonrasında yer alan aktörlerin eylemlerine ve bu aktörlerin *bilinçli gerçekleştirmelerine* bakılarak görülebilir (Alkın, 2021b, s. 32). Bu, hayat kurtarmak ve

topluma işlerlik kazandırmak olan *ortak amaç* ve afete müdahale etmek için kaynakları, uzmanlığı ve kapasiteyi bir araya getirmeye yönelik *koordineli çabalar* yoluyla ortaya çıkabilir. Afetlerin yarattığı potansiyel riskleri azaltmaya ilişkin oluşturulan ortak anlayışa göre aktörler, afetleri ve bunlara eşlik eden afet risklerini önlemeye, afete müdahale etmeye ve afeti azaltmaya yönelik bireysel ve birlikte çaba göstermelidirler. Afete müdahale eden aktörlerin aynı duygulara sahip olmaları, afet müdahale etme zorunluluğu hissetmelerini ve kolektif bir bilinçle iş birliği yapmalarını kolaylaştırır.

Kolektif bilinç, bireylerin sevgi duygusu geliştirmesini ve birbirlerine yardım etme yükümlülüğü altına girmesini sağlar. Toplumdaki insanlar iyi günlerde ve kötü günlerde bir olduklarını düşünürler yani sevindiği zaman ortak sevinirler; birbirlerine yardım etmeleri ve dayanışma içinde yaşamaları gerekir yani belirli topluluk üyelerinin karşılaştığı sorun tüm topluluk tarafından paylaşılır ve çözülür. Kolektif bilinç, paylaşılan bir duygudur. Dolayısıyla bunun gizli bir duygu yani arkada planda yaşanan bir duygu olduğu söylenebilir. Türkiye’de yaşanan 2023 depremi sırasında, devlet kurumlarının varlığına rağmen, bu tezin danışmanı ve meslektaşlarının da içinde bulunduğu topluluklar belediyelere giderek yardım faaliyetlerine katılmışlardır. 2020'deki İzmir deprem sırasında farklı sivil kuruluşların yanı sıra Van depreminden sağ kurtulanlar ve Van'dan gönüllü gruplar başvurarak arama kurtarma ekiplerine ve Kızılay ekiplerine katıldı (Alkın, 2021a, s. 324). Aynı durum 2016 yılında Tanzanya'da meydana gelen deprem ve sel felaketlerinde de sık sık yaşanmıştır. Bu, kolektif bilinçte kendilerini merkeze alabilen ortak sevgi ve karşılıklılık duygularıdır. Görülmektedir ki, kurumlar talep etmeden de bireyler yardım etmekte ve afet müdahalesinde etkin rol almaktadırlar.

Eğitim ve inanışlar bu ortak duyguların ortaya çıkmasında, yerleşmesinde ve yayılmasında önemli rol oynamaktadır. Ortak duygular sadece felaket sırasında ortaya çıkmaz aynı zamanda mutlu günlerde de yaşanır. Örneğin, insanlar milli takımlarına karşı güçlü bir sevgi beslerler ve müsabakalar sırasında birlikte hareket ederler. Özetle, duygular ne kadar güçlü olursa, toplumu oluşturan bireyler birbirine o kadar çok yardım eder ve toplum birbirine o kadar çok kenetlenir.

Bunun yanı sıra, afet müdahalesinden sorumlu kurumlar, ki bu da elbette kurumlar arası iş birliği fikrini beraberinde getirmektedir, “kolektif” varlıklardır. Yapısı ne olursa olsun kolektif bir aktör, sosyal olarak üretilen “eylemsel/ajan kabiliyeti” harekete geçmek, seçimler yapmak, kararlar almak, hedefler belirlemek, başkalarıyla etkileşimde bulunmak, kendisi ve başkaları hakkında düşünmek, yargılamak için kullanılabilir. (Burns ve Engdahl, 1998, s. 73). Böylece, bir afet sırasında hem yerel ve uluslararası kuruluşlar hem de farklılaşmış becerilere/

bilgilere sahip (uzmanlaşmaya dayalı) çeşitli kurumlar, ortak anlayışlar, inançlar ve duygular temelinde birlikte çalışabilirler.

Aktörler bir sorunu tanımlama, yargılama, hedef belirleme ve sorunu çözmek için en iyi uygulamaya karar verme kabiliyetine sahiptirler. *İşlevselci bakış açısına* göre kolektif bilincin bireyin davranışlarını etkilemenin ötesine geçtiğini, bireylerin deneyimlerini sosyal avantajlara göre şekillendirdiğini ve toplumda meydana gelen aksaklıkların ve diğer sorunların çözümünde bir dönüm noktası olduğunu belirtmek gerekir (Alkın, 2021b, s. 32). Dolayısıyla kolektif bilinç sayesinde kurumlar arası iş birliği, fiziksel ya da sosyal kesinti (afet) sonrasında hayatın devamlılığını sağlamada önemli bir araç haline gelmektedir. Bunun nedeni, kolektif bilincin, afette iş birliğine duyulan ihtiyaç ve iş birliğinin önemli sonuçlarına ilişkin ortak anlayış yoluyla iş birliğine yönelik tutumu etkilemesidir.

Ayrıca, kolektif bilinç bireylerin dışındadır, bu nedenle bireyler toplumu desteklemek ve afet zararları önlemek ve/veya azaltmak için kendi iç iradelerinin ötesinde hareket etmek zorunda kalırlar (a.g.e., s. 32). Bu, insanların her zaman ahlaki olarak motive oldukları veya erdemli bir şekilde felakete tepki verdikleri anlamına gelmez. Ancak olayın toplumsal yıkımla sonuçlanabilecek tehlikeleri olabilir, bu nedenle insanlar dışsal olarak harekete geçmeye zorlanırlar. Ayrıca, vatandaşların afet öncesinde günlük yaşamlarında kurma eğiliminde oldukları dayanışma ağları, afet gerçekleştiğinde hayatta kalanlar için bir tür gayri resmi sigorta işlevi görür (Andrich, 2008 s. 86, Akt: Alkın, 2021a, s.321). Bir felaket meydana geldiğinde, insanlar toplumsal beklentilere ve önceden var olan dayanışma ağlarına göre hareket etmek zorunda kalmaktadır. Dolayısıyla, Alkın (2021a, s.327) tarafından vurgulandığı üzere, otel sahiplerinin 2020 yılında İzmir depremzedeler ücretsiz olarak ağırlama kararı bu argümana eklenebilir. Aynı durum, otel sahiplerinin ve ev sahiplerinin 2023 yılında Kahramanmaraş ve Elbistan'da meydana gelen depremin depremzedeler ağırlama kararı için de geçerlidir.

Öte yandan, Durkheim'in (1984) iş bölümü ve uzmanlaşmayı vurgu yaptığı organik dayanışma kavramı, kurumlar arası iş birliği çalışmaları için önemli çıkarımlara sahiptir. Durkheim, toplumu bir arada tutan şeyin insanların benzerlikleri değil, insanları bir araya getiren ve onları birbirlerine bağımlı olmaya zorlayan iş bölümü olduğunu savunur (Ritzer, 2010, s. 85). Bu, afet müdahalesinin tüm aşamalarına farklı mesleklerden farklı kurumların katılmasının ve kurumlar arası iş birliği kavramının önemini yansıtmaktadır. Örneğin deprem durumunda, binaların kalitesi ve dayanıklılığı mimarlar ve mühendisler tarafından belirlenirken, kararlar hukukçular tarafından ve bazen kolluk kuvvetlerinin de katılımıyla alınmaktadır. Okullarda önlem alma ve binaları boşaltma eğitimi öğretmenler ve yöneticiler tarafından verilmekte; erken uyarılar ve toplanma alanlarına ilişkin bilgiler (deprem sırasında)

afetten ve/veya bölgeden sorumlu yetkililer tarafından sağlanmakta; fiziksel altyapıların sağlam kalmasını sağlamak için ilgili birimler hem “güçlendirme hem de restorasyon çalışmalarından” sorumlu olmakta; diğer yandan doktorlar, sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, kamu hizmeti çalışanları ve benzeri deprem öncesi, sırası ve sonrasında nasıl hareket edileceği konusunda bilgi edinmek için farklı toplantılara katılmaktadırlar (Alkın, 2021b, s. 34) .

Türkiye’de yaşanan 2023 depremi sırasında kurtarma ekipleri, doktorlar, mühendisler, elektrikçiler, AFAD, gazeteciler, tercümanlar ve çevirmenler gibi farklı alanlarda çalışan profesyonel kişiler bir araya gelerek hayat kurtarmak ve toplumun yeniden işler hale gelmesini sağlamak için -birbirlerini tamamlayıcı ve bütünleyici bir şekilde- dayanışma içinde çalışmışlardır. Bu durum, Kamanyi (2020) ve Majamba’nın (2022) vurguladığı gibi, Tanzania’nın Kagera bölgesindeki 2016 depremi ve son zamanlarda ülkeyi vuran ve hava durumuyla ilgili olan diğer felaketlerle benzerlik göstermektedir. Yine bu çeşitlilik, afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliği için organik dayanışma kavramının pratik sonuçlarını önemli ölçüde pekiştirmektedir.

Genel olarak, kolektif bilinç ile organik dayanışma bir arada olduğunda daha bir etkili ve güçlü bir yardımlaşma ortaya çıkmaktadır. Çünkü kolektif bilincin zihnin gerisinde var olan bir duygu olması durumunda (davranışın arkasında yer alan bir motif olarak) insanlar yardıma koşarlar. Yani insanların afetler karşısında yardım etmesinde kolektif bilinç etkili bir sebeptir. Kolektif bilinç olmazsa ya da zayıf olursa kurumsal dayanışma zayıf kalır yani her yere yetişilemez. Fakat kolektif bilinç güçlü olursa organik dayanışma ortaya çıkar ve bu kapsamda kurumlar arası iş birliği de güçlenir. Bu şekilde devlet, topluma yardım etmiş olur ya da devletin yetişemediği durumlarda toplum kendi içinde yardımlaşır.

Bununla birlikte, sosyolojik olarak, kurumlar arası iş birliği kavramı sembolik etkileşim ve çatışma teorileri gibi diğer teoriler kullanılarak analiz edilebilir. Teorilerin konuyla uyumu aşağıda kısaca vurgulanmıştır. Her felakette dayanışma biçiminin uygulandığı unutulmamalıdır. Modern toplumlarda mekanik dayanışma biçimlerinin olmadığı görülebilirken, afet sırasında gelişmiş toplumlarda bile ilkel dayanışma biçimleri sergilenmektedir. Örneğin, organik dayanışma biçimlerinin hâkim olduğu 2020 İzmir depreminde, geleneksel toplumların uygulamalar olan mekanik dayanışma biçimleri açığa çıkmıştır (Alkın, 2021a, s.327).

Sembolik Etkileşim: Sembolik etkileşim kavramı, bireylerin ve grupların etkileşimi ve aktörler arasındaki dayanışmayı nasıl tanımladıkları açısından kurumlar arası iş birliğini anlamak için kullanılabilir. Örneğin Kamanyi (2020), 2016 yılında Kagera’da meydana gelen

deprem sırasında hayatta kalan bireylerin gösterdiği eylemlilik ve dayanışma biçimini bu noktada vurgulamaktadır. Felakete ve felaketin nedenlerine yüklenen anlam, bireylere ve topluma, zihinsel sıkıntılarını hafifleterek normal yaşamlarına geri dönme becerisi kazandırmaktadır. Bu durum Kamanyi'nin (2020) çalışmasında da görülebilmektedir; insanlar depremin meydana gelmesini Tanrı'nın bir imtihanı olarak görmekte, bu da bir şekilde meseleyi inandıkları Tanrı'nın ellerine bırakarak yeni bir başlangıç için kendilerine umut vermektedir.

Çatışma Teori: Ayrıca, Quarantelli & Dynes (1977, s. 31) belirttiği gibi, bir kriz sırasında net bir örgütsel yapıya sahip olmayan, iş bölümünden yoksun ve afet öncesinde var olmayan bazı grupların ortaya çıktığını; mevcut örgütler geçici örgütler tarafından tehdit edildiklerini hissettiklerinde çatışmanın ortaya çıkması muhtemeldir. Dolayısıyla çatışma perspektifi afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliğinin karmaşıklığını anlamaya yönelik içgörüler de sunmaktadır.

Afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliğinden ziyade genel olarak afet yönetimine odaklanmış çalışmalar da bulunmaktadır. Bunların bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür: Alkın (2021b); Drabek ve Evans (2005); Yılmaz (2021); Quarantelli (1988); ve Quarantelli ve Dynes (1977).

Kurumlar arası iş birliğine odaklanan belirli bir sosyolojik çalışmanın olmaması, araştırmacıyı sosyolojik referanslar elde etmek için yoğun bir çalışmaya sevk etmiştir. Bununla birlikte, bir sonraki bölümde araştırmacı, afet yönetimini açıklamada sosyal eylem teorisini yansıtarak, kurumlar arası iş birliğine ilişkin teorik bir anlayış oluşturmak için Alkın'ın (2021b) çalışmasını kullanacaktır.

1.8 Çalışmanın Sınırları

Bu çalışmanın karşılaştığı en büyük zorluk, Tanzania'daki afet müdahalesine ilişkin raporlar gibi bazı önemli belgelere erişimdir. Örneğin, MV Bukoba kazasına ilişkin Kisanga raporu, kazanın nedenlerini, kazaya yol açan ihmalleri ve müdahale çabalarını kapsamlı bir şekilde vurgulayan önemli bir belgedir ve çevrimiçi olarak erişilebilir durumda değildir. Ancak bu çalışmada kullanılan ve raporun önemli noktalarını içeren kısımlar, Profesör Rwekaza Mukandala tarafından 21 Mayıs 2024 tarihinde Darüselam Üniversitesi'nde verilen profesörlük dersinden alınmıştır.

Buna göre, Başbakanlık Afet Yönetimi Dairesi'nin (DMP) çevrimiçi veri tabanında Tanzania'daki afet müdahalesine ilişkin herhangi bir rapor bulunmamaktadır. Bu da

araştırmacının, araştırma konusuyla ilgili olarak afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliğinin nispeten eksiksiz bir resmini elde etmesini zorlaştırmıştır.

Buna ek olarak, araştırma konusuyla ilgili literatürün yetersizliği, araştırmacının Tanzanya'daki kurumlar arası iş birliğinin kapsamlı bir sosyolojik analizini sunması için zorluklar yaratmıştır. Afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliği, özellikle sosyoloji disiplininde çok iyi araştırılmış ve yazılmış bir konu değildir. Dolayısıyla, araştırmacının güçlü bir sosyolojik arka plan oluşturma, kurumlar arası iş birliği ve afet müdahalesi kavramlarının daha derin açıklamalarına girme becerisini sınırlamıştır. Özel bir durum olarak, Tanzanya'da afet müdahalesine ilişkin literatür önemli lde yetersizdir dolayısıyla bu durum çalışmanın sınırlarını daraltmaktadır.

Dahası, fon eksikliği, araştırmacıyı Tanzanya'daki afet müdahale uygulamasının ve kurumlar arası iş birliği kavramının bütününe dair geniş bir resim sunmayan kütüphane tabanlı bir çalışma yürütmeye zorlamıştır. Çalışmanın maddi olarak desteklenmesi durumunda bir saha çalışması yürütülebilir ve sahadan elde edilenlerle konu hakkında daha net bir resim sunulabilirdi. Ayrıca bu tür bir çalışmada aktörlerin doğrudan görüşlerine ulaşılamamış olması çalışmayı sınırlandırmıştır.

1.9 Tezin Düzeni

Bu alışma kütüphane temelli olduğu için geleneksel saha çalışmalarından farklı bir Şekilde tasarlanmıştır. Tezin tamamı literatüre dayalı bir çalışma olduğu için çalışmada literatür taraması bölümü bulunmamaktadır. Ayrıca, aynı nedenlerle, metodoloji ve çalışma alanı da bağımsız bir bölüm olarak sunulmamıştır. Bu nedenle, masa başı araştırmaya rehberlik eden kurallara uygun olarak, literatür taraması ve metodolojiyi bağımsız bölümler olarak sunmak yerine, bu bileşenler çalışmanın amaçlarına dayalı bölümlerine dahil edilmiştir. Bu bağlamda, çalışma beş bölüm halinde düzenlenmiştir:

Bölüm I: Bu bölümde çalışmanın problemi, konuya genel bir bakış ve bu çalışma için önemli olan diğer kavramlar sunulmaktadır. Bölüm şu kısımlardan oluşmaktadır: afetlere genel bakış (Giriş), araştırma konusu ve problemin ifadesi, çalışmanın amacı, hedefler, çalışmanın önemi, sınırlamalar, teorik ereve, afet müdahalesi ve yönetiminde kurumlar arası iş birliğini anlamada sosyolojik bakış ve metodoloji (yine çalışmanın doğası gereği metodoloji bağımsız bir bölüm olarak sunulmamıştır; ancak bu çalışmanın nasıl yrtldğine dair bilgi veren bir kavram olarak sunulmuştur) ve çalışmanın düzeni.

Bölüm II: Bölüm II, Tanzanya'daki afetlerin ve afet yönetimi politika ve düzenlemelerinin tarihsel bağlamına genel bir bakış sunmaktadır. Kagera'daki 2016 depremi, büyük deniz kazaları ve sel felaketleri gibi en trajik afetlerden bazıları bu bölümde ele alınmaktadır. Bununla birlikte, politika çerçeveleri tartışılmakta ve afet yönetimi yapısında sunulduğu şekliyle sorumlu kurumların oynadığı roller incelenmektedir.

Bölüm III: küresel ve bölgesel afet yönetimi stratejilerini sunmaktadır. Bu bölümde küresel afet yönetimi stratejileri, bölgesel afet yönetimi stratejileri ve Tanzanya'daki afet yönetimi stratejileri olmak üzere üç bölüm bulunmaktadır.

Bölüm IV: Bu bölümde kurumlar arası iş birliğinin başarısı ve zorlukları vurgulanmaktadır. Hem Tanzanya'da hem de diğer ülkelerde kurumlar arası iş birliğine bakarak bu hususları araştırmaktadır. Ve,

Bölüm V: Son bölüm olan bu bölümde ise tartışma sunulmakta ve çalışma sonuçlandırılmaktadır. Öneriler ve daha ileri çalışmalar için alanlar da bu bölümde sunulmaktadır.

BÖLÜM II

TANZANYA'DA AFETLERİN VE AFET YÖNETİMİ TARİHSEL BAĞLAMI

2.1 Tanzanya'daki Afetlere Tarihsel Bakış

Tarih boyunca Tanzanya, insanların hayatına mal olan ve ekonomiyi etkileyen hem büyük hem de küçük birçok felaketle karşı karşıya kalmıştır. Tanzanya'da meydana gelen başlıca afetler olan kuraklık ve sellerden ağırlıklı olarak ve zaman zaman etkilenmekle birlikte, depremler, savaşlar, hastalıklar ve büyük kazalar da Tanzanya'yı vurmuştur. Tüm bu felaketler Tanzanya tarihinde iz bırakmıştır. Bu olaylar, hükümetin yasa ve yönetmelikleri yürürlüğe koymasının yanı sıra afetleri önlemek, hafifletmek, azaltmak ve afetlerden kurtulmak için politikalar geliştirmesini gerektirmiştir. Bu bölümde araştırmacı bazı önemli afetleri vurgulamakta ve Tanzanya'daki afet yönetimi politika ve yönetmeliklerini incelemektedir.

2.1.1 Kagera Savaş 1978-1979

1978-1979 yıllarında Tanzanya Uganda'ya karşı, Tanzanya-Uganda sınırındaki Kagera bölgesinde yer alması nedeniyle Kagera Savaşı olarak bilinen bir savaşa girmiştir. Kardeş ve komşu ülkeler arasında yaşanan bu savaşa neyin sebep olduğu da dahil olmak üzere savaşı detaylı bir şekilde açıklayan literatür oldukça azdır. Ancak Kamanzima (2004), Kagera bölgesinde yapılan mülakatlara dayanarak "Kagera savaşının algılanan nedenleri" olarak adlandırdığı nedenleri, "Amin'in kuzeybatı Tanzanya'yı işgali", Tanzanya'nın 1971'den beri Uganda ile savaşıma niyeti ve bağımsızlık sırasında Nyerere tarafından Kagera bölgesinin ilhaki olarak tanımlamaktadır (s. 182). Savaşın, Nyerere'nin hiç şüphesiz yakın dostu ve müttefiki olan Obote'yi deviren Uganda Devlet Başkanı Amin'e karşı duyduğu "düşmanlıktan" kaynaklandığına inanılmaktadır (Roberts, 2014, s. 13; ve Thomas, 2022, s. 3).

Kamanyi (2020), tarafından toplanan verilerle İdi Amin'in yayımlaılık politikası yoluyla tüm Doğu Afrika'nın başına geçme hırslarının 1998'deki savaşın temel nedeni olduğunu ortaya koydu. Amin, Tanzanya'nın bazı bölgelerinin Uganda'ya ait olduğunu iddia etmekle kalmadı, aynı zamanda askerlerini buraları işgal edip ele geçirmeleri için gönderdi (Kamanzima, 2004, s. 172). Kagera'yı işgal etti ve ele geçirdi; bu durum Tanzanya'ya karşı saldırıdan başka bir seçenek bırakmadı. Savaşın etkileri ekonomik, sosyal, psikolojik ve siyasi kaygılar arasında değişiyordu (Mtata, 2016; Akt: Kamanyi, 2020, s. 8).

Avirgan ve Honey'e (1982) göre, Tanzanya tarafından 373 asker hayatını kaybetmiştir. Bunlardan doksan altısı (96) düşman saldırılarına yenik düşmüş, geri kalanı ise kazalarda ölmüştür (Roberts, 2014, s. 13). Savaş, hayatta kalanların bazılarında fiziksel yaralar bırakmış

ve Kagera bölge hastanesindeki büyük siperler gibi altyapıyı etkilemiştir (Kamanyi, 2020b, s. 54). Kagera Savaşı'nda olduğu gibi, bir felaketin başka bir felakete yol açması alışlagelmiş bir durumdur. Waiswa ve diğerleri (2017) tarafından yürütülen çalışma, Kagera savaşının hem Uganda hem de Tanzania'da halk sağlığı, özellikle de anne ve yeni doğan sağlığı üzerinde etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Ekonomik açıdan savaşın Tanzania ekonomisi üzerinde ciddi bir etkisi olmuş, Amin'in Uganda'sına yapılan müdahale ve işgalin nihai maliyeti yaklaşık 250 milyon sterlini bulmuştur (Roberts, 2014, s. 13).

Kagera Savaşı, Tanzania tarihinin en unutulmaz olaylarından biridir ve yaraları hala tam olarak sarılamamıştır. TPDF'nin Uganda ordusuna karşı kazandığı zafere rağmen, bu olay Tanzanyalıları, özellikle de Kagera bölgesinde yaşayanları ve savaşa doğrudan ya da dolaylı olarak katılmış diğer bölgelerden gelenleri travmatize etmiştir. Kamanyi (2020) tarafından yürütülen çalışma Kagera bölgesindeki insanların savaş sırasında yaşadıkları psikolojik işkenceyi hala hatırladıklarını ve sanki savaş dün olmuş gibi yas tuttuklarını göstermiştir. Ancak bu durum, felaketin bir günde gelip bir günde bitmediğini, aksine felakete maruz kalan insanlar (bu bağlamda 'hayatta kalanlar') yaşadığı sürece devam edebileceğini göstermektedir. Sevdiklerini kaybedenler, savaştan geriye kalan bina kalıntıları ve diğer izler, ekonomi ve benzerleri trajedinin önemli hatırlama noktaları haline gelir.

Şekil 1: 1997 yılında Uganda'nın başkenti Kampala'da yürüyen Tanzania askerleri, başkenti ele geçirip İdi Amin'i devirdikten sonra.

Fotoğraf, online bir kaynaktan, günlük bir monitörden alındı. Değerlendirildiği yer: <https://www.monitor.co.ug/uganda/magazines> (30 Haziran, 2024)

2.1.2 Deprem

Tanzanya'nın adı çok sık deprem felaketleriyle anılmasa da 10 Eylül 2016 Cumartesi günü Kagera bölgesinde unutulmaz bir deprem meydana geldi. Deprem Tanzanyalıların hafızalarında ve Tanzania tarihinde silinmez bir iz bıraktı. 5,9 büyüklüğündeki deprem Kagera bölgesini "Bukoba kasabasına yaklaşık 44 km uzaklıktan" vurdu ve Tanzania'nın kuzeybatı bölgesinin neredeyse altı ilçesini etkiledi (IFRC, 2017). Hükümet yetkilileri tarafından teyit edilen veriler, 17 kişinin öldüğünü ve 139.161 kişinin doğrudan etkilendiğini, 2.500 evin tamamen enkaz haline geldiği ve 14.500 evin kısmen hasar gördüğünü göstermektedir (a.g.e.). Kamanyi'nin (2020b) de belirttiği gibi, insanlara önceden herhangi bir uyarı yapılmadığı için deprem insanları hazırlıksız yakalamış, dolayısıyla insanlar günlük koşuşturmalarına devam etmiştir. Tüm ulus felaket haberiyle şok olmuştur, çünkü bu ülkede sık sık yaşanan türden bir olay değildir. Bukoba'da ve Kagera bölgesinin diğer ilçelerinde felaketten doğrudan etkilenen insanlar farklı deneyimler yaşamış ve birçoğu bunun bir deprem olduğunu bile bilmediklerini belirtmişlerdir. Bunun bir patlama olduğunu düşünenler de vardır.

Deprem, gezegendeki en ölümcül felaketlerden biridir ve gerçekten kısa bir süre içinde eşi benzeri görülmemiş sayıda insanın ölümüne neden olur. Yakın zamanda, 6 Şubat 2023 tarihinde, Türkiye'nin güneyinde Kahramanmaraş ve Elbistan şehirlerinde sırasıyla 7,7 ve 7,6 büyüklüğünde depremler meydana gelmiş ve yaklaşık 50.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Depremlerin sonuçları normalde yerin hemen sarsılmasının ötesine uzanır. Tsunami, toprak kayması ve hatta bazı durumlarda volkanik patlamalar gibi ikincil tehlikeleri tetikleyebilirler. Bu nedenle, hazırlık, müdahale ve iyileştirme konularında ileri düzeyde adımlar atmak kesinlikle önemlidir.

Türkiye, Japonya gibi bol kaynaklara ve sofistike teknolojiye sahip gelişmiş ülkeler depremler nedeniyle büyük kayıplara ve yıkımlara uğradığında, Tanzania gibi az gelişmiş ülkelerde endişe yüksektir. Endişe sadece hazırlıklı olmaktan değil, aynı zamanda müdahale ve iyileştirme açısından felakete yüzleşmekten de kaynaklanmaktadır. 2016 Kagera depremi, ülkenin bu tür afetleri yönetme yolculuğunda gerçekten de bir uyandırma çağrısı olarak düşünülmelidir. Columbia Üniversitesi Tehlikeler ve Risk Araştırmaları Merkezi tarafından yayınlanan Tanzania Doğal Afet Profili (2005), Tanzania'nın 1901'den 2004'e kadar sekiz kez deprem yaşadığını belgelemiştir.

Şekil 2: 2016 yılında Kagera bölgesinde meydana gelen bir depremin neden olduğu hasarları gösteren fotoğraflar. Alınan <https://www.deccanchronicle.com/world/africa/110916/13-dead-200-injured-in-tanzania-earthquake-official.html> ve <https://www.bbc.com/swahili/habari-37338278> (30 haziran 'da, 2024)

2.1.3 Sel

Sel ve kuraklık gibi hava koşullarına bağlı afetler, Tanzanya'da sıklıkla meydana gelen ve toplumlar arasında sosyal ve ekonomik huzursuzluğa neden olan başlıca afetlerdir. 2000'den 2019'a kadar sel, en sık meydana gelen afet olarak görünmektedir ve bu dönemde Tanzanya'da meydana gelen ve Tanzanya'yı etkileyen toplam afetlerin %35'ini oluşturmaktadır (Msemu vd., 202, s. 4). Tanzanya'da sel, her yıl haberlerde oldukça sık yer alan ortak bir kelime haline gelmiştir. Tanzanya'nın doğu kesimi, özellikle de ülkenin en büyük şehri olan Darüsselam, neredeyse her yıl sel baskınlarına maruz kalırken, ülkenin diğer bölgeleri de hemen hemen aynı durumu yaşamaktadır. Bunun nedeni, bölgenin alçak arazi konumunda olmasına ve büyük miktarda yağış almasına bağlanabilir (Mbura, 2014, s. 41).

Sellerin beraberinde getirdiği etkiler mülklerin tahrip olması, insanların ölmesi, altyapının yıkılması ve bazı durumlarda hastalıkların ortaya çıkmasıyla sınırlı değildir. Örneğin, Darüsselam'da 2011 yılında yaşanan sel felaketinin sosyal-ekonomik etkilerinin değerlendirildiği çalışma Anande ve diğerleri (2019) 2011 yılındaki selin 7,5 milyon TZS değerinde maddi hasara yol açtığını ortaya koymuştur. Araştırma bulguları, Tanzanya

hükümetinin Darüsselam'da meydana gelen sel felaketinin ardından kurtarma ve yeniden yerleştirme çalışmaları için 1,83 milyar Tanzanya şilini tahsis ettiğini göstermektedir (Msemovd., 2021, s. 8).

1990'lardaki El Nino, özellikle Kamanyi'ye (2020) göre bölgede iç göç yaratan trajediyi hala hatırlayan Bukoba sakinleri için ülke genelinde dayanılmaz selleri tetikleyen en kötü olay olarak hatırlanırken, 2011 selleri Darüsselam'daki sel şiddetinin özeti olmaya devam etmektedir. Darüsselam'da ve ülkenin diğer birçok bölgesinde, içme suyunun doğrudan etkilenmesi ve zayıf kanalizasyon sistemlerinin su kaynaklı hastalıkların patlak vermesi için gerekli koşulları yaratması nedeniyle seller büyük bir halk sağlığı sorunu yaratmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi, seller aynı zamanda mülklerin ve fiziksel altyapının önemli ölçüde tahrip olmasına da yol açmaktadır. Bu yıl (2024), ülkede devam eden yağışlarla birlikte Darüsselam, Morogoro, Rufiji ve diğer bölgelerde sel vakaları rapor edilmiş, bunun sonucunda Tanzanya'nın kuzeyindeki Hanang Manyara'da çamur kaymaları meydana gelmiş ve cesetleri çıkarma çalışmaları devam ederken (çalışmanın yazıldığı sırada) seksen beş kişi hayatını kaybetmiştir. İnsanların öldüğü rapor edilmiş ve altyapı ciddi şekilde tahrip olmuştur. Örneğin, Darüsselam- Lindi otoyolu 5 Mayıs 2024 tarihinde şiddetli yağışların ardından sular altında kalmıştır.

Sakijege ve Dakyaga (2022) tarafından Darüsselam'da sellerin devam etmesinin nedenleri de dâhil olmak üzere konuyla ilgili birçok çalışma yapılmıştır ancak sel, ülke ekonomisi, kamu sağlığı ve sosyal yapı için bir tehdit oluşturmaya devam etmektedir. Literatürden de anlaşılacağı üzere hem hükümet yetkililerinde hem de toplumda büyük bir kayıtsızlık ve vurdumduymazlık söz konusudur. Tanzanya'daki sel eğilimi, gelecekte daha fazla insani ve ekonomik maliyetten kaçınmak için kapsamlı önlemlerin alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Şekil 3: Darüsselam sakinleri sel sırasında işe gitmekte zorlanıyor.

Alınan <https://www.rfi.fr/sw/eac/20201016-mafuriko-tanzania-kumi-na-wawili-wafariki-dunia-dar-es-salaam>) (Temmuz 1, 2024)

2.1.4 Kuraklık

Seller gibi kuraklık da Tanzanya’da en sık meydana gelen afetlerden biridir. Kuraklık, gıda kıtlığı nedeniyle ölümlere, ekonomik kayıplara ve korkunç halk sağlığı koşullarına yol açmaktadır. Tanzanya Afet Risk Profili’ne (2018) göre, 2016 yılı itibariyle, ortalama 5,5 milyon kişiye denk gelen %10’luk nüfus kuraklıktan etkilenmiştir.

Columbia Üniversitesi Tehlikeler ve Risk Araştırmaları Merkezi tarafından yayınlanan Tanzanya Doğal Afet Profili’ne (2004) göre, 1901’den 2004’e kadar Tanzanya’da 12.863.483 kişiyi etkileyen 12 kuraklık olayı meydana gelmiştir. Kuraklığın ekoloji üzerindeki etkisi çok büyüktür. Kuraklık hem insanları hem de hayvanları etkilemekte ve bu da yoksulluğun boyutlarını artırmakta, çoğunluğun geçiminin tarıma bağlı olduğu kırsal bölgelerde büyük acılara tanık olunmaktadır. Son yıllarda, her yıl yaz döneminde kuraklıktan kaynaklanan büyükbaş hayvan ölümleri rapor edilmektedir.

Tanzanya’daki kuraklıklar elektrik sektörünü doğrudan etkilemekte ve elektrik üretimini sınırlayan su kıtlığı nedeniyle ülkede elektrik kesintileri yaşanmasına neden olmaktadır. Sorumlu yetkililer sık sık ülkedeki elektrik sıkıntısının elektrik üretim kaynaklarının (barajlar) kurumasından kaynaklandığını ve bunun da elektrik üretimini etkilediğini belirtmektedir.

Şekil 4: Kuraklık yüzünden inekler mera bulmakta zorlanıyor. Alınan: <https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/news/national/how-prolonged-drought-shook-agriculture-livestock-keeping-1-4035714>

2.1.5 Kazalar

Kazalar, insan varlığının talihsiz bir yönünü oluşturmakta ve bireyler, topluluklar ve genel olarak toplumlar üzerinde derin etkiler bırakmaktadır. Kayıplar insanlar için bir trajedi, ekonomi için ise doğrudan ya da dolaylı bir zarardır (Lindberg, 2005, s. 156). Bunlar, büyük ölçüde insanların araç kullanımındaki davranışlarından ve yaptıkları seçimlerden etkilenen çeşitli şanssız durumlar nedeniyle görülebilir (a.g.e, s. 155). İnsanlar günlük ihtiyaçlarını karşılamak için koşuşturmaya başladıklarında, koşuşturmalarını kolaylaştıran ya da kısaltan ulaşım ağlarının karmaşıklığına maruz kalırlar. Bu, insanların bu ağları nasıl kullandıklarına bağlıdır. Bunlar, risklerin hesaplanması, trafik kural ve düzenlemelerine uyulması, araç seçimi ve en önemlisi dikkat olarak sınıflandırılır. Kazaların dinamiği, teknolojik bilgi birikiminin enginliği ve zenginliği içinde gerçekleşir, ömür boyu unutulmayacak anılar/ izler yaratır.

Tanzanya, tek başına felaket olarak adlandırılabilir olan kazalar nedeniyle çok sayıda insanını kaybetti. Buna göre WHO (2023) Tanzanya'da 2021 yılına kadar %81'i kadın ve %19'u erkek olmak üzere 1368 ölüm vakası rapor edilmiştir. Tarafından yürütülen ankette Akasreku ve diğerleri (2023) Tanzanya'daki trafik kazalarının ergenler arasında daha yaygın olduğunu ortaya koymuştur. Tanzanya'da Mbagala ve Gongo la Mboti Dar es Salaam'da meydana gelen ve ölümlere, mülklerin tahrip olmasına ve bölge halkı arasında psikolojik etkilere neden olan bomba patlamaları gibi pek çok kaza meydana gelmiş olsa da araştırmacı MV Bukoba kazası, MV Spice Island ve alabora olan MV Nyerere kazası gibi büyük deniz kazalarını ve çok sayıda cana mal olan trafik kazalarını kavramsallaştırmaya odaklanmıştır.

2.1.5.1 Deniz Kazaları

Deniz kazaları Tanzanya'da büyük yankılara ve kötü anılara neden olmuştur. İnsanlar sevdiklerini, güvendikleri kişileri ve işlerini kaybettikleri için umutlar yitirilmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere, nerede meydana gelirse gelsin kazalar bir insanlık trajedisidir. Kazalarda hem insani hem de ekonomik kaynaklar kaybedilir. Bu da hem sosyal hem de ekonomik dengeyi bozar. Geleneksel olarak deniz kazası denildiğinde pek çok kişinin aklına 1912 yılında batan ve yaklaşık 1500 kişinin ölümüne neden olan RMS Titanic gelmektedir. Titanik, sadece ölen insan sayısının fazlalığı nedeniyle değil, aynı zamanda Kanadalı film yapımcısı James Cameron'un 1997 yılında bu trajik olayı anlatan ünlü filmi (Titanik) nedeniyle de birçok kişinin dikkatini çekmektedir. Tanzanyalılar arasında MV Bukoba ne ise RMS Titanic kazası da odur. Bu bölümde araştırmacı, Tanzanya'da meydana gelen büyük deniz kazalarını ve aktörler tarafından uygulanan müdahale çabalarını incelemektedir. Ancak Tanzanya'da konuyla ilgili literatürün bulunmaması ve sınırlı olması, araştırmacının konuya daha geniş bir bağlam

kazandırma kabiliyetini sınırlamıştır. Bununla birlikte, bazı kazalar toplum üzerindeki büyük etkileri nedeniyle tarih kitaplarında yer almaktadır.

2.1.5.1.1 MV BUKOBA Kazası 1996

1996'da meydana gelen MV Bukoba kazası, Tanzania'yı vuran en trajik deniz kazası olmaya devam etmektedir ve "yaklaşık 894 kişinin ölümüne sebep olmuştur" (Kamanyi, 2020b, s. 45). Bu kaza öğrenciler, Kagera ile Mwanza ya da Kagera üzerinden Kampala ile Mwanza arasında ticaret yapan iş profesyonelleri, uzmanlar ve ülkenin gelecekteki işgücünü oluşturabilecek çok sayıda çocuk ve genç de dâhil olmak üzere ekonomik açıdan gelecek vaat eden çok sayıda kişinin hayatına mal olmuştur (a.g.e., s. 43).

Bukoba, Kagera ve Mwanza arasında sefer yapan ve yük de taşıyan bu yolcu gemisinin kaza nedeni 'aşırı yüklemeye' bağlanmaktadır. Aşırı yükleme bu trajediye yol açan doğrudan bir nedendir ancak Profesör Mukandala'ya (2024) göre, "Hükümet, Piyasa ve Kurumsal Başarısızlık" başlıklı profesörlük dersinde, liberal ekonominin neden olduğu kurumsal başarısızlık MV Bukoba'nın 21 Mayıs 1996'nın erken saatlerinde batmasına neden olmuştur. Mukandala (2024) dersinde, 1977 yılında EAC'nin çöküşünün Victoria Gölü çevresinde ulaşım hizmetleri sağlamaktan sorumlu kurumların çöküşüne yol açtığını ortaya koymuştur. Bu durum Başkan Nyerere'yi, daha önce Kenya'da çalışan tüm gemilere el konulmasının ardından Victoria Gölü'nde çalışabilecek alternatif bir gemi bulmaya zorlamıştır.

Mukandala (2024) ayrıca, iki komşu ülke arasındaki rekabetin ve göl çevresinde güvenilir taşımacılığa duyulan yüksek ihtiyacın, hükümeti kredi almak ve gemiyi (MV Bukoba) satın almak için normal prosedürleri izlemekten alıkoymuş olduğunu belirtmiştir. Gemi gerekli standartlarda inşa edilmemiş ve sözleşmeler dikkatli bir şekilde gözden geçirilmemiştir. Tanzania baskı altında sözleşmeleri imzalamak zorunda kalmıştır (Mukandala, 2024). MV Bukoba, Mukandala'nın (2024) "uyarılmış doğum" olarak adlandırdığı bu koşullar altında gelmiştir. Dolayısıyla MV Bukoba'nın batması bir gecede gerçekleşen bir süreç değildir; süreç daha Victoria Gölü'nde faaliyet göstermeye başlamadan önce başlamıştır.

Mukandala (2024) ayrıca MV Bukoba'nın stabilite sorunu yaşadığını, dolayısıyla "denize elverişsiz" olduğunu ve bunun trajedinin gerçekleşmesini kolaylaştırdığını eklemiştir. Ancak aynı derste bakım yapılmadığına da dikkat çekilmiştir. Böylece MV Bukoba'nın batması mukadder olmuş; trajedinin gerçekleşmesine farkında olmadan zemin hazırlanmıştır.

Şekil 5: MV Bukoba'nın Victoria Gölü'nde batışının bir fotoğrafı.

Alınan <https://www.mwananchi.co.tz/mw/habari/kitaifa/kumbukumbu-ajali-ya-mv-bukoba-ilivyoua-mamia-ya-watu-4242008>, (1 Temmuz, 2024).

2.1.5.1.2 Diğer Deniz Kazaları

MV Bukoba kazasından bu yana Tanzania, Zanzibar'da bir yıldan kısa bir süre içinde meydana gelen ve 1800'den fazla kişinin ölümüne neden olan özel sektöre ait iki feribot kazası da dâhil olmak üzere, can kaybıyla sonuçlanan farklı feribot faciaları da meydana gelmiştir (Cooksey, 2019, s. 2). 10 Eylül 2011'de MV Spice Islander I, Zanzibar kıyılarında batarak yaklaşık 1.573 kişinin ölümüne yol açmıştır. 1.517 kişinin hayatını kaybettiği Titanik trajedisindeki can kaybını geride bırakarak barış zamanında meydana gelen en büyük altıncı deniz felaketi olmuştur (a.g.m., s. 1). 2011 yılında yaşanan Spice Islander I trajedisinden bir yıl sonra 2012 yılında MV Skagit adlı gemi Darüsselam'dan Zanzibar'a giderken batmış ve 293 kişi hayatını kaybetmiştir (Ame, 2015, s. 16).

20 Eylül 2018 tarihinde Ukerewe ve Ukara Adaları arasında sefer yapan MV Nyerere adlı geminin Victoria Gölü'nde alabora olması ve 228 kişinin hayatını kaybetmesi Tanzania'da bir başka trajediye yol açmıştır (Cooksey, 2019). Tanzania'daki diğer deniz kazaları gibi, kazanın nedeni de 'aşırı yüklemeye' bağlanmaktadır. Dönemin Tanzania baş sekreteri John Kijazi'nin muhabire feribotun 101 yolcu taşıma kapasitesine sahip olduğunu söylediği bildirilmiştir (VOA, 2018) ve ölen insan sayısı iki yüzden fazladır.

Tanzanya, büyük ölçüde hükümet yetkililerinin yetersizliğinden kaynaklanan deniz kazalarında önemli sayıda can kaybetmektedir. Bu trajediler sadece insan kaybına yol açmakla

kalmıyor, aynı zamanda ülke ekonomisi için de önemli olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere, bu kazalarda ülkenin faydalanabileceği ekonomik potansiyele sahip insanlar da ölmektedir. Her türlü felaketle başa çıkmak her zaman zordur, çünkü bunların yol açtığı travma, kayıp ve yıkımın telafisi zordur.

2.1.6 Trafik Kazaları

Trafik kazaları Tanzanya’da önemli bir endişe kaynağıdır ve Tanzanyalıların yaşamları için büyük bir tehdit olmaya devam etmektedir. Büyük ve küçük çaplı trafik kazaları her yıl çok sayıda Tanzanyalının hayatına mal olmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü 2020 yılında Tanzanya’daki toplam ölümlerin %6,2’sinin trafik kazalarından kaynaklandığını ve bunun da yılda yaklaşık 18.054 ölüme tekabül ettiğini tespit etmiştir (The Citizen, 2022). Trafik kazalarının toplum ve genel olarak ülke üzerinde hem ekonomik hem de sosyal etkileri vardır, çünkü kaybedilen hayatların sayısı iş gücünün azalması anlamına gelmektedir. Bilindiği üzere, trafik kazalarında sadece ölümler değil, kalıcı yaralanmalar da meydana gelmekte ve bu da büyük bir bağımlı insan grubu yaratmaktadır. Örneğin, tarafından yürütülen bir çalışmada Makuu (2018) mağdurların, kendilerine enerji, zaman ve önemli miktarda paraya mal olan uzun süreli bakım ve tedavi nedeniyle aileleri tarafından bir yük olarak görüldüğünü ortaya koymuştur.

Tanzanya karayolu kazalarıyla ilgili pek çok trajediye tanık olmuştur ancak 2017 yılında Arusha’da meydana gelen ve otuzdan fazla öğrencinin ölümüne, bazılarının da ağır yaralanmasına neden olan okul minibüsü kazası, ülkede yaşanan karayolu kazası trajedilerinin en somut örneği olmaya devam etmektedir. Dönemin Cumhurbaşkanı John Magufuli, yaşları 12 ila 13 arasında değişen çocukların ölümüne neden olan bu kazayı “ulusal bir trajedi” olarak nitelendirmiştir (Al Jazeera, 2017). Lucky Vincent kazası, yakın tarihte ülkeyi yasa boğan diğer trajediler arasına katılmıştır. O güne dönüp bakıldığında, haberler okunduğunda ve paylaşılan fotoğraflara bakıldığında ülkede yol güvenliğinin sağlanması konusundaki büyük sorumluluğumuzun yanı sıra kazaların ve diğer ilgili felaketlerin önlenmesine yönelik iyi stratejilerin olmadığı da görülmektedir.

2.1.7 Yangınlar

Tanzanya afet tarihinin bir diğer önemli yönü de can kayıplarına ve malların tahribatına önemli ölçüde yol açan yangınlardır. Tanzanya uzunca bir süredir ülkenin pek çok bölgesinde yangınlarla karşı karşıya kalmaktadır ve bu duruma hazırlıksız yakalanan itfaiye ekipleri kamuoyunda endişeye neden olmaktadır. Son zamanlarda iş alanlarında, özellikle de pazarlarda çıkan yangınlarda bir artış olmuştur. Örneğin, Ekim 2023’ün erken saatlerinde, kalabalık

Kariakoo pazarında çıkan yıkıcı bir yangın, üç katlı binalardaki beş yüz dükkânı kül etmiştir (Daily News, 2023).

Darüsselam'da ve ülkenin diğer bölgelerinde son zamanlarda sık sık meydana gelen yangınlar, Başkan Yardımcısı Mpango'nun ülkenin her bölgesinde itfaiye istasyonları inşa edilmesi çağrısında bulunmasına sebep olmuştur. Gerçekten de yangınlar, dikkatle ele alınmayan karmaşık bir kamu sorunu haline gelmiştir. Son yıllarda öğrenci yurtlarının, evlerin, dükkânların ve marketlerin ateşe verildiği haberleri sıkça duyulmaktadır. Bir yangın felaketi bağlamında, 2019 yılında Morogoro'da meydana gelen ve yüzden fazla kişinin ölümüne neden olan yakıt tankeri patlamasından bahsetmek de bu noktada önemlidir.

2.1.8 HIV/AIDS Salgını

HIV/AIDS, 1980'lerde Tanzanya'yı kötü etkileyen bir başka felakettir. İlk vakanın Kagera bölgesinde ortaya çıkmasından sonra HIV/AIDS Tanzanyalılar arasında önemli sayıda can kaybına yol açtı. HIV/AIDS salgını birkaç yıldır Tanzanyalılara büyük acılar çektirmekte, sağlıklı erkek ve kadınları öldürmekte, çocukların yetim ve öksüz kalmasına neden olmakta, toplum içinde sosyal damgalanma yaratmakta ve ekonomiyi felce uğratmaktadır.

Hastalık, üreme çağındaki insanları etkilemekte, işgücü açığı, iyi eğitilmiş personel ve uzman kaybı, çok sayıda yetime bakma talebi, yetersiz kaynaklara sahip sağlık sistemi üzerinde artan baskı ve etkilenen topluluklar arasında artan sağlık ve bakım sorumlulukları gibi pek çok olumsuz durum yaratmaktadır (Kamanzima, 2004, s. 198).

HIV'in 1981 yılında ortaya çıkmasından bu yana, dünya çapında yetmiş sekiz milyon kişi bu hastalığa yakalanmış ve hastalık otuz dört milyondan fazla kişinin ölümüne yol açmıştır (Gunda vd., 2017). Küresel Hastalık Yükü, Yaralanmalar ve Risk Faktörleri Çalışması 2017 bulgularına göre, Tanzanya 2015 yılında HIV'e bağlı yaklaşık 36.000 ölüm vakası yaşamıştır (Lwoga vd., 2017). Tanzanya'daki hastane ölümleri arasında nedene bağlı ölüm örüntüleri üzerine yapılan araştırma da HIV/AIDS'in ülkedeki sağlık hizmeti ortamlarında (hastanelerde) başlıca ölüm nedenlerinden biri olarak öne çıktığını ortaya koymuştur (Mboera vd., 2018). Hastalık, ülkede yayıldığı ilk zamanlarda, hastalık hakkında bilgi eksikliği nedeniyle birçok insanın ölümüne neden olmuş ve insanlar enfekte kişilerle kesici aletleri paylaşmıştır. Bu durum hastalığın yayılmasına ve insanların ölmesine sebep olmuştur. Çok sayıdaki ölüm nedeniyle, "hastalık bir felakete dönüşmüştür." (Kamanyi, 2020a, s. 43).

Hâlâ bir tedavisi olmasa da HIV, hastalığın keşfedildiği ilk yıllarda olduğu gibi, hastalığa yakalanan bireyler için büyük bir tehdit olmaktan çıkmıştır. Hastalığın doğası, nedeni, tedavisi veya aşısı bilimsel olarak bulunmadan önce insanlar hem fiziksel hem de duygusal

olarak çok acı çekmekteydiler. Hastalığın belirtileri oldukça korkutucuydu; insanlar açıklanamayacak kadar zayıflıyor, soluk bir cilt, yaralar, kaşıntı, kusma, ishal ve benzeri belirtiler gösteriyorlardı. Toplumdaki ve aile içindeki insanlar HIV pozitif kişileri damgalıyor ve çoğu durumda hastalığa yakalanma korkusuyla onlara yakın olmaktan kaçınıyorlardı. Hastalığa yakalanan kişinin bir sonraki durağı mezar olduğu için, hastalık güvensizlik yaratıyor ve elbette çevredeki herkesi travmatize ediyordu; bu nedenle insanlar hastalığa yakalanmamak ve ihmal edilmemek için bir çözüm olarak hastalığa yakalanan kişilerden ve ailelerinden uzak durmaya çalışıyordu (Kamanyi, 2020b, s. 75).

Tıp alanındaki gelişmeler ve antiretroviral ilaçların keşfedilmesiyle birlikte, insanlar HIV'e yakalandıklarında bile hem üretken hem de üreme yeteneğine sahip olabilmektedirler ve bununla birlikte, Tanzanya HIV Etki Araştırması (THIS) 2022-2023, Tanzanya'da HIV prevalansında muazzam bir düşüş olduğunu göstermektedir. Tanzanya hükümeti HIV insanlar arasındaki yaygınlığını sona erdirmeye kararlıdır ve bunu yapabilmek için, diğer şeylerin yanı sıra, insanların HIV durumlarını bilmelerini ve tedavi görmelerini sağlamayı amaçlayan farklı politikalar ve programlar oluşturmaya başlamıştır (ABD Büyükelçiliği, 2023). Kaydedilen ilerleme, Tanzanya hükümetinin, kalkınma ortaklarının, grupların ve bireysel vatandaşların ortak çabalarından kaynaklanmaktadır. HIV paydaşlarının ortak çabaları, önleme eğitimi ve test, tedavi ve bakım hizmetlerine erişimin artırılması salgınla müdahale edilmesine yardımcı olmuştur.

NBS (2023), tarafından sunulan istatistiklere bakıldığında THIS 2022-2023 yılları arasında Tanzanya'nın HIV salgınını 2030 yılına kadar kontrol altına alma hedefine ulaşacağına dair büyük bir iyimserlik taşımaktadır.

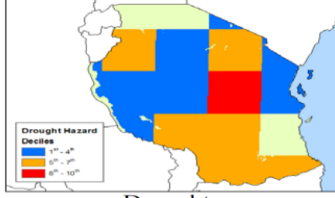
Tanzania Natural Disaster Profile

Basic Facts:

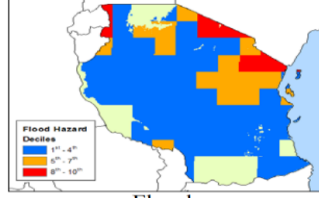
Area: 945,087 km²
Coastline: 1424 km
Population: 36,588,225

GDP (PPP): \$21.58 billion
GDP Per Capita: \$600
Population Below Poverty Line: 36%

Natural Disaster Risk Hotspots:

Droughts

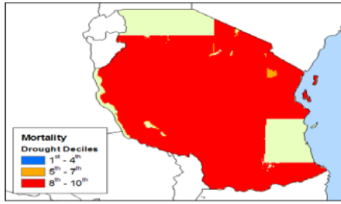

Floods

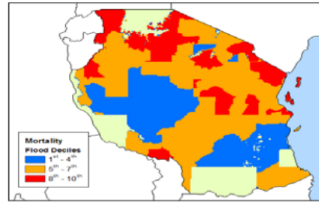

Landslides

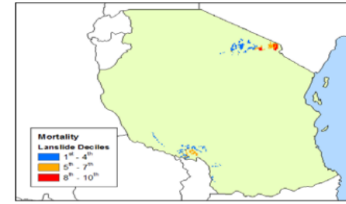
Natural Disaster Risk Hotspots (Weighted by Mortality)

Droughts

Floods

Landslides

Şekil 6: Columbia Üniversitesi Dünya Enstitüsü'nün veri resmi.

Alınan https://www.ldeo.columbia.edu/chrr/research/profiles/pdfs/tanzania_profile.pdf (12 Temmuz 2024).

Tüm bu felaketler, öyle ya da böyle, müdahale etmek için ortak çabalar gerektirmiş, insanlar ilk müdahale edenler olarak kendi eylemlilik biçimlerini kullanmış ve daha sonra devlet daireleri ile diğer aktörler devreye girerek toplumu işler hale getirmeye çalışmıştır. Ancak insanlar her zaman hükümetin müdahalesinden şikâyetçi olmuştur. Birçok ölümün gecikmelerden ve olaylara müdahale etmek için gerekli araç ve gereçlerin bulunmamasından ya da yetersiz olmasından kaynaklandığı iddia edilmektedir. Örneğin MV Nyerere kazasında gemi kıyıda 200 metre açıkta alabora olmuş, ancak hızlı bir müdahale yapılamamış ve hükümetin karanlık nedeniyle kurtarma çalışmalarını durdurma kararı alması ölü sayısının iki yüze ulaşmasına sebep olmuştur. Afet yönetiminin tüm aşamalarında iş birliğine dayalı çabalar, afetlerin etkilerinin azaltılmasına ve hafifletilmesine büyük katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, sorumlu makamların iş birliği için iyi bir altyapı oluşturması zorunludur.

Son sel olayları Tanzanya'daki afet müdahalesinin ne kadar zayıf olduğunu ortaya koymuştur. Afet müdahalesi koordineli çabalar ve faydalı kaynak tahsisi gerektirse de yetersiz araç ve ekipmanın yanı sıra müdahale için eğitilmiş personelin bulunmadığı Tanzanya'da bu durum genel geçer bir kural olarak kalmıştır. Dolayısıyla, gerekli acil yardımı sağlamak için

acele eden profesyoneller yerine, siyasi gündemlerini yürütmek için acele eden politikacılar ve partililer olmuştur.

2.2 Tanzanya'da Afet Yönetimi Politikaları ve Düzenlemeleri

Bir önceki bölümde de gösterildiği üzere, Tanzanya afetler dolayısıyla çokça zarar görmüş ve halen afetlere karşı hassastır. Afetler Tanzanya'da insan kayıplarına ve kalıcı sakatlıklara, mal kaybına, ekonomik faaliyetlerin aksamasına ve altyapının tahrip olmasına neden olan büyük tehditler oluşturmaktadır. Bu tehditleri göz önünde bulunduran Tanzanya hükümeti, ülkedeki afetlerin yönetimini sağlamak için çeşitli adımlar atmıştır. Bu tedbirler arasında ülkedeki genel afet yönetimi faaliyetlerine rehberlik edecek mevzuat ve politikaların yürürlüğe konması da yer almaktadır.

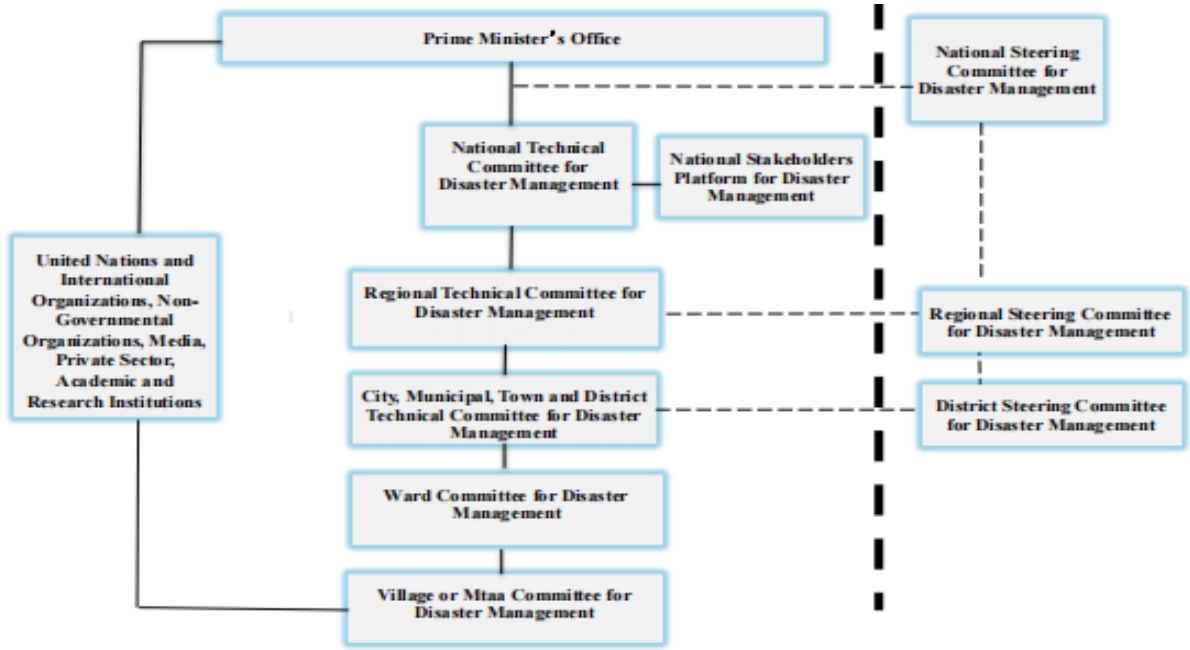
1990 yılında Tanzanya, hazırlık, zarar azaltma ve iyileştirmeden ziyade müdahaleye daha fazla önem veren 1990 tarihli 9 sayılı Afet Yardım Koordinasyon Yasası'nı kabul etti (The United Republic of Tanzania, 2004, s. 1). Bu Kanun 2015 tarihli 7 sayılı Afet Yönetimi Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. DRCA'dan farklı olarak bu kanun önleme, zarar azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme gibi afet yönetiminin tüm yönlerini kapsamakta ve 4. bölüm kapsamında ülkede koordinasyon ve afet riskinin azaltılması için merkezi bir kurum olan afet yönetim ajansı ile bir afet yönetim fonu kurmaktadır. Bu kanunun SFDRR'nin Mart 2015'te kabul edilmesinden iki ay sonra yürürlüğe girdiği unutulmamalıdır. Yasa sadece DMA ve DMF'yi kurmakla kalmamakta, aynı zamanda bireylerin ve toplulukların işlevselliğe geri dönmelerini sağlamak için afet risklerinin önlenebileceği, azaltılabileceği, müdahale edilebileceği ve iyileştirilebileceği mekanizmaları da oluşturmaktadır. Diğer Kanunlar arasında 2006 tarihli Afete Hazırlık ve Müdahale Kanununu (Cap 34. A.) yürürlükten kaldıran 2022 tarihli ve 39 sayılı Afet Risk Yönetimi Kanunu yer almaktadır.

Yasal çerçevelerin yanı sıra, Tanzanya'daki afet yönetimi faaliyetleri 2004 tarihli ulusal Afet Yönetimi Politikası tarafından yönlendirilmektedir. Politika, "sosyal ve ekonomik kalkınma konularında minimum afet kesintisi ile güvenli geçim" sağlamak için geliştirilmiştir. (The United Republic of Tanzania, 2004, s. 1). Bu politika, müdahale önlemlerinin ötesine geçecek kurumsal çerçevelerin yokluğu açısından 1990'lardaki kanunda süregelen boşluğu doldurmak içindir. Ulusal afet yönetimi politikası hem yapısında hem de afet yönetimi faaliyetlerinin planlanması ve yürütülmesinde tüm paydaşları kapsadığı için daha gelişimseldir. Politikanın altı ana hedefi bulunmaktadır. Bunlar:

- Her türlü afet için daha yüksek düzeyde hazırlık, müdahale ve zarar azaltma kapasitelerinin geliştirilmesi,
- Halkın afetlere ilişkin bilgi ve farkındalığının artırılması ve toplumun afet yönetimine katılımının geliştirilmesi.,
- Koordinasyon, iş birliği, ortak çalışma ve mali düzenlemeler için etkili bir kurumsal düzenlemenin oluşturulması ve sürdürülmesi,
- Araştırma ve teknolojik gelişmeyi, bilgi üretimini ve dağıtımını teşvik etmek,
- Afet yönetimi konularının her düzeyde kalkınma planlarına ve diğer sektörel politika ve programlara dahil edilmesi,
- Tüm seviyelerde belirli tehlikelere uygun bilgi sistemlerinin kurulması ve güçlendirilmesidir.

Bu hedeflere bakıldığında, politikanın hem planlama hem de operasyonların yürütülmesinde iş birliğine dayalı çabaları merkeze aldığı görülebilir. Bununla birlikte, afet yönetiminin dört bileşeni olan önleme, hazırlık, müdahale ve iyileştirme etrafında bir dizi faaliyeti kapsamlı bir şekilde bir araya getirmektedir. Bireysel topluluk üyeleri ve farklı hükümet ve hükümet dışı, yerel ve uluslararası kuruluşlar da dâhil olmak üzere tüm paydaşları da ekleyerek, politikanın afetin tüm paydaşların ortak çabalarına ihtiyaç duyan ‘kesişen bir konu’ olduğunu kabul ettiğini belirtmek gerekir. Bu bağlamda, afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliğinin hayati önemi gözlemlenebilir. Ancak bu, araştırmacının Parsons’ın sistem teorisini (1951) göz önünde bulundurarak bir araya gelen kurumların nasıl çalıştığını anlamasını gerektirmiştir.

Buna göre, bu ulusal yasal ve politika çerçeveleri çeşitli kurum ve kuruluşlara afet riskinin azaltılmasına yönelik kurumsal düzeyde düzenlemeler yapma ve planlar geliştirme yetkisi vermektedir. Ülkede afet yönetimine ilişkin bir diğer önemli çerçeve, afet riskinin azaltılmasına yönelik sektörel ve kurumsal planlar ile stratejiler için “gösterge niteliğinde eylemler” sunan Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi (NDMS) 2022-2027’dir. Strateji, afet riskini azaltma müdahalelerine ilişkin tedbirlere rehberlik ederek ve bireylerin ve toplumun direncini artırarak afet sorunlarını bütünsel olarak ele almayı amaçlamaktadır (United Republic of Tanzania, 2022, s. xi).

Şekil 7: Tanzanya afet yönetimi yapısı

Kaynak: Tanzanya Afet yönetim stratejisi

Majamba (2022) ve Kamanyi (2020b) afetlerin tarihinin çok eskilere, hatta sömürge döneminden öncesine dayandığını vurgulamaktadır. Bu durum Kamanzima'da (2004) da vurgulanmaktadır. Sömürge öncesi dönemden bu yana, afetler Tanzanya'yı felce uğratmış ve toplumun köklü bir sistem üzerindeki kontrolünü zayıflatmıştır (Majamba, 2022, s. 36). Sömürgecilik öncesi dönemde insanlar, afetlere karşı gayri resmi tepki verme yöntemlerine sahipti ve afetten sonra toparlanmalarına yardımcı olan sosyal uygulamaları içselleştirmişlerdi. Bu durum, afetlerle başa çıkmak için hala kapsamlı bir yasal çerçevenin bulunmadığı sömürgecilik dönemine kadar devam etmiştir (a.g.m., s. 36). Ancak, yazılı olmayan afet uygulamaları ve afet yönetimi uygulamalarının bazı unsurlarını içeren politikalar bazı kanunlarda gösterilmiştir (Neal, S. A. 1981, Akt: Majamba 2022, s. 37). Ancak bağımsızlıktan sonra Tanzanya, yukarıda da belirtildiği gibi, önleme, zarar azaltma, müdahale ve iyileştirmeyi içeren afet yönetimi uygulamalarının iyi bir şekilde düzenlenmesini sağlamıştır. Tanzanya'nın belirlediği yasal, politik ve diğer düzenleyici çerçeveler, ülkenin afetlerle başa çıkma konusunda hem yerel hem de uluslararası tüm aktörleri _afet paydaşlarını_ dahil etmeye yönelik bir politika eylem çağrısını uygulama kararlılığını göstermektedir (a.g.m., s. 46).

2.3 Tanzanya'da Afet Müdahalesinde Farklı Kurumların Rolü

Ulusal Afet Politikası (2004) ve beş yıllık Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi (2022-2027) incelendiğinde, afet müdahalesinin bir bileşeni olarak Tanzanya afet yönetiminin, afetlere müdahale, afet zararlarını azaltma ve afetlerden kurtulma süreçlerinde birden fazla paydaşı

olduğu görülmektedir. Paydaşlar afet müdahalesinin tüm yönlerinde önemli bir rol oynamaktadırlar. Ulusal Afet Yönetimi Politikası (2004) ve Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi (2022) temel alınarak, kurumlar ve rolleri aşağıda sunulmuştur.

2.3.1 Bakanlıklar, Departmanlar ve Ajanslar (MDA'lar)

MDA'lar, Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi (NADMS) ile ilgili afet risklerini yönetmeye özel olarak odaklanan uzmanlaşmış birimler belirler ve görevliler atar. Her bir MDA bünyesinde atanan afet odak noktaları ile çeşitli sektörler arasında afet risk yönetimi çabalarının koordinasyonuna öncülük etmede bu durum çok önemlidir. MDA'ların afet risk yönetimindeki rolü tehlikelerin tanımlanması, risk değerlendirmelerinin yapılması, izleme, planlama ve bütçeleme yoluyla zarar azaltma ve önleme stratejileri konusunda rehberlik sunulması ve müdahale/ iyileştirme için hazırlıklı olunmasının sağlanmasını içerir.

Ayrıca MDA'lar, afet risk yönetimine ilişkin hususların sektöre özel kalkınma planlarına entegre edilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, Tanzanya'daki Afet Yönetimi Dairesi (DMD) afet verilerinin yayınlanmasında, hava koşullarına bağlı afetlerin coğrafi modellerinin tanımlanmasında ve bunların sosyoekonomik etkilerinin değerlendirilmesinde önemli bir role sahiptir (Msemo vd. 2021, s. 3).

2.3.2 Afet Müdahale Ekipleri

Görevleri, afetlere ve acil durumlara müdahale ederek bunların etkilerini azaltarak bunlara karşı koymaktır. Afet müdahale planlarının ve önlemlerinin tasarlanmasına temel teşkil eden raporlar da hazırlarlar. Gönüllüler bu ekiplerin bir parçasıdır. Bu raporların kamuoyunun erişimine açık olmaması oldukça talihsiz bir durumdur.

Afet müdahale ekipleri bir afete müdahale edilmesinde önemli bir rol oynarlar. Bu ekipler normalde tıp uzmanları veya sağlık görevlileri, kurtarma güçleri, bölge sakinlerinin dilini bilmeyen yabancı bireyler için tercümanlar ve çevirmenler ile hem yerel hem de uluslararası diğer ekiplerden oluşur. TEPRP'de (2011) belirtildiği üzere, bu ekiplerin doğrudan müdahale operasyonlarına ek olarak müdahale tatbikatlarını koordine etme, temel gereksinimleri belirleme ve müdahale operasyonuna ilişkin bilgi verme görevleri de vardır (URT, 2011, s. 3)

2.3.3 Özel Sektörler

Afet Yönetimi Politikası'na (2004) göre, özel sektör, acil durumlarda ihtiyati tedbirler ve müdahale önlemleri almalarını sağlayarak kendi faaliyet alanlarından sorumludurlar. Ayrıca, bir afet sırasında özel sektör, hükümetin afete müdahale ederken bunlara erişebilmesini sağlamak için ticarileştirilmiş hizmetlerden ödün vermelidir (The United Republic of Tanzania, 2004, s. 13).

Özel sektör, toplum direncinin artırılmasında hayati bir rol oynamaktadır (Ergun vd., 2014). Sahip oldukları uzmanlık, kaynaklar ve mali imkânlar nedeniyle özel sektör, hükümet çabalarının desteklenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (NDMS, 2022). Örneğin, özel sektörde otel ve tekne işletmeciliği yapanlar kıyı koruma önlemlerine katılmaktadır (Mbura, 2014, s. 18). Birçok olayda, özel sektör hem doğrudan acil yardım sağlamada hem de kurtarma çalışmalarında önemli roller üstlenmektedir. Rufiji'de yakın zamanda yaşanan bir sel felaketinde Goodwill ve Sapphire fabrikaları selden 'kurtulanlara' (Kamanyi'nin (2020) çalışmasından esinlenen araştırmacı 'mağdur' kelimesini kullanmaktan kaçınmıştır) farklı yardımlarda bulunmuştur (Pwani News, 2024). Özel sektör de etkilenen toplulukların ve bireylerin afetlerden kurtulmalarına yardımcı olmak için önemli bir adım olarak masa, oluklu saclar ve diğer önemli malzemelerin dağıtımına katıldığı bilinmektedir.

2.3.4 İtfaiye ve Kurtarma Kuvvetleri.

İtfaiye ve kurtarma güçlerinin birincil rolü yangın denetimleri yapmak, yangınları önlemek ve azaltmak, koruma sağlamak, hazırlıklı olmayı sağlamak ve yangın olaylarına ve diğer afetlere müdahale etmektir. Buna karşılık, bu birim hazırlık eksikliği ve afet olaylarına geç müdahale etmesi nedeniyle her zaman eleştirilere maruz kalmıştır.

Kamanyi (2020), Bukoba bölgesindeki depremzedeler arasındaki faillik biçimleri üzerine yaptığı çalışmada, depremin bölgeyi vurduğu dönemde "tüm bölgede güçlü bir itfaiye teşkilatının bulunmadığını" ortaya koymuştur (s. 171). Dahası, depremden kurtulanlar, itfaiye ekiplerinin depremin acil olduğu o kritik dönemde sunabilecekleri pek bir şey olmadığını ortaya koymuştur (a.g.e., s. 172). Pek çok yangın vakasında, tanıklar itfaiyecilerin geç geldiğini ve araçlarında su olmadığını söylüyor. Acil yardım sağlamak yerine, tıpkı normal vatandaşlar gibi gözlemci konumuna düşüyorlar. Bununla birlikte, özellikle Tanzanya'daki afetlere müdahalede itfaiye ve kurtarma güçlerinin rolünü açıklayan literatür yetersizdir.

2.3.5 Emniyet Kuvvetleri

Emniyet Kuvvetleri özellikle güvenlik, tahliye, kalabalık kontrolü, acil tıbbi yardım, iletişim ve kaza bürosu hizmetleri alanlarında afetlerin hafifletilmesi, afetlere hazırlık ve afetlere müdahale konularında önemli roller oynamaktadır. Örneğin Kagera’da meydana gelen bir depremde, daha sonra askeri güçlerin de katıldığı olayda polis, mağdurların hastanelere taşınması ve depremden kurtulanlar için geçici evler (barınaklar) inşa edilmesi gibi acil durum hizmetlerini sunmak için doğrudan ve hızlı bir şekilde müdahale etmiştir (Kamanyi, 2020b, s. 175).

Polis güçlerinin birincil rolünün insanları ve mülklerini korumak olduğu bilinmelidir. Bu doğal rol sadece afetler sırasında değil, günlük yaşamda da kendini göstermektedir. Bir afet meydana geldiğinde, sosyal istikrar bozulduğu için polisin dikkatini artırması gerekir. Kötü niyetli insanlar normalde bu durumdan faydalanır ve günlük hayatta normal karşılanabilecek şeyler bir soruna dönüşebilir. Bu nedenle, polis güçlerinin afet müdahalelerinde oynaması gereken özel bir rol vardır. Bu durum 2016 yılında Kagera’da meydana gelen depremde ve sel gibi diğer afet olaylarında kendini göstermiştir.

2.3.6 Tanzanya Kızılhaç Derneği ve Tanzanya İzci Dernekleri

Bu iki kurum Tanzanya’da acil durum ve afet yönetimi sırasında “yardımcı kamu otoriteleri” olarak hizmet vermektedir. Rollerini toplumu duyarlı hale getirmek ve harekete geçirmektir. Kızıl Haç, Tanzanya’da afet müdahalesinde önemli bir rol oynamaktadır. Kamanyi (2020) tarafından deprem sonrası yapılan bir çalışma, Kızıl Haç gibi kurumların desteği olmasaydı yerel makamların çok zor durumda kalacağını göstermiştir.

Dahası, Kızıl Haç, doğrudan tahliye faaliyetlerine katılmanın yanı sıra, deprem mağdurlarına malzeme ve diğer yardımların seferber edilmesi ve dağıtılmasından da sorumluydu (Kamanyi, 2020b, s. 179). Hükümet tarafından verilen rolde Tanzanya Kızılhaç Derneği hazırlık, afet riskinin azaltılması, erken uyarılar ve benzeri alanlarda çeşitli projeler uygulamıştır. Kiteo Bölgesi’nde Masai toprak barajının rehabilitasyonu, Songwe Nehri kıyılarının korunması ve Ndaleta’da vikoba işletmek için ekipman dağıtımı bunlardan birkaçıdır (TRCS, 2020).

2.3.7 STK'lar, CBO'lar ve FBO'lar

Bunlar aynı zamanda afet yönetiminde önemli ortaklardır. Bu kuruluşlar, toplumu güçlendirmeyi amaçlayan tahliye ve iyileştirme programlarında doğrudan yer almaktadır. Kamanyi (2020), Kızıl Haç gibi World Vision gibi STK'ların da Kagera'daki deprem felaketi sırasında benzer önemli roller oynadığını tespit etmiştir. Deprem Kagera'yı vurduğunda, FBO'lar hayatta kalanlara sabun, şeker, ağ, çadır, gıda ve benzeri maddi destekler sağlamıştır (Kamanyi, 2020b, s. 187). Bu, dini liderler tarafından verilen danışmanlık ve dualar yoluyla sağlanan psikolojik desteğe ektir. Hanang'daki son çamur kayması olayında, bu ajanslar hükümetle iş birliği içinde 88 kişinin ölümüne neden olan felakete müdahalede önemli bir rol oynamıştır.

2.3.8 Uluslararası Ajanslar ve Kalkınma Ortakları

Dünya Bankası, Tanzanya'daki ağaçlandırma ve kalkınma projelerinin finansmanında yer alarak çevrenin korunması ve sürdürülebilir ormancılık uygulamaları yoluyla afet riskinin azaltılmasına katkıda bulunmuştur (Kangalawe, 2021, s. 107). Bu kurumlar ve ortaklar, afet departmanları aracılığıyla afetlere her zaman hızlı bir şekilde müdahale etmektedir. Örneğin Birleşmiş Milletler kuruluşları, Hanang çamur kayması mağdurları için gıda ve gıda dışı maddeleri seferber etmiş ve "60.000 dolar değerinde yardım malzemesi" sağlamıştır (ReliefWeb, 2024).

2.3.9 Medya

Afet riskinin azaltılması ve yönetimi çabalarının başarıya ulaşmasında medyanın rolü çok önemlidir. NADMS (2022-2023), tüm paydaşlarla etkili bir şekilde iletişim kurmanın ve onları bilgilendirmenin önleme, zarar azaltma, hazırlık ve müdahale girişimlerinin başarısı için elzem olduğunu belirtmektedir. Tüm departmanların ve medya eğitim enstitülerinin afetle ilgili konuları müfredatlarına ve düzenli faaliyetlerine dâhil etmelerinin zorunlu olduğunu vurgulamaktadır (United Republic of Tanzania, 2022, s. 71.). Medya, afetlere yönelik uyarıların iletilmesinde, iyileştirme süreçlerine ilişkin değerli ayrıntıların paylaşılmasında ve afetlere hazırlıklı olmanın ve müdahale etmenin önemine ilişkin kamu bilincinin artırılmasında çok önemli bir işleve sahiptir (Adila vd. 2017, s. 3).

Tanzanya'da medyanın afet müdahalesindeki rolü ülkenin afet yönetimi altyapısıyla iç içedir. DMD'den elde edilen afet verileri, hava durumuyla ilgili afetlerin mekânsal dağılımını ve sosyoekonomik etkilerini tanımlamak için kullanılmakta ve iklime duyarlı sektörler tarafından hava durumu ve iklim bilgilerinin üretimini ve alımını iyileştirme fırsatlarını vurgulamaktadır (Msemo vd., 2021, s. 4).

Medya, yalnızca bir afet meydana geldiğinde değil, aynı zamanda TMA gibi sorumlu makamlar tarafından sağlanan erken uyarı bilgilerini yayarak da kamuoyunu her zaman bilgilendirmektedir. Dahası, medya bunun da ötesine geçerek mağdurların seslerini doğrudan duyurur ve onların anlatılarının, acılarının, ıstıraplarının ve ihtiyaçlarının etkilenen bölgelerden ilk elden duyulmasını sağlar. Örneğin, olay yerine giderek Hanang çamur kayması mağdurlarının seslerinin duyurulmasını ve felaketin boyutlarının etkili bir şekilde aktarılmasını sağlayan 'The Chanzo' bunun canlı bir örneğidir.

Tanzanya'daki afet müdahalelerinde farklı kurumların rolünü inceleyen literatürün azlığı, kurumların afet yönetimi çerçevesinin uygulanmasında oynadıkları önemli rolün geniş bir şekilde açıklanmasında önemli bir zorluk teşkil etmektedir. Yukarıda bahsedilen paydaşların en önemli ortaklardan birkaçı olduğu, diğerlerinin ise yerel topluluklar, bireysel aileler ve PO-RALG'i içerdiği ve bunların birlikte afetlere müdahaleye büyük katkıda bulunduğu unutulmamalıdır.

BÖLÜM III

KÜRESEL VE BÖLGESEL AFET YÖNETİMİ STRATEJİLERİ

3.1 Küresel Afet Yönetimi Stratejileri

Yukarıda da belirtildiği üzere afetler, bireylerin kaybına, mülklerin ve altyapının tahrip olmasına ve bireylerin ve ulusların elde etmek için yıllarca uğraştığı ekonomik kazanımların yok olmasına yol açarak kalkınma çabalarını sekteye uğratmaktadır. Örneğin Türkiye’de 6 Şubat’ta meydana gelen deprem 53 bin 537 kişinin ölümüne ve 35 bin 355 binanın yıkılmasına neden olmuştur (BBC, 2024). Bu tür hasarlar sadece ekonominin yönünü değil, tüm sosyal yapıyı ve sosyal ilişkileri de değiştirebilir. Gerçekten de depremin yıkımlarıyla mücadele etmek için güçlü ve uygulanabilir küresel ve bölgesel stratejilere ihtiyaç vardır.

Literatür/ Alanyazın çalışmaları, afet yönetimi stratejilerinin -afetlere neden olan faktörlerin değerlendirilmesindeki değişimle birlikte- küresel durumu iyileştirmeden çok afeti azaltmaya odaklandığını göstermektedir. 1980’lerden önce afetlerin anlaşılması “tehlike paradigmasına”, daha sonra “zarar görülebilirlik paradigmasına” dayandırılmıştır. Günümüzde ise bunların yerini afetlerin çoklu nedenselliğine, riski azaltmak için kullanılan eylemlere ve afetleri hafifletmek anlamına gelen afet risklerini merkezileştirmeye odaklanan “bütünsel paradigma”ya odaklanılmaktadır (Berg ve De Majo, 2017, s. 152). Bu değişim, küresel (BM) stratejilerin zarar görülebilirliğinden ziyade afetlerle ilişkili riskleri azaltma çalışmalarının başlamasını sağlamıştır.

Küresel afet yönetimi stratejisi uluslararası olarak iki çerçeve etrafında şekillenmekte ve bunlar tarafından desteklenmektedir. Bu çerçeveler, daha çok riskleri yönetmeye, uluslarda ve topluluklarda direnç oluşturmaya odaklanan Hyogo Eylem Çerçevesi (2005-2015) ve risk azaltmaya vurgu yapan Sendai Çerçevesi (2015-2030)’dir (Berg ve De Majo, 2017, s. 148). Bununla birlikte, bu iki çerçeveden önce, yardım etme ve zarar azaltma gibi müdahalelerden ziyade afet önleme tedbirlerine vurgu yapan 1994 tarihli Yokohama Stratejisi gelmektedir. Başarılı afet yönetimi, büyük ölçüde riskleri azaltmayı ve dayanıklılığı güçlendirmeyi amaçlayan iyi formüle edilmiş stratejilere ve politikalara bağlıdır (Quarantelli, 1988). Bu bağlamda, uluslararası topluluklar bir araya gelmek, tartışmak ve hem küresel hem de bölgesel düzeyde tamamlayıcı ve bütünlüycü bir şekilde uygulanacak bazı girişimler ortaya koymak için çok çaba sarf etmişlerdir.

Küresel düzeyde bir strateji olan Sendai Çerçevesinde de vurgulandığı üzere, hangi faktörlerden kaynaklanırsa kaynaklansın ve hangi sıklıkta olursa olsun hem büyük hem de

küçük ölçekli afetlerin tahribatı azaltılmaya çalışılmalıdır (15). Örneğin Yokohama Stratejisinde, afet riskinin azaltılmasına yönelik bir yaklaşım olarak, *karar alma süreçlerinin kapsayıcılığı ve savunmasız toplulukların kendi kendine yeterliliği* vurgulanmıştır (Ray-Bennett vd., 2020, s. 11-13). Birleşmiş Milletler kuruluşları tarafından geliştirilen mevcut stratejiler ve çerçeveler, afete müdahaleden ziyade afet riskinin azaltılmasına odaklanmaktadır. Bunu yaparken de küresel stratejiler ve diğer hususların yanı sıra, afetle ilgili risklerin/zorlukların ele alınmasında kapsayıcılığı da teşvik etmektedir. Bu durum, afet yönetimine yönelik küresel yaklaşımın, yukarıdan aşağıya doğru ilerleyen geleneksel yaklaşımdan, hükümet politikalarının/ uygulamalarının kapsayıcılığına doğru -kurum içi ve kurumlar arası iş birliğinde- her seviyede değiştiği anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, Sendai Çerçevesi bu araştırmanın tartışma bölümü için bir temel olarak belirlenmiştir.

Sendai Çerçevesi: Yukarıda da belirtildiği üzere, Hyogo Çerçevesi'nden (HFA) (2005-2015) önce gelen Sendai Çerçevesi (2015-2030) risk azaltmayı hedeflemektedir. Bu proaktif bir yaklaşımdır ve bu yaklaşımda geçici bir rahatsızlık veya yıkımdan ziyade risk durumunda olmanın kalıcı konumuna odaklanılır (Berg ve De Majo, 2017, s. 160). Risk azaltmaya odaklanma, afet öncesi (hazırlık), afet sırası (müdahale) ve afet sonrası (iyileştirme) olmak üzere afet öncesi, sırası ve sonrasında gerçekleştirilen ve yalnızca refah ve geçim kaynaklarını iyileştirmeyi amaçlayan tüm eylemleri kapsamaktadır. Sendai Çerçevesinin ana odağı afet risklerini, can kayıplarını ve insanların fiziksel, sosyal, ekonomik ve siyasi refahındaki kayıplarını azaltmaktır, SFDRR (16) (UNISDR, 2015).

Bilindiği üzere, afetler yaşamın tüm alanlarını etkilemektedir ve bu nedenle strateji, bir toplumun tek bir üyesinin fiziksel, sosyal, politik ve ekonomik çevresine genel olarak bakmaktadır. Eylem odağı ise, afet risk yönetimi ve yeni risklerin ortaya çıkmasının önlenmesidir (Berg ve De Majo, 2017, s. 160). Bu doğrultuda bu anlayış, afet riskleri ve zarar görülebilirlikler hakkında bilgi geliştirmeye ve önemli bilgileri paylaşmaya, riskleri yönetmek için yönetimsel ve kurumsal kapasiteleri geliştirmeye ve her düzeyde (yani yerel ve ulusal düzeylerde) kilit afet paydaşlarını “güçlendirmeye” öncelik vermektedir (a.g.e., s. 159).

SDRR'nin bu çalışmanın konusuyla örtüşen en önemli yönünü şu şekilde belirlemek mümkündür: 19 (a, b ve e)'de belirtildiği üzere kamu-özel, yerel-uluslararası, bireysel-kurumlar/ajanslar arası tüm paydaşlarla bölüşülen sorumlulukların olması ve sıralanan bu tüm paydaşlar arasında iş birliğine (kurumlar arası iş birliğini çeken) vurgu yapılmasıdır. İş birliği, ürün geliştirme, hizmet, teknoloji transferi, bilgi ve kaynak paylaşımı, paydaşlar arasında kurumlar arası iş birliği, afetin bireyler/toplum üzerindeki genel etkileri ile ulusal düzeyde yasa

ve yönetmeliklerin yerelleştirilmesi gibi konulara odaklanmaktadır (Ray-Bennett vd, 2020, s. 11).

Teknolojik yeniliklerden, çok sektörlü iş birliğinden yararlanmak, hazırlıklı olmada ve müdahale mekanizmalarını geliştirerek riskleri görünür ölçekte azaltmada yardımcı olur. Bu strateji, erken uyarı sistemleri, binaların ve fiziksel altyapının dayanıklılığı gibi konuların geliştirilmesini sağlayan bilimsel yenilikleri ve yerel bilgiyi bir araya getirmektedir.

Ancak, SFDRR 19(d), 19(f), ve 19(g) 'de belirtilen kapsayıcılık ve güçlendirme hususları, afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliğinin başarılı olmasına güçlü bir temel oluşturmaktadır. İlerleyen bölümlerde sorunsuz ve güçlü bir kurumlar arası iş birliği için kapsayıcılığın ve tüm insanların güçlendirilmesinin çok önemli olduğu tartışılacaktır. Özellikle hangi ölçekte olursa olsun afetlere hazırlık ve müdahalede yerel bilginin de dâhil edilmesi önemlidir. Yerel bilginin planlamaya dâhil edilmesi, yerel kültürlerle çatışmanın önlenmesine ve iyi müdahale mekanizmalarının oluşturulmasına yardımcı olur. SFDRR, yerel halka ve diğer gruplara tüm afet yönetim sürecini sahiplenme duygusunu aşılar. Dâhil olma hissi sadece afet risk azaltma sürecini güçlendirmekle kalmaz, aynı zamanda afete müdahale sırasında kurumlar arası iş birliğinde de önemli bir rol oynar.

SFDRR, diğer hususların yanı sıra, afetlerle ilişkili risklerin ele alınmasına yardımcı olacak teknik ve yönetsel kapasitelerin geliştirilmesini vurgulayan proaktif bir stratejidir. Bu strateji, afetlerin sınır ötesi olduğunu ve afetlerle ilişkili risklerin ele alınması için ortak çaba gösterilmesi gerektiğini açıkça belirtmektedir. Sırasıyla afet önleme, afete hazırlık, afet zararlarını azaltma ve dirençli uluslar inşa etme konularına dikkat çeken önceki stratejilere (Daha Güvenli Bir Dünya için Yokohama Stratejisi ve Hyogo Eylem Çerçevesi) ek olarak strateji, bilim ve teknolojik yeniliklerden yararlanma, veri paylaşımı ve ortaklık gibi zorlukların üstesinden gelmek için modern mekanizmalar ortaya koymuştur. Bu hususlar, övgüye değer afet yönetimi uygulamalarını geliştirmekte ve kurumlar arası iş birliğini teşvik etmek için kritik bir nokta olan afet bilincine sahip toplumlar inşa etmektedir.

3.2 Bölgesel Afet Yönetimi Stratejileri

Afrika ülkeleri, dünyanın diğer bölgelerinde olduğu gibi hem risklerin önlenmesi ve azaltılması hem de afetlere müdahale edilmesi konusunda aktif olarak çalışmaktadır. Üye devletler olarak Afrika ülkeleri, Birleşmiş Milletlerin uluslararası kabul görmüş sözleşme ve taahhütlerini ulusal politikaları ile yasalarına entegre etmekle, ortak politika ve anlaşmaları önemli ölçüde uygulamakla ve uygulatmakla yükümlüdürler. Bununla birlikte, kendi takdirlerine bağlı olarak, kendi çevreleri için uygulanabilir olan bölgesel ve ulusal stratejiler oluşturabilirler. Afrika ülkeleri tek başlarına ya da SADC, EAC ve ECOWAS gibi bölgesel örgütlerin şemsiyesi altında afet riskini azaltmaya yönelik stratejiler geliştirmeye aktif olarak başlamışlardır. Örneğin SADC, SFDRR ve POA ile uyumlu olarak, afet riskini azaltma planını, 2018-2030 eylem planını ve 2019’da “Bölgesel Stratejik Dirençlilik Çerçevesi”ni formüle etmişlerdir (van Niekerk vd., 2020, s. 181).

SADC, Tanzanya, Güney Afrika, Kongo Demokratik Cumhuriyeti, Zambiya, Zimbabwe, Botswana, Namibya, Madagaskar, Malavi, Angola, Seyşeller, Komorlar, Eswatini, Mauritius, Mozambik ve Lesotho olmak üzere 16 üye ülkeden oluşmaktadır. RRF, bu üye devletlere, farkındalık yaratmak, dirençli toplumlar oluşturmayı amaçlayan farklı programlar tasarlanmak ve uygulanması açısından afet direncine yönelik bir rehber sağlamak üzere tasarlanmıştır (SADC, 2020). Bu stratejik yaklaşım, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin önemli noktaları ile SFDRR’nin ve küresel iklim değişikliği gündeminin önemli yönlerini birleştirmektedir. Bu da çerçevenin bütünleşmiş bir yaklaşım izlediğini göstermektedir. Bölgenin sel, kuraklık ve tropikal siklonlar gibi iklimle ilgili afetlerden sıklıkla etkilendiği unutulmamalıdır. Bu nedenle, üye devletlerin uyum sağlama ve geri dönme kapasitesi oluşturmaları ve etkilenen topluluklarını veya insanlarını işlevsel hale getirmeleri zorunludur. Tıpkı SFDRR gibi, RRF de afetlerin sınır ötesi olduğunu ve bunların ele alınması için ortak çabalara ihtiyaç duyulduğunu kabul etmektedir. RRF’nin, üye devletler arasında direnç oluşturmaları ve başarılması halinde ekonomiyi canlandırması beklenen yedi önceliği vardır. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

- Öncelikli alanlar, kurumlar arası iş birliğini arttırmayı, yolsuzlukla mücadeleyi ve yoksulluğu azaltmayı amaçlayan yönetim ve karar alma,
- Kapsayıcılığı arttırmayı amaçlayan sosyal/insani koruma ve hareketlilik,
- Pazara erişimi ile erken uyarı sistemlerini geliştirmeyi amaçlayan gıda ve beslenme güvenliği,

- İnsanların, malların, hizmetlerin güvenilir ve güvenli hareketini kolaylaştırmak için gereken altyapı,
- Sosyal kalkınmayı ve ekonomik gelişmeyi arttırmak için sürdürülebilir kentleşme yaratmak için kentsel kalkınma,
- Doğal kaynakların yönetimi ve çevrenin korunması,
- Afet riski farkındalığı.

Daha da önemlisi, bu önceliklere ulaşılmasını sağlamak için çerçeve, bu çalışmayı odak alanını (kurumlar arası iş birliği) merkeze alan bütünleşmiş bir yaklaşımı savunmaktadır. Bununla birlikte, *kaynak seferberliği, koordinasyon, izleme, değerlendirme* çerçevede vurgulanan ve bölgede afet direncinin oluşturulmasını sağlayacak olan kilit alanlardır.

Bununla birlikte, SADC afetlerin sürdürülebilir bir şekilde ele alınmasını sağlamak için birçok strateji formüle etmiştir. Bu aynı zamanda küresel afet yönetimi stratejileri ve diğer uluslararası afet yönetimi araçlarıyla uyum sağlamak içindir. SADC, 2022 yılında Afet Risk Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planını (2022-2030) hazırlamıştır. Strateji, karmaşık afet sorunlarını afet önleme, afet azaltma ve afet zararlarını azaltma mekanizmaları yoluyla ele almayı amaçlamaktadır. Bunun tüm yerel, bölgesel ve uluslararası düzeylerdeki paydaşların ortak eylemleri dışında başarılması mümkün değildir (SADC, 2022).

RRF dayanıklılık oluşturmaya odaklanırken, DRMSAP afet riskinin azaltılmasına yönelik genel bir SFDRR yaklaşımını benimsemektedir. DRMSAP, diğer hususların yanı sıra, erken uyarı sistemleri ile veri paylaşımını iyileştirmek için teknolojik yeniliklerden yararlanmayı, yasal ve kurumsal çerçeveleri geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu, tüm afet yönetimi çemberini kapsamaya odaklanan proaktif ve bütünleşmiş bir yaklaşımdır. Üye ülkelerin aynı sınırları paylaşmalarına, ortak afetlerle ve afet riskleriyle karşı karşıya olmalarına rağmen, bu ülkelerin afet risk yönetiminde daha önceden yapılmış bir iş birliklerinin olmaması oldukça talihsiz bir durumdur (Tau vd., 2016, s. 343). Afetlerle başa çıkmanın tek bir ülkenin kabiliyetini aşır olmas ve bölgedeki afetlerin şiddeti bu konuda iş birliğini zorunlu kılmaktadır. Araştırmacı, bahse konu olan stratejinin yerelleştirilmesinin ve üye devletlerin daha kararlı bir şekilde iş birliği içinde hareket etmelerinin, bölgenin zarar görülebilirlik riskini önemli ölçüde azaltacağına inanmaktadır.

Yukarıda bahsedilen stratejiler ve çerçevelerin yanı sıra, SADC tarafından geliştirilen diğer önemli stratejiler ve yasal araçlar arasında Kuraklık Risk Yönetimi ve Azaltma Stratejisi (2022-2023) ve SADC Afet Yönetimi Stratejisi (2001) de yer almaktadır. Üye devletlerin bu afet yönetimi araçlarının etki alanıyla uyumlu ve tutarlı stratejiler geliştirmelerine izin verildiği

unutulmamalıdır (SADC, 2020). Örneğin Güney Afrika, etkili bir afet yönetimi sağlamak için hem afet riskinin azaltılmasına hem de afet müdahalelerine odaklanan afet yönetimi çerçeveleri oluşturmuştur (Kunguma vd., 2021; Van Niekerk vd., 2015).

Öte yandan Afrika Birliği (AB), afet kaynaklı riskleri azaltma çabalarında ön saflarda yer almıştır. Genel olarak DRR ve afet yönetimine ilişkin küresel kampanyalarla uyum sağlayacak birçok strateji/çerçeve hazırlamıştır. Örneğin 2004 yılında Afrika Birliği, Afrika Bölgesel Stratejisi'ni geliştirmiştir. 2015/2016'da SFDRR'yi uyumlaştırmak ve uygulamak için üye devletler, Afrika'da HFA ile uyumlu olarak genişletilmiş POA'nın uygulanmasındaki ilerlemenin değerlendirilmesini ve "ARSDRR için genişletilmiş POA'nın" revizyonunu içeren POA geliştirdiler (Vordzorgbe, 2016, s. 3).

POA, ekonomik, sosyal ve siyasi kapsayıcı eylemleri içeren bütüncül, proaktif ve bütünleşmiş bir yaklaşım yoluyla afet risklerini azaltmak amacıyla SFDRR'yi uygulamak için geliştirilmiştir. En savunmasız bölge olarak AU, afet risklerini önlemek, azaltmak, afete hazırlığı artırmak, can ve geçim kayıplarını azaltmak için afete müdahale etme konusunda kararlıdır. Afet bilinci ve dayanıklılığı oluşturmak için farklı programlar geliştirilmiş ve 2023 yılında, Afrika Birliği üye devletleri Afrika Kentsel Dayanıklılık Programını onaylamıştır (AU, 2023). Bu durum, DRR'ye göre dirençli kırsal, kentsel topluluklar oluşturmaya yönelik bir atlama taşıdır.

De La Poterie ve Baudoin'in (2015) DRR'nin alt seviyelerindeki aktörler için etkili iş birliğinden ulusal düzeydeki aktörler için "yukarıdan aşağıya" doğru "dramatik bir sapma" olarak adlandırdığı durumun aksine, AU stratejileri, gençler, gönüllüler, STK'lar, CBO'lar, özel sektör ve diğer paydaşlar gibi yerel aktörler arasında yüksek bir katılım ve iş birliği duygusu uygulamaktadır (van Niekerk vd., 2020, s. 183).

3.3 Tanzanya’da Afet Yönetimi Stratejileri

Tanzanya ise, afet riskinin azaltılmasına yönelik küresel stratejilere veya çerçevelere uyum sağlamak amacıyla, 2004 Ulusal Afet Yönetimi Politikası; 2015 Afet Yönetimi Yasası; Afet İletişim Stratejisi ve afetlerle ilişkili riskleri ele almak için diğer operasyonel kılavuzlar ve yönetmelikler geliştirmek gibi pek çok girişimde bulunmuştur. Tanzanya hükümeti 2022 yılında, diğerlerinin yanı sıra on hedef belirleyen kapsamlı ve kapsayıcı çok sektörlü ve çok riskli beş yıllık Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi (NDMS) 2022-2027’yi geliştirmiştir. Bu stratejiye göre;

- Potansiyel afet risklerinin her düzeyde daha iyi anlaşılması,
- Topluluklar içinde afetleri önleme, etkilerini azaltma ve afetlere hazırlanma becerisinin güçlendirilmesi,
- İnsanların ihtiyaçlarına öncelik veren erken uyarı sistemlerinin güçlendirilmesi,
- Tüm seviyelerde afetlere müdahale etme ve insani yardım sağlama kapasitesinin artırılması,
- Afet sonrası yeniden inşa ve rehabilitasyon kabiliyetinin geliştirilmesi, dayanıklılığın artırılmasına odaklanılması (bunlardan sadece birkaçı), afetlerle ilişkili risklerin ele alınmasının hedeflenmesi ve insani yardımın sınırlar dahilinde ulaştırılmasının iyileştirilmesi (NDMS, 2022) hedeflenmektedir.

Strateji, her düzeyde iş birliğini vurguladığı, farklı sosyal-kültürel geçmişlere sahip tüm grupların afetlere müdahale etme, hassas bireyler veya topluluklar arasında direnç oluşturma konusunda önemli ölçüde entegrasyon gerektirdiği için oldukça kapsayıcıdır. Buna ek olarak, Tanzanya çok sayıda uluslararası ve bölgesel afet yasal belgesini onaylamıştır (Majamba, 2022, s. 48). Ayrıca afetlerin etkili bir şekilde yönetilmesini sağlamak için kanun ve yönetmeliklerin yanı sıra çeşitli kılavuz ilkeler de çıkarmıştır. Ancak sorun her zaman afet yasal çerçevelerin varlığında değil, bunların uygulanmasında yatmaktadır. Tanzanya afet yönetimi stratejisi, farklı paydaşları, yerel toplulukları ve kuruluşları büyük ölçüde bir araya getirmektedir. Uygulama stratejileri, dirençli topluluklar ve afetlere karşı uygulanabilir müdahaleler oluşturmada sektörel, kurumsal ve bireysel topluluklara kadar inmektedir.

Tanzanya’da afet yönetimini değerlendirmek ve bu konuda görüş bildirmek için farklı disiplinlere ait bazı çalışmalar yapılmıştır. Örneğin Majamba (2022), Tanzanya’da afet yönetiminde insani yardım konusuna odaklanarak, kendisine göre normalde hükümet bölgeye gelmeden önce ilk müdahale eden kişiler olan “insani yardım aktörlerinin” ülkenin yasal

çerçevelerinde nasıl değerlendirildiğini analiz etmiştir. İnsani müdahale ekiplerinin hayati önemlerine rağmen yasal çerçevede takdir edilmedikleri sonucuna varmıştır.

Msemo vd., (2021), DRR kapsamında en iyi kararlara rehberlik etmede hava durumu verilerinin önemini vurgulamaktadır. Koka vd., (2018) hastanelerde hazırlıklı olma durumunun iyileştirilmesi ihtiyacının altını çizmektedir. Minani (2021) ise Tanzanya’da mikro sigortanın uygunluğunun artırılmasının, savunmasız bireyler ve topluluklar arasında afet riskinin azaltılmasına değerli katkılar sunabileceğini düşünmektedir.

NDMS, SFDRR ve diğer bölgesel stratejiler ve çerçevelerle iyi bir uyum içindedir ancak zorluk her zaman stratejinin formüle edilmesinde değil, önceliklere ve tahsis edilen fonlara dayalı olarak uygulanmasında yatmaktadır. Majamba (2022) çalışmasında, ulusal afet yönetimi politikasının “insani yardım aktörleri” anlamına geldiğini ancak bu aktörler için etkin katılımın şansının ve elverişli ortamın bulunmadığı belirtir.

BÖLÜM IV

AFET MÜDAHALESİNDE KURUMLAR ARASI İŞ BİRLİĞİNİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ

Bu bölümde hem Tanzanya'ya hem de diğer ülkelere odaklanarak afet yönetiminde kurumlar arası iş birliğinin genel başarısı ve zorlukları incelemektedir. Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri ve Pakistan gibi ülkelerden vaka çalışmaları, kurumlar arası iş birliğinin hem başarıları hem de zorlukları hakkında bir anlayış geliştirmek için kullanılmıştır.

Bu bölüm dört kısma ayrılmıştır: ilk kısımda diğer ülkelerdeki kurumlar arası iş birliği incelenmekte, ikinci kısımda Tanzanya'ya odaklanılmakta, üçüncü kısımda güçlü yönler vurgulanmakta ve son kısımda zorluklar tartışılmaktadır.

4.1 Diğer Ülkelerde Kurumlar Arası İş birliği

Bir afet sırasında, olayın karmaşıklığı ve farklı aktörlerin ortak bir amaç doğrultusunda birlikte çalışmasını gerektiren süreçler nedeniyle kurumlar arası iş birliği çok arzu edilir (Erkek, 2024; Sâri, 2021). Bu, afet müdahalesinde ve afet yönetiminde çok önemli, temel bir bileşendir (Erkek, 2024, s. 182). Çoğu durumda, afetlerden kaynaklanan ihtiyaçlar, afete maruz kalan toplumun ve afetlerin yönetiminden sorumlu yetkililerin bunlara yanıt verme kapasitesini aşmaktadır. Bu durum, birden fazla yerel ve uluslararası kurumun bir araya gelerek hayat kurtarmak ve gerekli yardımı ulaştırmak suretiyle afetlere kolektif bir şekilde müdahale etmesini gerektirmektedir. Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, afetler yıkıcıdır; dolayısıyla, alınacak önlemler çok kurumlu bir yönetim yapısına ihtiyaç duyar (Duruel 2023, akt: Erkek, 2024, s. 181).

6 Şubat 2023'te Türkiye'yi vuran büyük depremde 50.000'den fazla kişi hayatını kaybetmiş, binalar ve altyapı önemli ölçüde hasar görmüştür. Felaketin ölçeği çok büyüktür ve farklı grupların/ bireylerin olaya müdahale etmek için bir araya gelmesini gerektirmiştir. Kötü hava koşulları ve depremin etkileri nedeniyle ulaşımda yaşanan zorluklara rağmen, devlet yetkilileri, STK'lar ve bireyler seferber olmuş ve depremden en çok etkilenen illerden biri olan Hatay'a yardım ulaştırmıştır (Özdal 2023, akt: Erkek, 2024, s. 184).

Arama kurtarma ekipleri, altyapı ve teknik destek ekipleri, sağlık ekipleri, tercümanlar ve hem yerel hem de uluslararası diğer gruplar ve bireyler gibi şehirler ve ekipler etkilenen bölgelerde bir araya gelmiş ve insanların kurtarılmasını ve acil ihtiyaçların karşılanmasını sağlamak için AFAD liderliğinde birlikte çalışmıştır. Örneğin Konya, Hatay iline ilk müdahale eden şehir olmuş ve ilde bulunan yerel bir kuruluş olan HATSU ile iş birliği yaparak zarar

gören altyapının onarımı ve bakımı gibi acil durum faaliyetlerinin yürütülmesinde AFAD ile yakın bir şekilde çalışmıştır (Erkek, 2024, s. 188). Türkiye’de yerel belediyelerin ve kuruluşların afet müdahalesinde oynadığı rol, 2014 yılında hazırlanan ve 2022 yılında yürürlüğe giren Afet Müdahale Planı’nı (TAMP) yansıtmaktadır. TAMP, afet ve acil durum müdahalesinde yer alacak kişi ve kuruluşlardan oluşan yirmi sekiz hizmet grubu oluşturmuştur (a.g.e., s. 183).

Depreme müdahalede muazzam bir rol oynayan yerel kuruluşların yanı sıra, Türkiye çeşitli uluslararası ekip ve kuruluşları da kabul etmiştir. AFAD liderliğinde hem yerel hem de uluslararası bu ekip ve kuruluşlar, insanları kurtarmak, acil yardım ulaştırmak ve topluma işlerlik kazandırmak için kurumlar arası iş birliğini en üst düzeyde gerçekleştirmiştir. Çok sayıda insan hayatını kaybetmiş olsa da kurumlar arası iş birliğinin oynadığı somut rol olayın şiddetini önemli ölçüde azaltmıştır.

Pakistan’da 2005 depremi devlet kurumlarına, STK’lara ve diğer kurumlara kendi bireysel rollerini kurumlar arası genel iş birliğine kaydırmaları için bir fırsat sunmuş ve bu da “ERRA”nın kurulmasına yol açmıştır (Shah vd., 2022, s. 2). Afetin ölçeği ve beraberinde getirdiği tahribat nedeniyle hükümet tek başına müdahale edemeyeceğini kabul etmiş, dolayısıyla diğer aktörlerle kurumlar arası iş birliğine duyulan ihtiyaç sadece arzu edilmekle kalmamış, hükümet içinde de gerekli görülmüştür (a.g.m., s. 5).

Bir afet sırasında, özellikle de büyük ölçekli bir afet sırasında, diğer bireylere ve gruplara olaya müdahale etme fırsatı vermek için bazı politikaların gevşetildiği unutulmamalıdır. Odak noktası her zaman hayat kurtarmak ve toplumu işler hale getirmektir (dengeyi korumak için), mağdurlara acil yardım sağlamayan politika ve düzenlemeleri uygulamak değildir. Bununla birlikte, sorumlu makamlar, ihmal nedeniyle başka bir felaketin ortaya çıkmaması için hassas ve önemli kurallara uyulmasını sağlama konusunda dikkatli olmalıdır. Örneğin 2023 yılında Türkiye’de meydana gelen depremde Cumhurbaşkanlığı olağanüstü hâl ilan ederek normal prosedürleri bastırılmış ve acil durum prosedürlerini devreye sokarak hızlı müdahale ve acil yardım ulaştırılmasını sağlamıştır. Pakistan’da hükümetin politikalarını gevşetmesi, World Vision, Islamic Relief, IRC gibi uluslararası kuruluşların yardım ve kurtarma faaliyetlerini rahatça yürütebilmelerini ve gıda, geçici barınma ve benzeri acil yardımların ulaştırılmasını mümkün kılmıştır (Shah vd., 2022, s. 5).

ABD’de, diğer tehlikelerin yanı sıra, kurumlar arası iş birliği daha çok ülkenin terörist tehditlerden korunması alanında uygulanmaktadır. Anayurdun güvenliği için hem özel hem de kamuya ait çeşitli kuruluşlar, bireyler, ajanslar ve departmanlar, insanları ve mülklerini

herhangi bir terör tehdidine karşı korumak amacıyla plan yapmak, eğitim vermek ve birlikte çalışmak için bir araya gelmektedir (Pelfrey 2005, akt: Comiskey, 2020, s. 113).

ABD, terörle ve korona virüs gibi diğer 21. yüzyıl sorunlarıyla mücadelede, “ortak terörizm görev gücü ve acil durum yönetimi yardım sözleşmesi” gibi kurumlar arası iş birliği mekanizmalarını “iş birliğine dayalı yapılar” etrafında inşa etmiştir (Comiskey, 2020, s. 115). Bununla birlikte, Comiskey (2020) ve Kapucu ve Garayev (2011) 11 Eylül terör saldırısını ve Katrina Kasırgası’na verilen yetersiz yanıtı kurumlar arası iş birliğinin başarısızlığı, yani aktörler arasında kapsamlı bir iş birliğinin olmaması olarak görmektedir. Bu olayın ortaya çıkardığı zayıflığa rağmen hem özel sektörden hem de kamu sektöründen çeşitli kuruluşların ve bireylerin ev güvenliği sorunlarını ele almak için birlikte çalıştıklarını belirtmek gerekir (Comiskey 2020, s. 100).

Bir önceki bölümde de belirtildiği üzere, kurumlar arası iş birliği afet müdahalesinin ve bir bütün olarak afet yönetiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Ranade ve Hudson’ın (2003) insanları sorunların çok boyutlu olduğu çıkarımını yapmaya iten genel anlayış olarak gördükleri şey nedeniyle uluslar iş birliği mekanizmalarını keşfetmeye ve sergilemeye zorlanmaktadır. Eğer insanlar sorunların tek taraflı olmadığına inanıyorsa, o zaman sorunların ele alınmasında iş birliğine daha fazla ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, kurumlar arası iş birliği, zorlukların ele alınmasında olmazsa olmaz bir unsur haline gelmektedir.

4.2 Tanzanya’da Kurumlar Arası İş birliği

Tanzanya’daki afet yönetimi uygulamalarına rehberlik eden politika ve yönetmeliklerde vurgulandığı üzere, kurumlar arası iş birliği ülkedeki afet yönetiminin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir. Bu, Tanzanya’nın çeşitli uluslararası anlaşmaların uygulayıcısı olduğu gerçeğiyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olmalıdır. Bu bağlamda, mesele stratejilerin, politikaların ve düzenlemelerin kâğıt üzerinde detaylandırılmasından ziyade, iş birliği için iyi tasarlanmış mekanizmaların pratikteki sonuçlarında yatmaktadır.

Kamanyi’nin (2020) “depremzedeler arasındaki faillik biçimleri” üzerine yaptığı çalışma, Bukoba’da (2016) deprem meydana geldiğinde hem özel hem de kamusal çeşitli kuruluşların, grupların ve bireylerin felakete müdahale etmek için bir araya geldiğini göstermektedir. Afet yönetim yapısında Köy Yürütme Görevlisi (VEO), Bölge Yürütme Görevlisi (WEO) ve Bölge Komiseri (DC) gibi yetkililer tarafından doğrudan temsil edilen hükümet; World Vision ve Kızıl Haç gibi STK’lar; inanç temelli kurumlar ve bireysel topluluk üyeleri hem kurtarma hem de acil durum hizmetleri sunma konusunda birlikte çalışmıştır.

Hükümet, STK'ların, dini kurumların ve topluluk üyelerinin desteği olmadan felakete müdahale edemeyeceğini kabul etmiştir (Kamanyi, 2020b, s. 118).

Manyara bölgesindeki Hanang ilçesine bağlı Katesh köyünde meydana gelen ve seksen dokuz (89) kişinin hayatını kaybettiği son çamur kayması olayında hem kurtarma hem de afet sonrası yardımların ulaştırılması konusunda kurumlar arası bir iş birliği söz konusu olmuştur. Bilindiği üzere, Kamanyi (2020) tarafından önerilen, mağdurlar ya da daha uygun bir ifadeyle hayatta kalanlar ilk müdahale edenlerdir. Topluluk üyeleri ve hayatta kalanlar, dışarıdan yardım gelene kadar kendi çevrelerindeki insanlara yardım ederek eylemlilik biçimlerini kullanırlar. Bu olayda, topluluk üyeleri, polis, asker ve yaban hayatı koruma görevlileri gibi kurtarma tatbikatına yardımcı olmak için gönderilen diğer aktörlerle iş birliği yapmışlardır. Ancak, hükümet verilerine ve raporlarına internet üzerinden erişilememesi ve Tanzanya'da konuyla ilgili literatürün yetersizliği nedeniyle bu iş birliği biçimi tam olarak değerlendirilememektedir.

Çoğu durumda, Tanzanya'daki iş birliği biçimleri uygun kanallardan, yani genel olarak planlama, eğitim ve hazırlıktan ziyade, bazen müdahale operasyonlarının gecikmesine neden olan bir pusu olarak ortaya çıkıyor gibi görünmektedir. Kurumlar arası iş birliğinin zayıflığı, Mwanza'da Victoria Gölü kıyısından birkaç metre açıkta alabora olan MV Nyerere gemi kazası sırasında da görülmüştür. Genel bir kural olarak ya da 'dayanışma' olarak adlandırılabilir bir şekilde, insanlar yaralıları kurtarmak ve onlara yardım etmek için derhal harekete geçmiştir. Bu eğilim, felaketlerin sonuçlarının hafifletilmesinde ve azaltılmasında büyük ölçüde yardımcı olmuştur.

İnsanlar 2018'deki MV Nyerere kazasında, 2022'deki uçak kazasında, 20 yaşındaki Majaliwa adlı balıkçının Victoria Gölü'ne düşen uçaktan 24 yolcunun inmesine yardım etmesinin ardından ulusal bir kahraman olarak öne çıkmasında, Hanang'daki çamur kaymalarında ve Darüsselam ile Rufiji'deki sellerde hayati bir rol oynamıştır.

Bununla birlikte, toplum afet yönetim yapısının bir parçası olmasına rağmen, afetlere müdahaledeki rolleri konusunda insanlar arasında farkındalık ya hiç yoktur ya da çok azdır. Bu durumda insanlar her zaman hükümetin müdahale etmesini beklemekte ve hükümet yetkilileri gerekli yardımı niceliksel ya da niteliksel olarak görünür bir ölçekte sağlamakta geciktiğinde ya da sağlayamadığında bir sürü suçlama yöneltmektedir. Bu da kurumlar arası etkin iş birliğini engellemektedir.

4.3 Kurumlar Arası İşbirliğinin Güçlü Yönleri

Bryson ve diğerleri (2006) kurumlar arası iş birliğinin ancak ‘sektör başarısızlığı’ olarak adlandırdıkları durumdan sonra, yani zorlukların üstesinden gelmek için “tekil çabaların” başarısız olmasından sonra ortaya çıktığını düşünse de SFDRR’ye yansıyan kurumlar arası iş birliğine ilişkin küresel yaklaşım, kurumlar arası iş birliğinin bütünleşmiş afet yönetiminin odak noktası olduğu yönündedir. Bu, afet yönetiminin tüm aşamalarında kendini göstermelidir. Yerel veya sektörel kapasiteyi zorlayan afetlerin aşırı karmaşıklığını çözmek için güvenilir bir araçtır. Comiskey’in (2020) belirttiği gibi, kurumlar arası iş birliği sayısız operasyonu yönetmenin ve gerçekleştirmenin etkili bir yolu olarak görülebilir (s. 115).

Günümüzde insanlar sorunları nasıl gördükleri konusunda fikirlerini değiştirmiştir. Yukarıda vurgulandığı üzere, insanlar “sorunları çok yönlü” olarak görmektedir, bu nedenle bireysel bir yaklaşıma dayalı bir çözüm bulmak zordur. Bu bağlamda aktörler, afetlere müdahale etmek ve toplumun yeniden işler hale gelmesini sağlamak için sistematik olarak birlikte çalışmaya itilmektedir.

Son zamanlarda kurumlar arası iş birliği, afetlerin karmaşıklığıyla başa çıkmada ‘olmazsa olmaz’ (sine qua non) bir araç haline gelmiştir (Waugh ve Streib, 2006, akt: Ranade ve Hudson, 2003). Kurumlar arası iş birliği müdahalenin etkinliğini artırır ve kayıpların sayısını en aza indirir (Kapucu ve Garayev, 2011, s. 368). Bu her zaman, afetlere müdahale etmek için bir araya gelen farklı kuruluşların ve bireylerin getirdiği uzmanlıktan yararlanılarak başarılmıştır. Uzmanlık, bilgi ve kaynakların paylaşımı, hedefe ulaşmada kapsamlı çözümler getiren çok önemli bir bileşen haline gelmiştir.

Ayrıca, sinerji ve tamamlayıcılık da kurumlar arası iş birliğinin en önemli parçaları haline gelmiştir. Önceki bölümlerde de belirtildiği gibi, kurumlar, kuruluşlar, gruplar ve bireyler birbirlerini tamamlayıcı ve bütünleyici bir şekilde birlikte çalışırlar. Bu da hem etkili müdahaleyi hem de gelecekteki afetlere yönelik sürdürülebilir mekanizmaları geliştirmektedir. Araştırmacı, 2023 yılında Türkiye’de meydana gelen depremin ardından yaptığı gözlemlerde, kurtarma faaliyetlerinin başarısının hem yerel hem de uluslararası, özel ve kamu olmak üzere çeşitli kurum, kuruluş ve grupların birbirlerinin güçlü yönlerini kullanmaları ve zayıf yönlerini tamamlamalarından kaynaklandığını gözlemlemiştir. Kurumlar arası iş birliğinin, iş birliği yapan kurumların “rol ve sorumluluklarını” belirlemek için önemli bir araç olduğu bilinmelidir. Bu da mevcut kaynaklardan yararlanma, bilgi paylaşımı ve ortak bir hedefe ulaşmak için plan ve stratejiler belirleme rolüne ek bir roldür (Shah vd., 2022, s. 3). 2016 yılında Tanzanya’nın Bukoba kentinde meydana gelen deprem sırasında Kamanyi (2020), özellikle hükümetin

depreme müdahale etmek için yeterli kaynağa sahip olmadığı durumlarda, kurumlar arası iş birliğinin rolünü dolaylı olarak vurgulamıştır.

Kurumlar arası iş birliğinin bir diğer önemli gücü de inovasyon ve adaptasyonu teşvik etmesidir. Bir afete müdahale eden kurumlar farklı önceliklere, kurallara ve düzenlemelere, iş birliği algılarına ve anlayışlarına sahip farklı kültürel geçmişlerden gelirler, farklı diller konuşurlar ve işlerini nasıl yaptıkları konusunda bile farklılık gösterirler (Johnson vd., 2003, s. 206). Bu koşullar altında, kurumlar ve bireyler başarılı bir iş birliği için birbirlerinden öğrenmeye ve birbirlerine uyum sağlamaya zorlanmaktadır. Johnson ve diğerler, (2003) tarafından yürütülen çalışma, kurumları oluşturan bireylerin kültürel kalıpları anlamasının zorunlu olduğunu göstermiştir. Böylece, adaptasyon iş birliğinin kalbi haline gelmektedir. Bununla birlikte, Johnson ve diğerler (2003) iş birliğinin tesadüfi bir durum olmadığını, başarılı olabilmesi için bağlılık, güçlü liderlik ve uygun iletişim hatlarına ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir (s. 198).

4.4 Kurumlar Arası İşbirliğinin Zayıf Yönleri

Afet yönetiminde kurumlar arası iş birliği karmaşık bir sistemdir (Ray-Bennett vd. 2020, s. 18). Afetlere müdahale ederken, kurumlar arası iş birliğinin yeni olması, iş birliği çabalarını ve buna bağlı hesap verebilirliği bozan sorunlar yaratabilir (Shah vd., 2022, s. 6). Olay sırasında hüküm süren felaket durumunun ardından, hizmetlerin zamanında sağlanması hem kamu hem de özel kurumlar için bir zorluk haline gelir (a.g.m., s. 9). Bistaraki ve diğerleri (2019), kitlesel toplanma bağlamında, aktörler arasında açık bir karar alma sürecinden ziyade örtü bir karar alma süreci, kurumlar arası etkili iş birliğini engelleyebileceğini göstermektedir. Lee ve arkadaşlar (2023) liderlik yaklaşımı, merkezi ve yerel karar alma mekanizmaları, iş birliği yapma motivasyonunun farklı düzeylerde olması ve afetlerde iş birliği yapmaya yönelik kurumsal kabiliyet gibi engellerin de kurumlar arası etkili iş birliğini engelleyebileceğini belirtmektedir.

Imperial (2005) ve Bratton ve Tumin (2012) gibi kurumlar arası iş birliği üzerine çalışan akademisyenler, kurumlar arası iş birliğini analiz etmiş ve kurum kültürü, yetersiz hazırlık, çıkarların farklılaşması ve düzenlemeler gibi unsurların iş birliğini zorlayabileceğini ortaya koymuştur (Akt: Comiskey, 2020, s. 113). Bununla birlikte, konuyla ilgili birçok akademisyen, müdahale çabalarına dâhil olan aktörler arasında normalde bir iletişim sorunu olduğunu ve bunun kurumlar arası iş birliğini tamamen engellediğini vurgulamıştır. Bu iletişim zorlukları, ilgili aktörler arasındaki dinamizmden kaynaklanıyor olabilir (Brown vd., 2021, s. 4). İletişim,

Abdeen ve arkadaşlar (2021), Brown ve arkadaşlar (2021), Ödlund (2010), Salmon ve arkadaşlar (2011) ve Seppänen ve arkadaşlar (2013) gibi birçok çalışma tarafından etkili iş birliğini engelleyen bir sorun olarak tanımlanmıştır.

Aktörler, her bir kuruluşun birincil hedefinin sergilediği bağlayıcı güçlerin farkında olmalı ve tek tek kuruluş düzeyinde kazanım küçük olsa bile, onları bir araya getiren şey olan topluluğu işlevsel hale getirme doğrultusunda uzlaşmaya ve çalışmaya hazır olmalıdır. Comiskey, (2020) aktörlerin odak noktası güveni artıran, bağlılığı pekiştiren ve kolektif anlayışı güçlendiren “küçük kazanımlar” olduğunda iş birliğinin geliştiğini belirtmektedir (s. 113).

Curnin ve O’Hara, (2019) çalışmalarında, Avustralya’daki Tasmania selinden sonra toplanan verilere göre, sınırlı kaynaklar, “önceden var olan ilişkilerin eksikliği ve önceden tanımlanmış bir organizasyon yapısı” nedeniyle ortaya çıkan zayıf koordinasyonu, diğer sorunların yanı sıra kurumlar arası iş birliğinin önündeki bir engel olarak tanımlamaktadır. Kurumlar arası iş birliğinin, afet yönetiminde yer alan sorumlu birlikler arasında güçlü hazırlık çabalarına ihtiyaç duyduğunu vurgulamak önemlidir.

Tanzanya bağlamında, kurumlar arası iş birliğinin nispeten var olduğu aşikâr olmakla birlikte, kurumlar arası iş birliğinin incelenmesine çok az ilgi gösterilmiştir. BM’nin bir üyesi olarak Tanzanya’nın, afet risklerinin azaltılmasında kurumlar arası iş birliğine vurgu yapan BM’nin önerdiği Sendai Çerçevesini tam olarak uyguladığı açıktır. En az 180 BM üyesi, her düzeyde afet risk yönetimine öncülük etmek üzere Sendai Çerçeve devletlerini onaylamıştır (Ray-Bennett vd., 2020, s. 7).

Tanzanya'daki her küçük, orta ve/veya büyük ölçekli, yavaş veya hızlı afette ortaya çıkan en büyük zorluklardan biri koordinasyondur. Bu durum fon eksikliğine ve afetlerin yönetiminde kullanılan yaklaşıma bağlanmaktadır. Yerel düzeyde koordinasyon, örneğin koşulların afete hazırlanmalarına ve müdahale etmelerine yardımcı olacak net bir faaliyet listesine sahip olduğu DPRP'ler aracılığıyla mümkün olmaktadır (World Bank, 202, s. 7). Ancak fon eksikliği, özellikle afet yönetimi yasal ve politika çerçevelerinde tanımlandığı üzere afet yönetiminin merkezinde yer alan alt düzeydeki bazı komitelerin faaliyetlerini durdurmasına neden olmuştur (Lambin vd., 2025, s. 19; Mlingwa, 2024, s. 97). Bu durum, özellikle afet müdahalesinin normalde başladığı alt düzeydeki önemli komitelerin faaliyetlerini durdurmasıyla birlikte sel gibi afetlerin koordine edilmesini zorlaştırmaktadır. Bu durum yardımların ulaştırılmasında boşluklar yaratmakta ve müdahale çabalarının tekrarlanmasına yol açmaktadır.

TRCS raporu (2024) Darüsselam'daki sel felaketiyle ilgili olarak, operasyonel zorlukların altını çizirken, daha önce başka kuruluşlar da değerlendirme yaptığı için yaptıkları değerlendirmede toplum üyelerinden güçlü bir dirençle karşılaştıklarını, ancak insanları hiçbir takip yapmadan bıraktıklarını vurgulamışlardır. Bu durum, farklı kuruluşların merkezi koordinasyon olmadan kendi başlarına bir şeyler yapabileceğini göstermektedir ki bu da afet müdahalesinde hem arzu edilen hem de olumlu bir durumdur. Kurumlar arası iş birliği koordinasyonunun yetersizliği 2014 sel felaketi sırasında da vurgulanmış, bu durum kaynakların yetersiz seferber edilmesine yol açmış ve nihayetinde yalnızca sınırlı iç kaynakları kullanarak müdahale eden TRCS'ı zor durumda kalmıştır (TRCS, 2014).

2016 yılında Kagera'da meydana gelen depremde de aynı koordinasyon sorunu görülmüştür. Bir parti lideri ve afet yönetimi uzmanı olan James Mbatia, hükümeti doğru afet bilgilerinin yayılmasını koordine edememekle suçlamış; bu durum herkesin taraflı bilgi vermesine ve sonuçta insanlar arasında kafa karışıklığı oluşmasına neden olmuştur (The Citizen, 2016). Tanzanya'da yaşanan hemen her afette bu durum yaşanmakta, medya ve sözde vatandaş gazeteciler belirli bir afetin etkileri hakkında bilgi vermekte, bu da insanların kafasını karıştırmaktadır. Özellikle alt düzeyde doğru bilgiye erişim eksikliği, yukarıdan aşağıya yaklaşımdan kaynaklanmaktadır (Lambin vd., 2025, s. 19). Bu (yukarıdan aşağıya yaklaşım) da bilgi akışını bürokratik hale getirir.

Bir felaket meydana geldiğinde ne düzenli ne de canlı güncel bilgi olmaması çok talihsiz bir durumdur. Doğru bilgi sağlamak, sükûnet ve birlik halini koruyarak kamuoyunu bilgilendirmek açısından kesinlikle önemlidir. Bununla birlikte, kurumlar arası iş birliği bağlamında, aktörlerin durumdan haberdar olması için, acil durumlarda uygun bilgilerin paylaşılması esastır ve bu sadece acil durum müdahalesini yönlendiren belgelerde görülmemelidir, aynı zamanda teknolojik platformlar aracılığıyla fiziksel olarak erişilebilir olmalıdır (Curnin ve O'Hara, 2019, s. 288). Bu olay sırasında sadece bilgi sağlanması değil, aynı zamanda kaynakların harekete geçirilmesi de tehlikeye girmiştir. Hükümet, kaynakları düzgün ve koordineli bir şekilde seferber etmek yerine, bağış toplamaya bel bağlamıştır dolayısıyla, ihtiyaç duyulan 1 trilyon TZS yerine, kurtarma çabalarına yardımcı olmak için 1,4 milyar TZS toplamıştır (The Citizen, 2016). Ame (2015) tarafından toplanan veriler Zanzibar'da (Tanzanya'da yarı özerk bir ülke) ilçe ve mahalle düzeylerinde koordinasyonun zayıf olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, idari bürokrasi de kurumlar arası iş birliğin önündeki bir diğer zorluktur. Protokoller, karar alma süreçleri ve devlet daireleri ve münferit yetkililer tarafından sergilenen hiyerarşiler, etkili iş birliğin önünde büyük bir zorluk teşkil etmektedir. Farklı kurumlar afetlere

müdahale etmek için bir araya gelirken, bazı hükümet personeli, ilgili aktörler tarafından yasa ve prosedürlerin ihlal edildiği iddiası nedeniyle aktörlerin çabalarını her zaman “dostça karşılamamaktadır” (Majamba, 2022, s. 36). Örneğin 2016 yılında Kagera’da meydana gelen deprem sırasında, aralarında 2015 başkan adayı ve URT eski Başbakanı merhum Edward Lowasa ve CHADEMA başkanı Freeman Mbowe’nin de bulunduğu CHADEMA üyelerinin mağdurlara doğrudan yardımda bulunması yasaklanmış ve yardımlarını RC ofisine sunmaları istenmiştir (Kamanyi, 2020b, 152). Her ne kadar 2015 Afet Yönetimi Yasası’nın 29. bölümü kapsamında oluşturulan afet yönetimi fonuna ana katkıda bulunan paydaşlar gönüllü bireysel aktörler veya kuruluşlar olsa da aynı Yasa’nın 30. bölümü kapsamında yapılan düzenleme ile hiç kimse doğrudan topluma bağışta bulunamamaktadır (Majamba, 2022, s. 36). Bu sadece yardım malzemelerinin dağıtımını geciktirmekle kalmıyor, aynı zamanda genel müdahale çabalarını da yavaşlatıyor. Bununla birlikte, Tanzania hükümeti yardımların nasıl ulaştırılabileceğine ilişkin çeşitli kılavuz ilkeler geliştirmiştir.

Kamanyi (2020b) tarafından toplanan verilerden gözlemlenen bir diğer önemli husus da afetlerin siyasallaşmasıdır. Siyasi farklılıklar yalnızca etkili iş birliği engellemekle kalmamakta, Kamanyi’nin (2020b) çalışmasında da gösterildiği gibi, gerekli yardımın doğru zamanda doğru kişilere ulaşmasını da engellemektedir. Çalışmanın bulguları, felaketi bir “siyasi merdiven” olarak kullanan siyasi partiler ve siyasetçiler tarafından siyasi çıkarların sergilendiğini göstermekle kalmamış, aynı zamanda yerel liderlerin yardım sunarken ifade ettikleri önyargıları da vurgulamıştır. Yerel liderler bu fırsatı kendi seçmenlerine, yani (çoğunlukla) kendi partilerini destekleyen insanlara iltimas geçmek veya öncelik vermek için kullanmışlardır. Ve bir dereceye kadar, politikacılar diğer insanların depremden kurtulanlara destek vermesini engellemişlerdir (Kamanyi, 2020b). Tanzania’da ne zaman bir felaket yaşansa, muhalif siyasetçilerden hükümete veya iktidar partisine yönelik siyasi hoşnutsuzluklar ve kızgınlıklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin son olaylarda CHADEMA, Kateshi, Hanang’daki bir çamur kayması kurbanını ziyaret etmesinin engellenmesinden şikâyetçi olmuştur. (JamiiForums, 2023). Bununla birlikte, siyasi partiler ve politikacılar Tanzania’daki afet müdahalesinde önemli bir rol oynamaktadır. Rufiji’deki son sel ve Kateshi’deki çamur kayması olaylarında hem iktidar partisi (CCM) hem de muhalefet partileri (CHADEMA ve ACT gibi) gıda ve NFIs dağıtımı konusunda yardım teklif ederek aktif bir rol oynamıştır.

Ayrıca, Tanzania’da kurumlar arası iş birliğinin zorluklarını vurgularken, kaynak kısıtlamalarının etkili iş birliğini gölgelediğini belirtmek çok önemlidir. Nitelikli personel ve eğitilmiş müdahale ekipleri, mali kaynaklar, acil durum barınakları ve diğer önemli tesisler iş birliği alanında özellikle önemlidir. Afet sosyolojisi söylemi geniş anlamda kaynak örüntüleri,

bireysel davranışlar, bireysel zarar görebilirlik, önleyici ve yanıt verici örüntüler ve eğitim örüntüleri gibi unsurlarla bağlantılıdır (Lucin, 2014, akt: Kamanyi, 2020, s. 15). Dolayısıyla, yukarıda bahsedilen unsurların yetersizliği, çoklu uygulayıcıların anlamlı bir katılım gösterme ve etkili müdahaleler başlatma becerilerini engellemektedir.

Kamanyi (2020b) tarafından toplanan veriler, 2016 depremi sırasında yerel ve bölgesel liderlerin bölgede bulunmalarına rağmen sınırlı kaynaklar nedeniyle yardım etmek için hiçbir şey yapamadıklarını ortaya koymuştur. Çalışma ayrıca polis için “personel eksikliği, yetersiz kurtarma ekipmanı, kötü hazırlık ve eğitilmiş afet yönetimi personeli eksikliği” olduğunu da ortaya koymuştur (a.g.e., s. 175). Bu da bu tür durumlarda aktörlerin işi yapmak yerine gözlemci konumuna düştükleri anlamına gelmektedir. Koka ve diğerleri (2018), Tanzanya’daki bölge hastanelerinin afetlere hazırlık ve müdahale kapasitesi üzerine yaptıkları çalışmada, bölge hastanelerinde afetlere müdahale edebilecek eğitilmiş sağlık personeli, araç ve ekipman sayısının önemli ölçüde yetersiz olduğunu ve afet planlarının bulunmadığını tespit etmişlerdir. Yukarıda vurgulandığı gibi, kurumlar arası etkili iş birliği, aktörlerin tam kapasiteyle hareket etmesini gerektirir. Bu, yeterli sayıda eğitilmiş personel, mali kaynaklar, ekipman ve görevleri yerine getirmek için diğer sosyal ve teknik kapasiteyi içerir. Aktörlerin birbirlerini tamamlayıcı ve bütünleyici bir şekilde çalıştıkları yukarıda belirtilmişti; dolayısıyla etkili bir iş birliği için bu önemli unsurların niteliksel ve niceliksel olarak makul bir ölçekte olması gerekir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA VE BULGULAR

Bu bölüm, literatürden toplanan verilere dayanarak bulguların derinlemesine bir tartışmasını sunmaktadır. Tartışma, temalı bölümlerde ayrıntılı olarak incelenmiş ve açıklanmış olan çalışmanın hedefleri tarafından yönlendirilmektedir. Tüm bu hedefler, afet müdahalesi sırasında kurumlar arası iş birliği ile nasıl ortaya çıktıkları temelinde tartışılmaktadır.

5.1 Tartışma

Bu çalışma, literatüre dayalı bir inceleme olduğundan, ana tartışma, literatürdeki bulguların daha iyi anlaşılmasını sağlamaya ve çalışmanın her bir hedefini kapsayarak yaşanan deneyimin açıklanmasına yöneliktir. Çalışma, afetlere müdahale konusunda uygulamalarda tutarsızlıklar olduğunu, yetersiz kaynakların hazırlıksızlığa yol açtığını ve "el yordamıyla" yapılan çalışmaların kurumlar arası iş birliğini engellediğini göstermektedir. Bu bağlamda, çalışma hedefleri doğrultusunda, tartışma şu ana başlıklar altında yapılmıştır:

İşbirliğine dayalı girişimler: Afetlerin yarattığı tahribat, normalde tek bir kurumun veya yerel birimlerin kendi başlarına başa çıkabilecekleri bir durum değildir. Başka bir deyişle, afetler, sistemin yanıt verme kapasitesini zorlar ve bu da sistemin genel yapısında stres ve gerilim yaratır (Bates & Peacock, 1987, s.313). Bu durum, etkilenen birey ve toplulukların yeniden işlevsel hale getirilebilmesi için iş birliğine dayalı çabaların devreye sokulması ihtiyacını doğurmaktadır. Daha önce de vurgulandığı gibi, afetler ciddi olaylardır dolayısıyla bunlarla başa çıkmak için de ciddi çaba gerekmektedir. Literatür taraması bize etkili afet müdahalesinin etkili bir hazırlığın ürünü olduğunu göstermektedir. Çalışmanın amacı afet müdahalesine çok fazla eğilmek değildir ancak yapılan literatür taraması, kurumlar arası iş birliğini etkili bir şekilde sergilemek ve afetlere etkili bir şekilde müdahale etmek için yüksek derecede hazırlıklı olunması gerektiğini öne sürmektedir. Bu bağlamda hazırlığın gücü, kurumlar arası iş birliğinin tüm boyutlarında kendini gösterir. Hazırlık, kaynakların etkili bir şekilde kullanılmasını da içerir. Afet yönetimi alanındaki sorumlu birimler ve aktörler, kaynakları nasıl kullanacaklarını bilmek için iyi bir şekilde hazırlanmalıdır. Hazırlıksız olmak, kurumlar arası iş birliğini ve tüm müdahale çabalarını başarısızlığa uğratabilir. Örneğin Tanzanya hükümeti, 2016 depremi sırasında, ihtiyaç duyulan 1 TZS trilyon yerine 1,4 TZS

milyar toplamıştır (The citizen, 2016 güncellenmiş 2021). Bu durum, hükümetin kaynakları organize etme ve harekete geçirme konusunda yeterli hazırlık yapmadığını göstermektedir.

Toplumun sosyal yapısında kök salmış ön hazırlıklar olduğunda, afet müdahalesinde iş birliğine dayalı girişimler iyi bir şekilde öngörülebilir. Burada iki şeyin göz önünde bulundurulması gerekir. Birincisi, afete hazır toplum, ikincisi ise afete hazır kurumlardır. Toplumun, olası bir afete müdahale için nasıl hazırlandığı büyük bir önem taşımaktadır. Afete hazır bir toplum, bireylerin ve grupların, bir afetin yaratabileceği riskleri belirleme, anlama ve bu riskleri önlemek veya azaltmak için gerekli önlemleri alma konusunda kolektif bir kapasiteye sahip olması anlamına gelir. Araştırmacı, bireylerin afet eğitimi almış olmaları, afetten kaynaklanabilecek risklerin farkında olmaları ve sosyal farklılıklarını bir kenara iterek mevcut grup ve kurumlarla iş birliği yapabilmeleri halinde, kurumlar arası iş birliğinin başarılı olma şansının yüksek olduğunu savunmaktadır. Toplumda afete hazırlık, belirli bir toplumun kültürel geçmişiyle büyük ölçüde örtüşmektedir. Bu da insanların normalde kendi kültürlerine uygun ve karşılık vermelerine yardımcı olacak uygulamalar geliştirdikleri anlamına gelir. Bu anlamda, yanıt vermek için kullanılan hazırlıklar ve mekanizmalar bir toplumdan diğerine farklılık gösterebilir, ancak her toplumun şu veya bu şekilde yanıt verme mekanizmaları vardır. Örneğin Kamanyi (2020) ve Kamanzima (2004), Bokoba'daki insanların tarihleri boyunca savaş (1978-1979 Kagera savaşı), seller, hastalıklar, muz solgunluğu hastalığının bir sonucu olarak gıda kıtlığı ve depremler (2016 depremi) gibi çok sayıda felaketle karşı karşıya kaldıklarını ortaya koymuştur. Bu bölgedeki insanlar, iş birliği yapma ve işlevselliğe geri dönme konusunda çeşitli yollar geliştirmiştir. Bu yöntemlerin kökeni, sömürge öncesi döneme kadar izlenebilir. Sık yaşanan felaketler normal olarak felaket davranışlarına yol açmaktadır; dolayısıyla insanlar her halükârda felaketlere hazırdır. Sık sık afet yaşayan bu toplumun bir sonraki afete bir şekilde hazırlıklı olduğu söylenebilir. Ancak, deneyim önemli olmakla birlikte, bireyler afet eğitimi aldıklarında, yani bir afet olduğunda ne yapmaları gerektiği konusunda bilinçlendirildiklerinde toplum tam anlamıyla afete hazır bir toplum olarak görülebilir. Bu durum Türkiye'de çok yaygındır; okullarda öğrencilere depremle ilgili atölye çalışmaları ve/veya eğitimler verilmekte ve cep telefonlarına kısa mesajlar gönderilmektedir.

Afet eğitimi büyük bir öneme sahiptir, çünkü afetlerin türü, ölçeği ve etkilerinin doğası değiştikçe, mevcut deneyim ve müdahale yöntemleri, olası felaketlere hazırlıklı olmayı sağlamak için yeterli olmayabilir. Dahası, tek başına deneyim, belirli bir toplumda yeni yaklaşımlar uygulandığında toplumun kurumlar arası iş birliği yapma ve afete müdahale etme becerisini zayıflatabilir. Örneğin Tanzanya'da, 1967 Arusha deklarasyonundan sonra uygulanan ve zorunlu iskân politikasıyla karakterize edilen köyleştirme politikası gibi radikal yaklaşımlar,

"Rufiji Nehri deltasındaki sel gibi doğal tehlikelerle başa çıkma modellerini bozmuştur. (Hoag, 2002, akt. Wisner vd., 2004, s. 85).

Aynı argüman gruplar ve/veya kurumlar için de kullanılabilir. Ancak Tanzanya'da toplum tarafında bu bağlantı eksiktir. Kurumlar resmi eğitimlere sahiptir, ancak toplumdaki bireyler hem yavaş hem de hızlı afetler konusunda halk eğitiminden yoksundur. İnsanlar alçak bölgelerde (su birikintisi olan bölgeler) ev inşa etmenin ve kanallara çöp atmanın ne kadar tehlikeli olduğunu bilmemektedir. Bu nedenle göreceli yağışlarda bile sık sık sel baskınları yaşanmaktadır. Ancak asıl mesele, bu insanların selle karşılaşmaya nasıl hazır oldukları ve müdahale çabaları sırasında diğerleriyle nasıl iş birliği yapabilecekleridir. Araştırmacı, afete hazır bir toplum ve afete hazır kurumlar oluşturacak kapasite geliştirme programlarının gerekliliğine inanmaktadır. Bu bağlamda, Tanzanya'da afete hazır bir toplum ve afete hazır gruplar ve kurumlar inşa etmek için, afet müdahale stratejilerinin kültürel ve sosyal normlarla uyumlu hale getirilerek toplumun bu stratejileri kabul etmesi ve iş birliği yapmaya istekli olması gerektiği sonucuna varılmıştır (Wisner vd., 2004, s. 84). Tanzanya'daki başlıca afetler olan sel ve kuraklığın devam etmesi nedeniyle araştırmacı, toplulukların eğitim ve katılımcı planlama yoluyla yetkililer ve Kızıl Haç gibi STK'lar tarafından afete hazırlığa dahil edilmesini vurgulamaktadır. Araştırmacı bunun, toplulukların müdahale etme ve diğer müdahale ekipleriyle etkin bir şekilde iş birliği yapma becerilerini artıracığına inanmaktadır.

İş birliği girişimleri kapsamında yer alan bir diğer alan da bilgi ve uzmanlık paylaşımıdır; literatürde bu tür olaylar sırasında farklı beceri ve uzmanlıklara sahip farklı kuruluşların bir araya geldiği görülmektedir. Bu uzmanlıktan yararlanabilmek için, özellikle müdahale tatbikatını koordine eden departmanın sağlam bir temele sahip olması gerekir. Departman bilginin nasıl paylaşılacağını ve hangi uzmanlığın devreye sokulup hangisinin devreden çıkarılacağını bilmelidir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, ana afet koordinatörleri, aktörlerin gerçek zamanlı güncellemeleri paylaşabileceği entegre iletişim platformları geliştirebilir. Bu nedenle, bu süreç daha kolay hale gelebilir. Ama Bates ve Peacock (1987, s. 216) yorumuna göre, afetler normalde yoksul nüfusu, afetlere müdahale edememeleri nedeniyle daha fazla etkilemektedir. Bu nokta, burada vurgulanan noktaya uyacak şekilde biraz değiştirilebilir. Yoksul ülkeler, sınırlı kaynak kapasiteleri nedeniyle bütünleşmiş iletişim platformlarına sahip olamazlar; dolayısıyla kurumlar arası iş birliğinin başarısız olma olasılığı daha yüksektir. Ayrıca, bu durum aktörler arasında iletişimsizliğe ve iş birliği çabalarının baltalanmasına neden olmaktadır. Bu durum Tanzanya'da yaşanan son felaketler sırasında da kendini göstermiştir.

Bir diğerk önemli konu, afet müdahale çalışmalarına yerel bilgi ve uzmanlığın dahil edilmesidir. Bu, afetin her aşamasında; afet öncesi, afet sırası ve afet sonrası büyük bir önem taşımaktadır. İster şehirlerde ister köylerde olsun, insanlar afetlerin nasıl hafifletileceği, kontrol edileceği, müdahale edileceği ve afetlerden nasıl kurtulunacağı konusunda bilgi sahibidir. Örneğin, Tanzania'nın kırsal ve kentsel kesimlerinde hava tahminine ilişkin yerel bilgi göz ardı edilemez. Önceki bölümlerde, Tanzania'nın sel felaketleriyle sıkça mücadele ettiği ortaya konmuştur. Geleneksel hava tahmini bilgisi ile bilimsel uzmanlığın birleştirilmesi, daha iyi bir anlayış sağlayarak etkili çözümler üretilmesine katkıda bulunacaktır. Afet müdahalesi sırasında, özellikle birden fazla paydaşın yer aldığı durumlarda, uzmanlar ve topluluk üyeleri arasındaki iş birliğini güçlendirmek için yerel bilgilerden yararlanılabilir. Ayrıca, bu yaklaşım, afet müdahale uygulamalarının Tanzania'nın afet yönetimi stratejisi ve politikalarıyla uyumlu olmasının yanı sıra, Sendai Çerçevesi (2015) gibi uluslararası çerçevelerde vurgulanan kapsayıcılık ilkesine bağlı olduğunu da gösterebilir. Son olarak, koordinasyon kritik bir unsurdur. Veriler, bunun kurumlar arası iş birliğinin yanı sıra afet müdahale ve yönetiminin merkezi bir bileşeni olduğunu göstermektedir. Yukarıda bahsedilen tüm unsurlar, etkili bir koordinasyona bağlıdır. Koordinasyon, iş birliği süreçlerinde ya bir engel ya da bir katalizör rolü oynayabilir. Doğru bir koordinasyon, kaynakların verimli kullanılmasını, bilgilerin doğru şekilde paylaşılmasını ve farklı grupların yetenek ve kapasitesinden en iyi şekilde yararlanılmasını sağlar.

Curnin ve O'Hara (2019), rol netliğinin kurumlar arası iş birliğinin önemli bir unsuru olduğunu vurgulamaktadır. Öte yandan, Mayer ve Kenter (2015) ise güveni iş birliğinin temel bileşenlerinden biri olarak görmektedir. Bu bağlamda, Curnin ve O'Hara (2019), güvenin kritik rolünü göz önünde bulundurarak, rol netliğinin 'hızlı güven' olarak adlandırdıkları kavramın inşasında önemli bir etkiye sahip olabileceğini öne sürmektedir. İş birliği yapan aktörler kasıtlı olarak karşılıklı güven tesis etmeye çalışmalıdır. Bu, aktörlerin ortak bir hedef üzerinde çalıştığı ve ortak bir anlayışa (ortak bilinç) sahip olduğu durumlarda mümkündür. Örneğin, afet müdahalesinde STK'lar ve devlet kurumları arasındaki kurumlar arası iş birliğinin etkinliğini ve kapsamını belirleyen şey güvendir (Çakı, 2020, s. 4). Ancak, aktörlerin güven, şeffaflık ve hesap verebilirliği içselleştirmesi ve kimlik haline getirmesi için güven oluşturma mekanizmalarının afetten önce geliştirilmesi gerekir. Güven, ortakların hassas görünen bilgileri bile paylaşmalarını sağlar. İş birliği mekanizmalarının ayrılmaz bir parçası olmasına rağmen, yeni ortamda kime güvенеceğimize baktığımızda, bilgi paylaşımının ve "yaymanın" hem ciddi hem de karmaşık konular olduğunu anlayabiliriz. Bu nedenle, güven inşa etmek ve aktörlerin görevlerini ve görevlerini yerine getirme sınırlarını anlayabilecekleri rolü netleştirmek için açık

girişimler olmalıdır. Yani, hangi aktörün liderlik edeceği ve bu aktörün liderliği nasıl uygulayacağı ve sürdüreceği bağlamında farklı senaryolara dayalı net bir liderlik tanımı olmalıdır (Salmon vd., 2011, s. 156).

Veriler ve literatür incelendiğinde, Tanzanya'da afet müdahale pratiğinde iş birliğine dayalı girişimlerin yeterince öngörülmediği görülmektedir. Ancak bu durum, iş birliğinin afet hukuku ve politika çerçevelerinde yer almadığı anlamına gelmez; yalnızca önceden oluşturulmuş ve iyi prova edilmiş bir uygulama olarak ortaya çıkmadığını göstermektedir. Tanzanya'daki ortaklık modellerine, kaynak sağlama ve paylaşım düzenlemelerine, bilgi akışına, toplum katılımına ve genel koordinasyon uygulamalarına bakıldığında, iş birliğine dayalı girişimlerin planlı ve sistematik bir uygulama olarak ele alınmadığı fark edilmektedir. Güçlü bir yasal çerçeveye sahip olmasına rağmen, son dönemde yaşanan olaylar ülkenin afet müdahalesindeki zayıflıklarını gözler önüne sermiş ve birçok kişi eksik ve hatalı afet yönetimi konusunda endişe duymaya başlamıştır (The Citizen, 2016; 2021'de güncellenmiştir). İşbirliğine dayalı girişimler, aktörlerin sahip olduğu tüm potansiyeli kullanmayı ve iyi tahmin edilmediği takdirde ortaya çıkabilecek zorlukların olasılıklarını azaltmayı amaçlamaktadır. İşbirliğine dayalı girişimlerin, aktörlerin sahip olduğu tüm potansiyeli kullanmayı amaçladığı ve iyi tahmin edilmediği takdirde ortaya çıkabilecek zorlukların olasılıklarını azaltmaya çalıştığı bilinmektedir. Normalde Tanzanya'da koordinasyon, önceden belirlenmiş protokollere ve acil durum planlarına uyulmaması nedeniyle başarısız olmaktadır. Bu durumun, yerel müdahale ekiplerinin henüz bir iş birliği kültürü oluşturamamış olmasından kaynaklandığı söylenebilir. İş birliği kültürü, bu aktörleri bir araya getiren olayların sıkça yaşandığı ve büyük insan nüfusuna yönelik gerçek bir tehdidin söz konusu olduğu durumlarda inşa edilebilir. Sel, deprem ve kuraklık gibi periyodik afetlerle karşı karşıya kalan toplumların afet kültürü geliştirmesi doğal olmakla birlikte (Bates & Peacock, 1987, s. 3010) aile, eğitim, sağlık, medya ve hukuk gibi ilgili kurum ve kuruluşların toplumda 'afet kültürü ' oluşturmak için çeşitli stratejiler ve sosyal politikalar geliştirmesi çok önemlidir” (Can, 2022, s. 24). Bu konu, araştırmacının sosyal yapıların örüntülerini incelediği sonraki bölümlerde daha ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Tanzanya'da kurumlar arası iş birliğine katkıda bulunan ve/veya engelleyen faktörler; Tanzanya'da koordinasyon, etkili iş birliği için güçlü zorluklar teşkil etmektedir. Literatürden tespit edildiği üzere, kaynakların harekete geçirilmesi, bilgi paylaşımı ve liderlik, koordinasyonun zayıf olduğu alanlardır. Bu durum, Curnin ve O'Hara'nın (2019) “rol netliği” kavramına dikkat çekmektedir. Aktörlerin, kimin ne yapacağı ve kimin gözetimi altında olacağı anlamında rollerinin farkında olmaları gerekir. Bu, müdahale ekipleri arasındaki görev

çakışmasını azaltır. Öte yandan, komuta makamının güçlü bir liderlik sergilemesi gerekmektedir. Karmaşık bilgi sağlama, liderlikte sendeleme ve zayıf kaynak seferberliği afet yönetimi uygulamasındaki boşlukları ortaya çıkarmaktadır. Kurumlar arası etkili iş birliği büyük ölçüde uygun koordinasyona bağlıdır. Acil durum müdahalelerinin ancak koordineli çabalarla sağlanabileceği unutulmamalıdır (Erkek, 2024, s. 178). Türkiye'deki 2023 depremi sırasında AFAD güçlü bir koordinasyon uygulamış ve bu da ortakların kaynakları çekebilmelerini ve kurtarma tatbikatına aktif olarak katılabilmelerini sağlamıştır. Ancak yine de bazı kişiler 72 saat içinde tüm koordinasyon tatbikatına ilişkin endişelerini dile getirmiş ve hükümet içindeki bürokrasiyi eleştirmiştir.

Koordinasyon sorunları hemen hemen her yerde yaşanmaktadır, ancak en çok Tanzanya gibi gelişmekte olan ülkelerde görülmektedir. Yukarıda da belirtildiği üzere, bu durum sınırlı kaynak kapasitesi, yetersiz hazırlıklar, bürokrasi, politika ve düşük afet bilincinden kaynaklanmaktadır. Tüm bu unsurlar literatürdeki verilerden tespit edilmiştir. Politika çerçevelerine, afet yasalarına, afet yönetim stratejilerine ve planlarına ve diğer düzenlemelere bakıldığında koordinasyonun doğru bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Asıl zorluk, özellikle birden fazla kurumun dahil olduğu afet müdahaleleri sırasında bunu pratikte uygulamaktır. Yukarıda bahsedilen faktörlere baktığımızda, genç ve az gelişmiş bir ülkenin koordinasyonu uygulamak için gerekli maddi ve teknik beceriye sahip olmakta ne kadar zorlanacağını göreceğiz. Ancak koordinasyonun sosyal bir süreç olduğu unutulmamalıdır. Bu süreç, tüm maddi ve teknik koşulların ötesinde, tüm aktörlerin çıkarlarını tek bir ortak hedefte, yani işlevsiz toplumu veya bireyleri işlevsel hale getirme hedefinde birleştirmelerini gerektirir. Bu, aktörlerin bireysel çıkarlarının ötesinde hareket etmeleri, sosyal ve kültürel farklılıklarını göz ardı etmeleri ve kolektif hedeflere ulaşmak için uyumlu bir şekilde etkileşimde bulunmaları gerektiği anlamına gelir. Bu durumda, tek bir büyük sistemin alt sistemleri olarak hareket eden aktörlerin, koordineli bir şekilde çalışmalarını sağlayacak ve birinin kaynakları veya becerileri yetersiz kaldığında birbirlerini tamamlayacak net rolleri ve sorumlulukları olmalıdır. Mevcut literatüre dayanarak, afet yönetim yapısının merkezi olmadığı anlaşılmaktadır (bkz. Lambin vd., 2025 ve Mlingwa, 2024). Ancak merkezi bir karar alma biçimi ile karakterize edilmektedir. Bu yukarıdan aşağıya bir yaklaşımdır (Lambin vd., 2025). Bu (yukarıdan aşağıya bir yaklaşım) kararlar idarenin en üst kademelerinde alınır ve alt kademelere yönlendirilir. Sınırlı kurumsal kapasite ile merkezi karar alma mekanizmasının kurumsal yapısı, Tanzanya'da koordinasyon için büyük bir zorluk teşkil etmektedir. Merkezi karar alma sistemi, farklı aktörler arasında iş birliği gerektiren "doğası gereği çok aktörlü" olan afet yönetimi fikrinin bütünüyle gelişmektedir. İle (2009) tarafından vurgulanan ve hükümetin tek başına afete müdahale

edemeyeceği tezine dayanan ademi merkezîyetçi sistemin tam tersidir (akt: Çakı, 2020, s. 3). Yukarıdan aşağıya yaklaşım sistemi, bilgiye erişimdeki bürokrasi ve tüm afet müdahale çabaları nedeniyle afet yönetiminin daha merkezi görünmesine neden olur. Bu yaklaşım (yukarıdan aşağıya) normalde hükümetin diğer aktörlere güvenmemesine neden olur ve rol ve sorumlulukların bölünmesine yol açar. Mlingwa (2024) çalışmasında, hükümet aktörlerinin diğer paydaşların kendi gündemlerini zorladığını düşünmesi nedeniyle hükümet aktörleri arasında bir güvensizlik olduğunu belirtmiştir (s. 99). Bu durum, hükümetin afetleri tek başına yönetmenin mümkün olduğunu varsaydığı merkezi afet yönetimine benzer bir durum yaratmaktadır. Ve Çakı (2020) ve Yavaş (2005), merkezileşmeyi Türkiye'deki afet yönetimi için önemli bir sorun olarak görmektedir.

Unutulmamalıdır ki rol ve sorumlulukların parçalanması tüm afet müdahale çalışmalarını yavaşlatmakta ve kurumlar uyumlu bir sistemin parçası olmak yerine izole bir şekilde çalıştıkları için iş birliği çabalarını boşa çıkarmaktadır. Bu çalışmada tespit edilen sınırlı kaynaklar, afetlerin siyasallaşması, iletişim zorlukları ve yaklaşım farklılıkları gibi kurumların izole bir şekilde çalışmasına neden olan faktörler, sosyal süreçlerin karşılıklı etkileşiminden kaynaklanmaktadır. Bu sosyal süreçler, sistemin parçaları arasında ve/veya parçalar arasında çatışmalara neden olmaktadır. Bir örnek vermek gerekirse, 2016 Kagera depremi ve Hanang'daki son heyelan olayı sırasında iktidar partisi (CCM) ile ana muhalefet partisi (CHADEMA) arasında yardım dağıtımı konusunda gereksiz bir rekabet vardı. Bu durum sistemin uyumunu bozan bir gerilim yaratmış ve bazı durumlarda müdahale ekipleri arasında çatışmalara yol açmıştır. Normalde bu tür çatışmalar toplum üyelerini parçalamaya kadar gider. Örneğin 2016 Kagera depreminden sonra, farklı partilere mensup insanlar arasındaki sosyal ilişkiler zayıfladı. Bunun nedeni, yardımların dağıtılması sırasında iktidar partisi üyelerinin kayırılması olarak görülmüştür. Bu durumun siyasi ilişkileri bozduğu söylenebilir ancak tüm sosyal ilişkileri bozmuştur. Eskiden iletişim kuran ve toplumsal bağları paylaşan farklı partilere mensup insanlar artık konuşmaz hale geldi ve aralarındaki bağ zayıfladı. Bu durum, sonraki seçimleri de önemli ölçüde etkiledi.

Afet müdahale personelinin hazırlığı ve eğitimi: Hazırlık, afet müdahalesinin kilit unsurlarından biridir. Hazırlık aşaması, bütünleşik afet yönetimi perspektifinden bakıldığında "risk yönetimi" çerçevesinde değerlendirilebilir. Bu, Sendai Çerçevesinde (2015) yer alan afet risk azaltımının kritik noktasıdır. Afete hazırlık, risklerin azaltılmasını, müdahale çabalarının iyi koordine edilmesini ve eksikliklerin afet öncesinde tespit edilmesini sağlayan proaktif bir yaklaşımdır. Bilindiği gibi hazırlık, planlama ve değerlendirme gibi entegre afet yönetiminin bir diğer önemli yönünü de içerir. Kaynakların tahsisi, kapasite geliştirme, iletişim stratejileri

ve benzerlerinin planlanmasının yanı sıra planların, kaynakların ve müdahale önlemlerinin değerlendirilmesi, afet yönetim süreçlerinin güçlendirilmesi anlamına gelebilir. Bu, afet riskini azaltabilir ve toplumda dayanıklılık yaratabilir. Alkın (2021b) afete hazırlığı, insanları ve toplumu korumak için profesyonel tedbirler olarak rasyonel tahminler ve özel uzmanlık gerektiren bir unsur olarak görür. Bu, planların geliştirilmesi, erken uyarılar gibi bilgilerin yayılması ve afet yönetim planlarının uygulanması konusunda kapasite oluşturulması gibi önlemleri içerir. Bu özellikler hazırlık aşamasında iyi bir şekilde öngörüldüğünde, kurumlar arası iş birliğinin uygulanmasında zorluk yaşanmayacak ya da çok az yaşanacaktır. Burada vurgulanması gereken bir husus, hazırlıklı olmanın sadece teknik ve lojistik kapasiteye değil, aynı zamanda toplumun sosyal ağlarına da odaklanması gerektiği anlamına gelmektedir. Örneğin din, "afete hazırlık olarak görülebilir" (Solnit, 2009, s. 216) Böylece dini liderler ve diğer toplumsal aktörler hazırlık planlarına dahil edilebilir. Bu çok önemlidir çünkü önceki paragraflarda da belirtildiği gibi toplumsal aktörleri ve bilimsel bilgiyi kapsamaktadır. Yani kurumlar ve aktörler etkin afet yönetimi uygulamak için hazırlıklı olmalıdır.

Tanzanya'ya bakıldığında, ülkenin afet yönetimiyle ilgilenen birimlerinin yalnızca doğrudan acil yardım sağlamak için değil, aynı zamanda tüm müdahale ve iyileştirme çalışmalarını koordine etmek için de iyi hazırlanmış olması gerekir. Koka ve arkadaşlar, (2018) tarafından toplanan veriler, Tanzanya'da afete hazırlığın embriyonik bir gelişim aşamasında olduğunu göstermektedir; ancak gelişme şansı vardır. Bu çalışma, Tanzanya'da afetlere verilen tepkinin çoğu durumda uygun bir hazırlıktan ziyade acil durumlara verilen bir tepki ya da tedirgin bir şekilde olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışmada afetlerin yabancı bir şey olmadığı, her an gerçekleşmesi beklenen bir şey olduğu, dolayısıyla sorumlu makamların ve toplumun tetikte olması gerektiği ortaya konmuştur. Sel ve kuraklık gibi en sık meydana gelen afetlerin, ülkenin coğrafi konumu, insan yerleşimlerinin ve insan faaliyetlerinin doğası nedeniyle her yıl yaşanması beklenmektedir. Bu tür olaylara 'hazırlıksız yakalanma' tepkisi, ülkenin afet yönetimi müdahalesindeki en yüksek derecedeki zayıflığını ortaya koymaktadır. Veriler ve deneyimler, çoğu durumda hükümetin, küçük ölçekli bile olsa, afetler meydana geldiğinde hazırlıksız yakalandığını göstermektedir. Sergilenen kurumlar arası iş birliği seviyesi düşüktür ve her geçen gün şaşırtıcı bir oranda düşmektedir.

Müdahale personeli uygun eğitime sahip olduğunda ve farklı ilgi alanları ve geçmişleri olan diğer kişiler ve departmanlarla iş birliği yapmaya hazır olduğunda kurumlar arası iş birliği düzeyi iyi bir şekilde sergilenebilir. Bu çalışma, Koka ve arkadaşlar (2018) çalışması gibi afete hazırlık alanında daha önce yapılan ve hem hazırlık hem de personelin eğitimi konusundaki eksiklikleri tespit eden diğer çalışmalarla da uyumludur. Yukarıda, örneğin yangın sırasında

itfaiye kurtarma ekiplerinin bölgeye itfaiye araçlarında su eksikliğiyle geldiği tespit edilmiştir. Bu durum bölgeye susuz ve bazen yangın musluklarının nerede olduğunu bilmeden gelebilen bu birimin tam olarak ne yaptığı konusunda soru işaretleri yaratmaktadır. Öte yandan, kurtarma ekibi ile topluluk üyeleri arasındaki iş birliğini gölgeleyerek güvenin azalmasına neden olmaktadır ki bu Mayer ve Kenter (2015), Curnin ve O'Hara (2019), ve Çakı (2020) tarafından vurgulanan önemli bir husustur. Sorumlu makamların kendi görev alanlarına giren bir konuyla başa çıkmak için uygun ekipmana sahip olmadığını görmek cesaret kırıcıdır. Araştırmacı, örneğin yangın sırasında sağlık personeli ve kurtarma birimleri arasındaki kurumlar arası iş birliği eksikliğini gözlemlemiştir. Bu birimlerin olması gerektiği gibi birlikte çalışıp çalışmadıkları merak edilebilir. Çoğu durumda, bir olay sırasında sağlık ekibi ile polis ve/veya kurtarma ekiplerinin birlikte müdahale ettiğini göremezsiniz. Bu durum, bir afet ya da herhangi bir ölçekteki başka bir kazada kurumlar arası iş birliğinin makul bir düzeyde olduğu Türkiye'de özellikle farklıdır. Bu da Durkheim'in organik dayanışma fikrini açıklamaktadır; farklı uzmanlıklara sahip departmanlar ve kişiler toplumsal istikrarı korumak için birbirlerini tamamlayıcı bir şekilde birlikte çalışırlar.

Tüm süreçlerin sosyal yapı, sosyal dinamikler, sosyal değişim ve sosyal iş bölümü kavramları açısından değerlendirilmesi: Bu çalışma, kurumlar arası iş birliğine dahil olan süreçlere sosyal yapı, sosyal dinamikler, sosyal değişim ve sosyal iş bölümü kavramları açısından sosyolojik bir gözle bakılabileceğine işaret etmektedir. Araştırmacı ilk olarak, çoğu durumda toplumu oluşturan sosyal ilişki kalıpları ve sosyal kurumlar açısından sosyal değişimlerle ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olan sosyal yapıya bakmıştır. Bu çalışma, toplumun üyeleri ve toplumu yöneten kurumlar arasındaki ilişkilerin, kurumlar arası iş birliği düzeyini etkilediğini göstermektedir. Kurumlar arası iş birliği kavramı, afet müdahalesine büyük katkı sağlayan kritik bir bileşen olarak toplum üyelerini dışlamamaktadır. Bazı durumlarda, kurumlar arası iş birliğinin doğasını etkileyen şey yerel bilgidir. Buna toplumsal normlar, gelenekler ve görenekler de dâhildir.

Tanzanya'daki afet yönetimi yapısında, toplum üyeleri afet müdahalesinin önemli bileşenleridir; bu nedenle, toplumsal ilişki kalıpları dikkatle ele alınmalıdır. Çalışma, afet yönetimi stratejisinde rollerin açıkça tanımlandığını, ancak afet gerçekleştiğinde sıklıkla çakışma ve karışıklık yaşandığını ortaya koymaktadır. Bunun başlıca nedeni, müdahale protokollerini zayıflatan yerleşik normlar ve yetersiz hazırlık nedeniyle koordinasyonun zayıf olmasıdır. Son olaylar, özellikle toplum katılımı, koordinasyon ve iletişim alanlarındaki eksiklikleri gözler önüne sermiş ve bu durum, kurumlar arası etkili iş birliğini engellemiştir

Koordinasyon kavramı yukarıda etkin iş birliğini engelleyen faktörler kapsamında tartışılmıştı; ancak bu tartışma burada koordinasyonun başarısız olmasına sebep olan diğer unsurlarla ilişkilendirilerek genişletilmiştir. Burada tartışma bürokrasi, farklı yaklaşımlar ve sosyal yapı ve diğer süreçler kavramlarıyla ilişkili olarak kültür ve normlar açısından genişletilmiştir.

Örneğin aktörler arasındaki farklı yaklaşımlar, koordinasyonun ve aktörlerin tüm faaliyetlerinin aksamasına neden olmaktadır. Örneğin, normalde afet müdahale çalışmalarının merkezinde yer alan World Vision ve Kızıl Haç gibi uluslararası STK'lar, Tanzanya'nın dolaylı yaklaşımıyla biraz çelişen batılı bir doğrudan yaklaşım kullanmaktadır. Tanzanya'nın sosyal yapısı daha çok dolaylı bir yaklaşım üzerine kuruludur ve bu da bazen karar alma sürecini ve kaynakların harekete geçirilmesini etkilemektedir. Bu durum, merkezi bir karar alma sistemi olan yapısal karar alma biçimi tarafından daha da kötüleştirilmektedir. Araştırmacı, merkezi karar alma sisteminin bazen, özellikle Tanzanya benzeri ortamlarda, iş birliğini bozan bir dengesizlik yarattığını görmektedir. Örneğin, bir afet sırasında STK'lar, CBO'lar, FBO'lar ve benzerlerinin hükümetten direktif alana kadar harekete geçme yetkileri yoktur. Buradaki güç ilişkileri ve sosyal dinamik unsurları, iş birliği çabalarını doğrudan baltalamaktadır.

Devlet kurumları içindeki merkezi karar alma sistemi (bürokrasiye neden olan) afet müdahalesi sırasında etkili etkileşim için bir darboğazdır. Bunun nedeni gecikmelere neden olmasıdır. Hükümet yetkililerinin insani yardım aktörleri için nasıl dostane olmayan ortamlar yarattığı da gösterilmiştir. Bu durum kurumsal çerçeveler içerisinde sektörel başarısızlık olarak tercüme edilmelidir. Tanzanya'nın afet yönetimi yapısına bakıldığında, yerel makamların yapının bir parçası olmasına rağmen, afete müdahale ve müdahale izni için bölgesel makamların ve/veya başbakanlık ofisinin onayı gerekmektedir. Dolayısıyla bu eğilim, Tanzanya hükümeti tarafından oluşturulan yerleşik politika çerçevelerine ve iletişim mekanizmalarına meydan okumaktadır. Yani hükümet, afet mağdurlarına yardım sağlamak için tasarladığı kendi çabalarını öldürmektedir.

Bürokrasi gereksiz gecikmelere neden olmakta, bu da durumu daha da kötüleştirmektedir. Hâkim sosyal davranışlara ve normlara baktığımızda, Tanzanya'daki bireylerin ve kurumların zamanı pek önemsemediğini göreceksiniz. Bu içselleştirilmiş yaşam tarzının bir parçası haline gelmiştir. Bu yaşam tarzı, hızlı ve zamanında hareket edilmesi gereken afet müdahalesi sırasında kurumlar arası iş birliğini büyük ölçüde etkilemektedir. Burada, hâkim yaşam tarzları, davranışlar ve normların, farklı sosyal ve kültürel geçmişlere sahip yabancı aktörlerle çatışabileceği gözlemlenebilir. Bu durum, kaynakların kıtlığı nedeniyle yukarıda vurgulanan sınırlı kurumsal kapasite ile birleştiğinde, koordinasyonun

sarsılmasına büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır. Tanzanya afet müdahale ekipleri, zamana ayak uydurmak ve aktörler arasında uyumlu bir iş birliği kültürü oluşturmak için asgari veya kolayca ayarlanabilir protokollere sahip tek bir bütünleşmiş sistemin parçası olarak çalışmalıdır. Yine koordinasyon, müdahale ve iş birliği çabalarının tekrarlanmasını, iletişimsizliği ve ihtiyaç sahiplerine hizmet sunumunda gecikmeleri önlemeyi amaçlamalıdır.

Tanzanya'da sorunsuz koordinasyonu engelleyen bağımsız bir faktör olarak burada vurgulanması gereken bir diğer önemli husus da hâkim kültür ve normlardır. "Üçüncü dünyadaki felaketler, birbirinden son derece farklı kültürleri ve sosyal örgütlenme biçimlerini bir araya getirir. (Bates & Peacock, 1987, s. 327). Bu çalışmanın temel aldığı Tanzanya, 120'den fazla kabile ile farklı kültürlerden oluşmaktadır. Bu kabileler farklı kültürlere sahiptir ve farklı diller konuşmaktadır (ancak ulusal dil olarak Kiswahili ile birleşmişlerdir). Bu tür bir arka planda, aktörler farklı normatif ortamlarda faaliyet göstermek zorunda kalmaktadır; bu da yalnızca iş birliği yapma isteklerini değil, aynı zamanda kapsayıcı girişimlerde bulunma çabalarını da etkileyebilir. Sosyolojik olarak, geleneksel değerlerin, normların ve uygulamaların ortakların nasıl iş birliği yapacağı ve müdahaleyi nasıl algılayacağı üzerinde daha büyük bir etkiye sahip olduğu kabul edilebilir. Afet müdahalesi sırasında paylaşılan anlayış ve inancın önemi yukarıda açıklanmıştır. Burada bahsedilen çeşitlilik, diğerlerinden farklı belirli bir anlayışa sahip küçük alt sistemler yaratır. Bazı mekanizmaların diğer gruplara karşı düşmanca görülebileceği unutulmamalıdır. Örneğin, Kamanyi (2023, p.117) Bukoba'daki insanların diğer kabilelerle evlenmeyi ve muzdan başka yiyecekler yemeyi reddeden bir üstünlük kompleksine sahip olduklarını bildirmiştir. Bu tür kültürel özellikler, yeni beslenme tarzları ve entegrasyon gerektiren yeni mekanizmalar için zorluklar oluşturacaktır. Bu tür bir ortamda, aktörlerden herhangi birinin bu kültürel özelliklere sahip bir geçmişi varsa, bireysel, grupsal veya siyasi çıkarlarını arzulanan ortak hedefin önüne koyarak kayırmacılık ortaya çıkar. Kayırmacılığın ve her türlü patronaj ağının koordinasyonu zayıflattığı unutulmamalıdır. Bu durum, 2016 yılında Kagera bölgesinde meydana gelen depremde yardımların dağıtımı sırasında canlı bir şekilde görülmüştür.

Araştırmacı, afet müdahalesinde lojistiğin büyük bir öneme sahip olmasına rağmen, etkili iş birliğinin aynı zamanda kurumsal kültürlerden ve güç ile güvene dayalı sosyal dinamiklerden etkilenen, sosyal olarak inşa edilmiş bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. Sosyolojik anlamda, afet müdahalesini belirleyen ve/veya şekillendiren şey sosyal faktörlerdir. Çünkü afet tipik olarak sosyal bir olaydır; afeti afet yapan şey bir olay değil, o olayın sonuçlarıdır (Dyens, Bates ve Peacock 1987'de ve AFAD 2014'ten akt. Can, 2022, s. 13). Bu çalışmada, afet sırasında iş birliği girişimlerinin kurumsal çerçevelerin yanı sıra bürokratik

hiyerarşilerden de büyük ölçüde etkilendiği tespit edilmiştir. Yukarıda vurgulandığı üzere, Majamba (2020) tarafından toplanan verilere göre, örneğin insani yardım aktörleri, yasalara uyulmaması nedeniyle hükümet yetkililerinden samimi bir karşılama görmemektedir. Bu durum, afet müdahalesinden sorumlu aktörler arasındaki yetki rekabetini göstermektedir. Bazı durumlarda yasal ya da kurumsal çerçevelerin ve bürokrasinin başarılı bir iş birliği için engel teşkil ettiği sonucuna varılabilir

Bir Tanzanya vatandaşı olan araştırmacının gözlemlerine göre Tanzanya'nın toplumsal yapısı iş birliği temeline dayanmaktadır. Geniş aile tipinin hâkim olduğu aile yapısı, Müslüman ve Hristiyanların (büyük dinler) uyum içinde ve yardımlaşma temelinde yaşadığı dini yapı ve oldukça kapsayıcı olan siyasi yapı, iş birliği girişimleri için iyi bir zemin sağlamaktadır. Siyasi olarak, sosyalizm olarak tercüme edilen 'ujamaa', iyi ve kötü günde birlikte çalışma duygusunu ve kardeşlik fikrini pekiştiren siyasi, ekonomik ve sosyal bir sistem olarak yorumlanabilir. Bu politika aynı zamanda 'vijiji vya ujamaa' (sosyalist köyler) olarak adlandırılan köylerde insanların bir arada yaşamasını ve birlikte çalışmasını sağlamıştır. Burada da görülebileceği gibi Tanzanya'nın toplumsal yapısı iş birliği yanlısıdır. Kültür, topluluk ve kişiler arası ilişkileri teşvik eder. Bu ilişkiler normalde bireysel kurumsal beklentilerin ötesine geçme ve harekete geçme isteğini yaratır ve/veya pekiştirir. Bu da ortak bir amaç, afetin karmaşıklığına dair ortak bir anlayış ve afetten etkilenen insanlara yardım etme arzusu ile birleşir. Tek zorluk afet bilinci ve ulus siyaseti yerine parti siyaseti yapılmasıdır. Parti siyasetinin ötesine geçmeye ve eğitim yoluyla insanlarda farkındalık yaratmaya daha fazla ihtiyaç vardır. Bu önemlidir çünkü kurumların sadece ekipman ve diğer maddi kaynaklardan oluşmadığı, bunun merkezinde bireylerin yer aldığı anlaşılabilir. Aile düzeyinden toplumsal ve kurumsal düzeye kadar çok yönlü bireyler, bu özelliğin, yani iş birliği kültürünün toplumun ayrılmaz bir parçası olacağı sürdürülebilir bir sosyal yapı yaratabilir. Ve bir afet sırasında aktörler, etkilenen bölgedeki kurumsal çerçevelerden ve bürokratik hiyerarşilerden bağımsız olarak iş birliği yapmaya istekli olacaktır.

Buna ek olarak, güç dinamikleri, kurumsal çerçeve ve bürokrasi gibi diğer zorluklar da mevcuttur. Araştırmacı, iş birliğine dayalı girişimleri engelleyebilecek bu güç dinamikleri, kurumsal çerçeve ve bürokrasi sorunlarının, politika oluşturma sürecinde kolaylıkla aşılabilirliğini savunmaktadır. Kalan boşluklar ise hazırlık aşamalarında giderilebilir. Hazırlık, kurumlar arası iş birliğinin ve afet müdahalesinin merkezinde yer almalıdır.

Burada dikkat çekilmesi gereken bir diğer önemli husus da bilgi ve uzmanlık paylaşımıdır; bilgi ve uzmanlık paylaşımı ancak aktörlerin bilgi paylaşımı uygulamalarına katılmaya istekli olmaları halinde mümkündür. Bu da yine kültür, sosyal ve siyasi güç

dinamikleri ve güven oluşturma mekanizmalarının afet müdahale çabalarının ayrılmaz bir parçası olarak görüldüğü yukarıdaki tartışmayla uyumludur. Tüm seviyelerdeki aktörler arasında güven, bilgi ve uzmanlığın sorunsuz bir şekilde paylaşılmasının tek mümkün yoludur. Çoğu durumda, bilgi paylaşımı teknik kabiliyetler açısından açıklanır; ancak sosyal-kültürel unsurlar da başarılı bir bilgi alışverişine büyük katkı sağlar. Burada kastedilen afet müdahalesindeki aktörler arasındaki sosyal ilişkililerdir. Önceki çatışmalar, mevcut kaynaklar üzerindeki rekabet ve benzeri konular, kurumlar arası iş birliği üzerinde hem sosyolojik etkilere sahiptir. Tanzanya'da sosyal ilişkilerin normalde siyasi ilişkiler tarafından bozulduğu görülmektedir. Bu çalışmada Tanzanya'da siyasetin başarılı kurumlar arası iş birliğine meydan okuduğu vurgulanmıştır. Bu bağlamda, afete müdahalede en çok arzu edilen şey dayanışma olsa da mekanik dayanışmanın özellikleri siyasi rekabet nedeniyle zayıflamaktadır. İktidar ve muhalefet partilerinin müdahale çabaları konusunda bir tür çatışma içinde olduğu pek çok vakada görülmüştür. Gözlemler, siyasi ilişkilerin partililerle sınırlı kalmadığını, daha da ileri giderek en savunmasız durumda olan normal vatandaşları da etkilediğini göstermektedir. Bunun nedeni, aktörlerin kolektif bir varlık olarak ortaya koydukları kolektif davranışlardır. Kökleri samimi sosyal ilişkilere dayanan bilgi ve uzmanlık paylaşımı, kurumlar arası iş birliğini geliştirecektir.

Sosyal dinamikler ve sosyal iş bölümü; burada iş birliği yapan kurumlar arasındaki etkileşimlere bakılmaktadır. Araştırmacı, sosyolojinin babası olarak kabul edilen Auguste Comte'un sosyal düzeni ve bunun sosyolojiye nasıl uygulandığını anlamaya çalışırken gördüğü sosyal dinamikler kavramının kalbine inmekten kaçınmıştır Syafrizal ve diğerler (2023). Bununla birlikte, insanların nasıl hareket ettiği, tepki verdiği ve dönüştüğü tezine (ana fikir) göz atmıştır. Genel olarak koordinasyon, uyum sağlama ve bilgi paylaşımını şekillendirebildiği için kurumlar arası iş birliği alanında çok önemlidir. Çalışma, sosyal dinamiklerin söz konusu bileşenler üzerinde pratik etkileri olduğunu göstermiştir. İnsanların nasıl iletişim kurduğu, değişen duruma nasıl hızlı bir şekilde uyum sağlayabildiği ve topluluk üyelerinin sosyal dinamikleri ve rollerini nasıl anladığı, kurumlar arası başarının çoğunu etkilemektedir ve bunun tersi de doğrudur. Kamanyi'nin (2020) gösterdiği gibi, hayatta kalanların trajediden geri dönmek için sergiledikleri eylemlilik düzeyi, başka bir deyişle, dayanıklılığın bir özeti olarak ifade edilebilir, hayatta kalanların durumdaki değişikliği ve yeni durumlara uyum sağlama ihtiyacını nasıl anladıklarının bir tezahürüdür. Diğer taraftan, normların ve uygulamaların değişmesi, kurumlar arası iş birliği için bir zorluk teşkil etmektedir. Kamanyi (2020) tarafından yapılan aynı çalışma, hükümet acil yardım dağıtım protokollerini değiştirdiğinde kurumlar

arası iş birliğinin nasıl engellendiğini vurgulamıştır. Hanang çamur kayması sırasında sosyal etkileşim de sekteye uğramış ve katılımcılar arasındaki iletişim son derece zayıf kalmıştır.

Burada vurgulanması gereken son nokta, toplumun işlevselliğini sağlamada uzmanlaşmış rollere ve uzmanlığa dayalı görev dağılımı ile iş bölümü ve sosyal değişimlerin, Tanzania ve diğer ülkelerde kurumlar arası iş birliğinin başarısına önemli ölçüde olumlu katkıda bulunduğu kaydedilmiş olmasıdır. Farklı olaylar sırasında, afetlere müdahale etmekten sorumlu kurumlar ve ortaya çıkan ihtiyaçlar doğrultusunda çekilen kurumlar, uzmanlık alanlarına ve kendilerine verilen role göre farklı görevler üzerinde çalışmıştır. Örneğin, 2016 depreminde Kızıl Haç toplanan tüm yardımların afetzedelere dağıtılmasıyla görevlendirilmiştir. Kaynakların tahsisi, kıtlık nedeniyle bir zorluk gibi görünse de kurumlar tüm vazgeçilmez işlevlerin yerine getirilmesini sağlamak için güçlerini kullandılar ve genel afet müdahalesine büyük katkıda bulundular.

Sosyal değişimler bağlamında, yapısal ve davranışsal değişimlere odaklanılmaktadır (Bates & Peacock, 1987, s. 305). Aktörlerin yakınlaşması ve müdahale tatbikatı sırasında yeni davranışlar ortaya çıkar (bkz. Bates & Peacock, 1987). Örneğin, bu çalışmada afetlerle ilgili doktora tezinden yararlanan afetler sosyolojisi uzmanı Dr. Kamanyi ile yapılan bir görüşmede araştırmacı, 2016 depreminden sonra afetzedeler tarafından afetlerin sonuçlarından kurtulmanın bir yolu olarak ortaya konan bir davranış değişikliği olduğunu öğrenmiştir. Eski evleri afet nedeniyle yıkıldıktan sonra büyükannesinin yeni bir eve sahip olmasına yardımcı olmak için daha önce reddettiği bir erkekle ilişkiye girmeyi kabul eden genç bir kadın buna örnek olarak gösterilebilir. Sonunda cinsel istismarın kurbanı olan zavallı genç bayan, felaketin fikirleri nasıl değiştirebileceğinin, yeni davranışlara yol açabileceğinin ve sosyal ilişkileri nasıl bozabileceğinin sadece bir örneğidir. Afetler genel olarak meydana geldikleri toplumun mevcut genel yaşam alışkanlıklarını ve ekonomik kalıplarını zorla değiştirir (Can, 2022: 13) Kamanyi (2020) tarafından toplanan veriler, 2016 Kagera depreminden sonra aile ilişkilerinin değiştiğini, boşanmaların yaşandığını ve yeni ilişki biçimlerinin (enformel aile ilişkileri) ortaya çıktığını göstermektedir. Kadınlar boşandıktan ya da erkekleri aileyi geçindirmeyi bıraktıktan sonra hayatlarını sürdürebilmek için yeni işler bulmak zorunda kaldıklarından iş ilişkileri de değişmiştir. Tüm bunlar sosyal ilişkilerin ne derece bozulduğunu göstermektedir. Bu durum, kurumlar arası iş birliği yerine afetin doğrudan bir sonucu olarak görülebilse de araştırmacı, uygun koordinasyonun hizmet sunumu, seferberlik ve kaynakların dağıtımındaki boşlukları kapatabilecek programlarda verimliliği artırabileceğini savunmaktadır. Bu da afetzedelerin daha fazla mağdur olma ihtimalini azaltabilir ve istikrarlı bir sosyal ilişki yaratabilir.

Bir başka sosyal değişim de müdahale tatbikatı sırasında ortaya çıkan yeni teknoloji ile ilişkilendirilebilir. Teknoloji ve becerilerin paylaşılması, eski teknolojinin yerini yeni teknolojinin almasına neden olabilir. Örneğin Bukoba'da, bölgedeki gıda kapasitesini etkileyen muz solgunluğu hastalığının ardından insanlar yeni muz saklama teknikleri benimsemiştir. Kamanyi (2020b) insanların muzlarını yiyecek saklamak için yeni bir teknoloji olarak kurutmaya başladıklarını bildirmiştir. Ayrıca, yeni bitki çeşitlerini de benimsemişlerdir. Bu yeni teknolojiler toplumu tamamen değiştirir çünkü yeni davranışlar ortaya çıkarır.

Genel olarak, bir afet meydana geldiğinde, afetin meydana geldiği ortama yabancı olan yeni kişi ve gruplar, asgari hükümet denetimi altında görevlerini yerine getirirler. Görevlerini yerine getirirken, afetten etkilenen toplumu, topluma hizmet sunmak için yerel çabaların nasıl organize edileceği ve kullanılacağı konusunda yeni yollar ve tekniklerle tanıştırmaların yanı sıra toplumu, toplum hizmetinin farklı bakış açılarıyla tanıştırlar (Bates & Peacock, 1987, s.315). Algıdaki değişiklikler kalıcı olabilir ve bu da davranışta tam bir değişime yol açar.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölüm bir sonuç, öneriler ve daha ileri çalışmalar için alanlar sunmaktadır. Bu sonuca, detaylı bir tartışmanın ardından ve temalı bölümlerde sunulan veriler ışığında ulaşılmıştır. Aynı doğrultuda, özellikle kurumlar arası iş birliği alanında olmak üzere, ülkedeki afet müdahale uygulamalarını iyileştirmek için yapılması gerekenler hakkında bilgi vermek üzere tavsiyelerde bulunulmuştur. Ayrıca araştırmacı, genel olarak afet yönetimi literatürünü, özel olarak da afet sosyolojisini zenginleştirmek için başka araştırma ve çalışmaların yapılabileceği alanları da belirlemiştir.

6.1 Sonuç

Bu çalışma, özellikle Tanzanya gibi az gelişmiş ülkelerde afet yönetimi söylemini ifade eden örtük sorulara cevap vermeye çalışarak Tanzanya'nın afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliğini anlamaya çalışmaktadır. Shah vd., (2022), kaynakların sınırlı olduğu, sorumlu makamların veya birimlerin zayıf olduğu gelişmekte olan ülkelerde afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliğinin önemi ve merkeziliği üzerine yaptığı çalışma, bu tezin konusu ile paralel tespitler içermektedir. Darüsselam, Rufiji, Lindi, Tanga ve diğer bölgelerdeki seller, kazalar ve depremlerde hükümet tek başına müdahale etmesinin mümkün olmadığını kabul etmiştir ve yaşanan bu afet olayları kurumlar arası iş birliğinin ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Ancak yaşananlar, yasal afet yönetimi çerçevelerine sahip olmasına rağmen Tanzanya'nın afet müdahalesinde zorlandığını ve kurumlar arası iş birliğinin bu noktada etkin bir çözüm noktası olduğunu ortaya koymaktadır. Kurumlar arası iş birliğinin başarısının sadece kurumların nasıl iş birliği yapabileceğine dair yasal çerçevelere sahip olmalarıyla değil aynı zamanda süreçlere hazırlıklı olma, süreçleri içselleştirme ve hazırlıkları alışkanlık haline getirme düzeyine de bağlı olduğu açıktır. Hazırlıklı olmamak, müdahale faaliyetlerine katılan kurumlar arasında zayıf iletişime ve patronaj sorununa neden olabilecektir. Nihayetinde bu durum, kurumlar arası iş birliğini engelleyebilecektir. Kurumlar arası iş birliğinin istenmeyen tesadüfi bir uygulama olarak görülmesi, afet sırasındaki iş birliği çabalarını gölgede bırakacak ve müdahale faaliyetlerinin talihsiz bir şekilde başarısız olmasına yol açacaktır.

Bu çalışmada araştırmacı, Tanzanya'daki afet yönetimini planlayan yasal çerçevelerinin insani yardım kuruluşlarının katkısını tanımadığını da belirtmiştir (Majamba, 2022). Bununla birlikte, son afet olaylarında Tanzanya insani yardım aktörlerinin etkin ve aktif katılımına tanık

olmuştur. Bu hususun ulusal afet yönetimi yasalarında, politikalarında ve stratejilerinde yer alması çok önemlidir. Böylece bu aktörler tarafından yürütülen işbirlikçi çabaların uygun yasal kanallardan kaynaklandığı düşünülecektir.

Hayatta kalanların algılarını ve ihtiyaçlarını anlamamanın yanı sıra, felaketten kurtulmanın bir yolu olarak kullanılan eylem biçimlerini takdir etmek de bu noktada önemlidir. Kurumlar arası güçlü bir iş birliği sergilendiğinde bu kesinlikle daha kolay hale gelecektir. Sosyolojik olarak, afetlere etkili bir şekilde müdahale etmenin kaynak koordinasyonunun ötesine geçmesi için değerlendirmeye ihtiyaç duyduğu anlaşılmaktadır. Bu çaba, afetten etkilenen bireylerin sosyal-kültürel dinamiklerini bütünsel olarak içermelidir. Bu nedenle, müdahale eden kurumların kültürel duyarlılık ve diğer kültürel etkilerin farkında olması da zorunludur.

Bu çalışmada ABD, Türkiye ve diğer ülkelerden, özellikle de gelişmiş ülkelere örnekler vaka analizi yöntemiyle ele alınmıştır. Bu bağlamda Tanzanya’da afet müdahalesinde kurumlar arası iş birliğinin sadece yetersiz hazırlıktan değil aynı zamanda kaynak eksikliğinden kaynaklandığı, farklı kurumlar tarafından uygulanan ve birbiri ile uyumlu olmayan operasyonlar nedeniyle de afet müdahalesinde başarılı olunamadığı anlaşılmaktadır. Hükümetin kurtarma programlarını finanse etmek için bağışlara bağımlı olması, ülkenin afetlere müdahale etme kabiliyetini ve hızını tehlikeye atmaktadır. Yaşanan afetlerin ülkenin afetlere müdahale kapasitesini zorlaması söz konusudur ancak Tanzanya’nın bu konudaki tek seçeneğinin bağışlar olması da sorunun çözümünde yeterli değildir.

Türkiye’nin ülkeyi vuran en ölümcül felaketlerden birine nasıl müdahale ettiği daha önce vurgulanmıştı. Bağışların yanı sıra hükümet afetlere müdahale için iyi bir fon ayırmıştır. Felaketin hemen ardından hükümet bir iyileştirme programı başlatmış ve İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya’ya göre 6 Şubat 2024’e kadar (depremden 1 yıl sonra) depremden kurtulanlara 46.000 yeni konut teslim edilmiştir (TRT Haber, 2024). Kaynakların mevcudiyeti ve kaynak tahsisi, iş birliğine dayalı girişimlerin etkili bir şekilde uygulanmasında kilit bileşenler olarak anlaşılabilir.

Sosyoloji, sosyal dinamikler, sosyal normlar ve etkileşim kalıpları alanında kurumlar arası iş birliği kavramının anlaşılmasına büyük katkı sağlamaktadır. Bu çalışmanın teorik altyapısı, afet yönetiminin ve kurumlar arası iş birliğinin karmaşıklığının, afetler sırasında farklı kurumların birbirine bağlılığına ve karşılıklı bağımlılığına bakılarak anlaşılabilirliğini göstermiştir. Sistem teorisinin *hedefe ulaşma*, *adaptasyon*, *entegrasyon* ve *modelin sürdürülmesi* gibi bileşenleri, kurumlar arası iş birliğinin güçlü ve zayıf yönlerini anlamak için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Yukarıda da belirtildiği üzere, kurumlar arası iş birliği ve bir bütün olarak afet yönetimi, işletme ve yönetim gibi diğer disiplinlerin aksine sosyolojide

yeterince ele alınmamaktadır. Bu durum, araştırmacının kurumlar arası iş birliği kavramını ve -Tanzanya'nın sosyal yapısıyla ilişkili olarak- Tanzanya afet yönetiminin uygunluğunu anlatmak için sosyolojik tespitlerde bulunmasını engellemiştir.

Sonuç olarak, bu çalışma kütüphane tabanlıdır, yani büyük ölçüde ikincil verilere ve mevcut literatüre dayanmaktadır ancak bu kaynaklar evrimii ortamda oldukça azdır. Tanzanya'da afetlerin durumu, afet müdahalesine ilişkin raporlar ve diğer önemli veriler internette mevcut değildir. Araştırmacı, bu çalışmanın, sorumlu makamların ve paydaşların değerli bilgiler sağlamaya dâhil olacağı birincil verilere dayanması halinde farklı sonuçlar doğurabileceğine inanmaktadır. Araştırmacı, konuyla ilgili başka çalışmaların da yapılacağına ve bu çalışmaların Tanzanya'daki kurumlar arası iş birliği ve afet yönetimi uygulamalarının daha net bir resmini ortaya koyacağına inanmaktadır.

6.2 Öneriler

Önceki bölümlerde de belirtildiği üzere, kurumlar arası iş birliği afet müdahalesinin ve yönetiminin olmazsa olmazıdır. Dolayısıyla sorumlu makam yani hükümet, afet yönetimi yapısında ana hatlarıyla belirtildiği üzere, afet yönetiminde yer alan aktörlerin dostane etkileşimlerini sağladığında aktörlerin rollerinin farkında olmaları sağlanacak ve afet yönetimi kolaylaştırılacaktır. Hükümetin ve özellikle de DMD'nin, yerel aktörleri her ölçekteki afetlerle mücadele edebilecek şekilde donatacak eğitim ve atölye çalışmalarına daha fazla yatırım yapmasına ihtiyaç vardır. Yerel aktörler profesyonelce hareket etme konusunda güçlendirildiklerinde, diğer uluslararası aktörlerle iş birliği yapmak daha kolay olacaktır. Çoğu zaman çatışmalara sebep olan görevlerin çakışması ve patronaj sorunu da bu şekilde ortadan kalkacaktır.

Bununla birlikte araştırmacı, sorumlu birimler arasında bilgi boşluğu yaratmamak, yanıltıcı bilgilerin yayılmasına zemin hazırlamamak için aktörlerin kamuoyuyla veri ve bilgi paylaşmasının gerekli olduğunu vurgulamaktadır. Medya, hükümetin güvenilir kaynaklarından doğru bilgiyi edinme ve kamuoyuna doğru bilgiyi iletme hakkına sahiptir. Bu boşluğun doldurulmasını sağlamak bu konuda etkili bir iş birliği sağlayacaktır.

Ayrıca, afet yönetimi eğitimine yatırım yapılması da önemlidir. İlk olarak, sürekli gelişimin sağlanması ve bilgi ve becerilerin korunması için personelin periyodik olarak eğitilmesi gerekmektedir (Koka vd. 2018). Ön saflarda görev yapan pek çok afet müdahale görevlisinin afetlere müdahale etmek için gerekli beceriye ve bilgiye sahip olmaması, yetersiz eğitim ya da eğitim eksikliği, ülkeyi afetlere etkili bir şekilde müdahale etme konusunda yüksek risk altına sokmaktadır. Bu durumda da kurumlar arasında etkin bir iş birliğine tanık olmak zordur. İkinci ve son olarak, afetlere karşı kamunun eğitilmesi sağlanmalıdır. Bu, insanların afetlere müdahale edebilmelerinin yanı sıra afetlerin meydana gelme olasılığını önlemelerine de yardımcı olacaktır. Öte yandan, halk afetlerin farkında olduğunda, müdahale etmek daha kolay olacak ve 2019'da Morogoro'da bir tanker patlamasının ardından yetmişden fazla insanın diri diri yanması örneğinde olduğu gibi, bir afetin veya normal bir olayın başka bir afetle sonuçlanma olasılığı da azaltacaktır. Bununla birlikte, halkın eğitimi, toplumun afet müdahalesine tam olarak katılabileceği ve kurumlar arası iş birliğinin uygun kanallardan sağlanacağı anlamına gelecektir.

Ayrıca, ülkenin afet yönetimi konusunda çok sayıda uzmana sahip olması için üniversitelerde afet yönetimi derslerinin açılması gerekmektedir. Araştırmacı, Darüselam Üniversitesi ve ADEM gibi bazı üniversitelerde ve yüksekokullarda afet yönetimi dersleri

verildiğinin farkındadır ancak bu derslerin diğer üniversitelere ve disiplinlere de yayılması gerekmektedir. Çoğu çalışmada afetler jeolojide olduğu gibi fiziksel açıdan, bazı yönetim ve işletme çalışmalarında ise mali kayıplar ve bunların ekonomi üzerindeki etkileri açısından ele alınmaktadır. Sosyoloji gibi bölümlerin konunun toplumsal yapı ve sosyal ilişkilerle bağlantılı dinamiklerini ve karmaşıklığını ortaya koyacak dersler vermeye başlaması bu noktada önemlidir.

Ayrıca, afet yönetiminin yasal çerçevede ve politika çerçevesinde gözden geçirilmesine ihtiyaç vardır. Majamba'nın (2022) vurguladığı gibi, insani yardım aktörleri afet yönetiminde tam olarak takdir edilmemektedir. Bu aktörlerin rollerinin ve statülerinin afet yönetimindeki yeri, yasal olarak ve politik çerçevede açıkça belirtilmelidir. Majamba (2022), insani yardım aktörlerine afetlere müdahalede görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri için elverişli bir ortam sağlanmadığını belirtmiştir. Politik ve yasal çerçevelerin gözden geçirilmesi, toplum üyelerinin afet yönetiminin tüm aşamalarına dâhil olmaları için bir zemin sağlaması da amaçlanmalıdır. Özellikle afet riskinin azaltılmasına müdahaleden daha fazla önem verildiği bu dönemde yerel bilgi çok önemlidir. Araştırmacı, kurumlar arası iş birliğinin doğal insan içgüdülerinden ve hâkim sosyal normlardan değil, uygun yasal ve politik kanallardan kaynaklanması gerektiğini savunmaktadır. Bu durum afet müdahalesi ve tüm afet yönetimi uygulamaları için geçerlidir.

Son olarak araştırmacı, hükümetin yasa ve yönetmelikleri uygulayarak afet yönetimini, özellikle de risk azaltmayı ciddiye almasını tavsiye etmektedir. Sel gibi olaylara karşı insanların savunmasız hale gelmesinde bu insanların gayri resmi yerleşim yerleri kurmuş olması, kötü drenaj sistemleri ve atıkların kanala dökülmesi gibi dostane olmayan insani faaliyetlerin etkili olması söz konusudur. Bu uygulamaların hükümet tarafından kontrol edilmesi gerekmektedir. Tespitlere göre devlet kurumlarının zayıflığı sebebiyle insanlar inşaat yaparken uygun prosedürleri takip etmemektedirler ayrıca şu anda doğal karşılanabilecek bir durum gelecekte sorun yaratabilme potansiyelini üzerinde taşımaktadır. Bunlara ek olarak, Tanzania'daki afetlerin doğru bir şekilde değerlendirilmesine ve analiz edilmesine yardımcı olacak araştırma ve anketlere yatırım yapılmasına önem verilmektedir.

6.3 Sonraki Araştırmalar İçin Önerler

Bu alışma, kütüphanelerde ve internette bulunan ikincil verilere dayanmaktadır. Dolayısıyla, Tanzanya'daki kurumlar arası iş birliği veya afet yönetimi uygulamalarının tam bir resmini sunmamaktadır. Bu bağlamda, ülkedeki ve bölgedeki (Doğu Afrika bölgesi) kurumlar arası iş birliğini değerlendirmek için aynı bölgede başka bir saha çalışması yapılabilecektir. Araştırmacı, aktörlerin konuya ilişkin *neden* ve *nasıl*'lerinin cevaplarının, afetlerle başa çıkma sistemlerinin ciddiyetine ilişkin net bir resim sunabileceğine inanmaktadır. Öte yandan, bu alışma Tanzanya'da afete müdahale konusunda kurumlar arası iş birliğinin geneline bakmaktadır; vakaya özgü çalışmalar yapılabilir ve kurumlar arası iş birliğinin düzeyi hakkında bilgi verilebilir. Örneğin Shah vd., (2022) Pakistan'da 2005 yılında meydana gelen depremi örnek olarak kurumlar arası iş birliğini incelemişlerdir.

Ayrıca, kurumlar arası iş birliği konusunda çalışma sayısı az olmakla birlikte, afet yönetimi alanındaki literatür de yetersizdir. Tanzanya'da birçok çalışma sel gibi belirli olaylara odaklanmış, bunların nedenlerini ve etkilerini araştırmıştır. Ancak, genel olarak afet yönetimi veya özel olarak kurumlar arası iş birliğine ilişkin özel bir çalışma bulunmamaktadır. Dolayısıyla, literatürdeki boşluğu doldurmak ve Tanzanya'nın sosyal, siyasi ve ekonomik yapılarıyla ilişkili olarak alan hakkında daha fazla bilgi vermek için afet yönetimi ve kurumlar arası iş birliği üzerine çalışmalar yapılabilir. Araştırmacı bunun aynı zamanda akademik veri tabanını zenginleştireceğine ve ülkeyi mevcut zorluklar ve afetlerle başa çıkmak için daha iyi uygulamalar konusunda bilgilendireceğine inanmaktadır.

Ayrıca, yukarıda kapsayıcılık konusunu vurgulayan araştırmacı, engelli insanların afetlere nasıl müdahale ettiğini ve/veya afetlerden nasıl etkilendiklerini değerlendirmeye odaklanan özel bir derinlemesine sosyolojik çalışma yapılmasını önermektedir. Bu, sosyoloji disiplininde afet müdahalesi ve afet yönetimi çalışmalarının genişletilmesine katkıda bulunabilir ve kapsayıcılık açısından afet müdahalesinin daha incelikli bir şekilde anlaşılmasını sağlayabilir. Engelli insanlar, tıpkı bebekler ya da yaşlılar gibi, bir afet meydana geldiğinde en savunmasız durumda olanlardır. İhtiyaçlarının çoğunda kendilerine yardımcı olmaları için diğer aile üyelerine bağımlıdırlar. Bağımlı oldukları kişiler mağdur olduğunda, durum daha da kötüleşebilir ve sosyal ilişkiler büyük ölçüde bozulabilir. Bu grubun bir afete nasıl müdahale ettiğini ve/veya afetten nasıl etkilendiğinin tam bir resmini ortaya koymak, afet öncesi hazırlık önlemlerine ve afet sonrası iyileştirme programlarına daha fazla önem verilmesini sağlayabilir. Genel olarak bu alışma, Drabek (2008), Dynes (1970), Enarson vd. (2003), Quarantelli (1998) ve Kamanyi (2020) ile uyumlu olarak, afet yönetiminin sosyolojide çok fazla

kuramsallaştırılmadığını ve bu nedenle disiplinde literatür eksikliği olduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda, literatürdeki boşluğu doldurmak ve sosyoloji disiplinini zenginleştirmek için daha fazla çalışma yapılabilir. Bu çalışmalar yalnızca kurumlar arası iş birliği veya afet yönetimine ilişkin sosyolojik anlayışı genişletmeyi değil, aynı zamanda sosyolojik teoriler bütünü oluşturmayı ve genişletmeyi de amaçlayabilir.

Kaynaklar

- Abdeen, F. N., Fernando, T., Kulatunga, U., Hettige, S., & Ranasinghe, K. D. A. (2021). Challenges in multi-agency collaboration in disaster management: A Sri Lankan perspective. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 62. <https://doi.org/10.1016/j.ijdr.2021.102399>
- Akasreku, B., Rwejumura, G., Maroko, A., Nyanza, R., Malekela, G., Kalolo, S., Yokeeswaran, U., Fiori, K. P., Abwe, F., & Teasdale, C. A. (2023). Road traffic injuries in Tanzanian children and adolescents: A cross-sectional household survey. *Injury*, 54(1), 160–167. <https://doi.org/10.1016/j.injury.2022.11.052>
- Al Jazeera. (2017, May 6). Tanzania bus crash: *Dozens of pupils killed in Arusha* | News | Al Jazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2017/5/6/tanzania-bus-crash-dozens-of-pupils-killed-in-arusha>
- Albert, I. O. (2014). Inter Agencies Approach to Security Management in Nigeria. https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=2347ee00-497a-2465-1700-5b18ded858e4&groupId=271179
- Alkın, R. C. (2021a). Afet Yönetiminde Sivil Toplum: İzmir Depremi Sonrası Müdahale ve İyileştirme Aşamaları Üzerine Bir İnceleme. In *Karadeniz Araştırmaları. XVIII* (Vol. 70).
- Alkın, R. C. (2021b). Bütünleşik Afet Yönetimine Sosyolojik Bakış: Toplumsal Yapı, İşlev ve Temel Kavramlar Işığında Bir Okuma Denemesi. *Medeniyet ve Toplum Dergisi, Necmettin Erbakan University*, 5(1), 18–34. <https://doi.org/10.51117/metder.2021.7>
- Ame, A. W. (2015). Assessment of the Institutional Framework for Disaster Management in Zanzibar: *The Case of West District- CORE Reader*. <https://core.ac.uk/reader/44684720>
- Anande, D. M., Luhunga, P. M., Anande, D. M., & Luhunga, P. M. (2019). Assessment of Socio-Economic Impacts of the December 2011 Flood Event in Dar es Salaam, Tanzania. *Atmospheric and Climate Sciences*, 9(3), 421–437. <https://doi.org/10.4236/ACS.2019.93029>
- Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative Governance in Theory and Practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571. <https://doi.org/10.1093/JOPART/MUM032>
- Ariyasirichot, W. (2021). The Policy Design on Preparation and Coping with Flash Flood Mekong River Basin Entrance Inequality Deduction Form Disaster: A Case Study of Mueang Nong Khai District Nong Khai Province, Thailand. *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 12(3), 4106–4112. <https://doi.org/10.17762/TURCOMAT.V12I3.1701>
- AU. (2023, March 12). AU Member States Technically Validate the Africa Urban Resilience Programme | African Union. <https://au.int/en/pressreleases/20230312/au-member-states-technically-validate-africa-urban-resilience-programme>
- Aydın, K., & Hanağası, U. B. (2017). Sosyoloji ve Siyasal Araştırmalarda Karşılaştırmalı Yöntem. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/645548>
- Baltacı, A. (2019). Social System Theory and Its Effects on Educational Organizations. In *Medeniyet Journal of Educational Research* (Issue 1). www.onlinedoctranslator.com
- Bates, F. L., & Peacock, W. G. (1987). Disaster and Social Change: *Sociology of Disasters, Contribution of Sociology to Disaster Research*. (R. R. Dynes, B. De Marchi, & C. Pelanda, Eds.). https://www.mendeley.com/search/?page=1&publicationType=book_section&query=disaster%20and%20social%20change&sortBy=relevance
- Bayraktar, N., & Yıldırlm, M. (2016). Senior Undergraduate Nursing Students' Perceptions of Disaster Preparedness: A Descriptive Study. *Disaster Medicine and Public Health Preparedness*, 10(4), 557–561. <https://doi.org/10.1017/DMP.2016.9>

- BBC. (2024, February 6). *6 soruda 6 Şubat depremleri- BBC News Türkçe*.
<https://www.bbc.com/turkce/articles/cnen1eep0e1o>
- Berg, M., & De Majo, V. (2017). Understanding the Global Strategy for Disaster Risk Reduction. *Risk, Hazards and Crisis in Public Policy*, 8(2), 147–167.
<https://doi.org/10.1002/rhc3.12110>
- Brinjee, D., Al Thobaity, A., Almalki, M., & Alahmari, W. (2021). Identify the disaster nursing training and education needs for nurses in Taif City, Saudi Arabia. *Risk Management and Healthcare Policy*, 14, 2301–2310. <https://doi.org/10.2147/RMHP.S312940>
- Brown, O., Power, N., & Conchie, S. M. (2021). Communication and coordination across event phases: A multi-team system emergency response. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 94(3), 591–615. <https://doi.org/10.1111/joop.12349>
- Bryson, J. M., Crosby, B. C., & Stone, M. M. (2006). The design and implementation of cross-sector collaborations: Propositions from the literature. In *Public Administration Review* (Vol. 66, Issue SUPPL. 1, pp. 44–55). <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00665.x>
- Burns, T. R., & Engdahl, E. (1998). The social construction of consciousness: Part 1: Collective consciousness and its socio-cultural foundations. In *Article in Journal of Consciousness Studies*. <http://www.kvac.uu.se/>
- Çakı, F. (2020). Afet Yönetişiminde Sivil Toplum ve Güven Algıları * Civil Society and Perceptions of Trust in Disaster Governance. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi (The Journal of Social and Cultural Studies)*, 1–45. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1158817>
- Can, İ. (2022). Afetler Çağında Sosyolojiyi Yardıma Çağırarak ya da Afet Yeniden Tanımlamanın Gerekliği Üzerine. https://tezkiredergisi.org/wp-content/uploads/2022/12/tezkire-80.sayi_toprak4-9-29.pdf
- Comiskey, J. (2020). Theoretical Foundations of Homeland Security: Interagency collaborations 6. (J. Comiskey, J. D. Ramsay, & K. Cozine, Eds.; 1st Edition). Routledge.
- Cooksey, B. (2019). That Sinking Feeling 2.0: *Who Is to Blame for Tanzania's Ferry Disasters?*
- Cooper, M., Evans, Y., & Pybis, J. (2016). Interagency collaboration in children and young people's mental health: A systematic review of outcomes, facilitating factors and inhibiting factors. *Child: Care, Health and Development*, 42(3), 325–342. <https://doi.org/10.1111/cch.12322>
- Coppola, D. P. (2007). Introduction to International Disaster Management. [https://books.google.com.tr/books?hl=en&lr=&id=s6oxEraqWWwC&oi=fnd&pg=PP1&dq=Coppola,+D.+P.+\(2015\).+Introduction+to+International+Disaster+Management+\(3rd+ed.\).+Butterworth-Heinemann.&ots=tUf9dB0a-r&sig=NsRx15FPRFiq6UYRt_yANdJLGDI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.com.tr/books?hl=en&lr=&id=s6oxEraqWWwC&oi=fnd&pg=PP1&dq=Coppola,+D.+P.+(2015).+Introduction+to+International+Disaster+Management+(3rd+ed.).+Butterworth-Heinemann.&ots=tUf9dB0a-r&sig=NsRx15FPRFiq6UYRt_yANdJLGDI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
- Curnin, S., & O'Hara, D. (2019). Nonprofit and public sector interorganizational collaboration in disaster recovery: Lessons from the field. *Nonprofit Management and Leadership*, 30(2), 277–297. <https://doi.org/10.1002/nml.21389>
- Daily News. (2023, October 1). Inferno destroys over 500 shops at Kariakoo- Daily News. <https://dailynews.co.tz/inferno-destroys-over-500-shops-at-kariakoo/>
- Dedrick, R. F., & Greenbaum, P. E. (2010). Multilevel Confirmatory Factor Analysis of a Scale Measuring Interagency Collaboration of Children's Mental Health Agencies. [Http://Dx.Doi.Org/10.1177/1063426610365879](http://Dx.Doi.Org/10.1177/1063426610365879), 19(1), 27–40. <https://doi.org/10.1177/1063426610365879>
- Drabek, T. E., & Evans Professor, J. (2005). *Sociology, Disasters and Emergency Management: History, Contributions, and Future Agenda**.
- Durkheim, E. (1960). *The Division of Labor in Society (1893)* (G. Simpson, Trans.). <http://fs2.american.edu/dfagel/www/Class%20Readings/Durkheim/Division%20Of%20Labor%20Final%20Version.pdf>

- Erkek, S. (2024). Yerel Yönetimler Arası İş Birliği ve Afet Yönetimi 6 Şubat 2023 Tarihli Depreme İlişkin Bir Örnek Olay İncelemesi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*. <https://doi.org/10.54688/ayd.1412783>
- Garthwaite, T. (2016). The Theories and Practice of Inter-Agency Working Across the Public Sector: *A Critical Overview of Implementing Collaboration Within Social Services In Wales*.
- Greenwood, S. F. (2013). Emile Durkheim and C. G. Jung: Structuring a transpersonal sociology of religion. *International Journal of Transpersonal Studies*, 32(2), 42–52. <https://doi.org/10.24972/ijts.2013.32.2.42>
- Gunda, D. W., Nkandala, I., Kilonzo, S. B., Kilangi, B. B., & Mpondo, B. C. (2017). Prevalence and Risk Factors of Mortality among Adult HIV Patients Initiating ART in Rural Setting of HIV Care and Treatment Services in Northwestern Tanzania: A Retrospective Cohort Study. *Journal of Sexually Transmitted Diseases*, 2017, 1–8. <https://doi.org/10.1155/2017/7075601>
- Gunn, S. W. A., & Masellis, M. (1992). The scientific basis of disaster management. *Disaster Prevention & Management*, 1(3), 16–21. <https://doi.org/10.1108/09653569210018672/FULL/XML>
- Gustavsson, M. E., Arnberg, F. K., Juth, N., & Von Schreeb, J. (2020). Moral Distress among Disaster Responders: What is it? *Prehospital and Disaster Medicine*, 35(2), 212–219. <https://doi.org/10.1017/S1049023X20000096>
- IFRC. (2017). *Final Report- Emergence Plan of Action Tanzania: Earthquake*.
- Ikeanyibe, O., Ugwu, C. E., Ugwuibe, O. C., & Obioji, J. N. (2021). Inter-Agency Delivery System: The Agility of Public Sector Organizations and Ease of Doing Business in Nigeria. <https://services.igi-global.com/resolvedoi/resolve.aspx?doi=10.4018/IJPADA.20210101.Oa3>, 8(1), 1–14. <https://doi.org/10.4018/IJPADA.20210101.OA3>
- JamiiForums. (2023). CHADEMA wasitisha safari kuelekea Katesh-Hanang kuwafariji wahanga wa mafuriko kutokana na vikwazo walivyowekewa | Page 6 | JamiiForums. <https://www.jamiiforums.com/threads/chadema-wasitisha-safari-kuelekea-katesh-hanang-kuwafariji-wahanga-wa-mafuriko-kutokana-na-vikwazo-walivyowekewa.2164815/page-6>
- Johnson, L. J., Zorn, D., Kai, B., Tam, Y., Lamontagne, M., & Johnson, S. A. (2003). Stakeholders' Views of Factors That Impact Successful Interagency Collaboration Exceptional Children. In *Exceptional Children* (Vol. 69, Issue 2).
- Kamanyi, E. (2020a). Five decades of Disasters in Bukoba: An Abridgment of Earthquake Survivors' Agentic Lived experiences 11. In *Tanzania Journal of Sociology* (Vol. 6, Issue 1). https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=five+decades+of+disaster+s+Kamanyi&btnG=
- Kamanyi, E. (2020b). *Forms Of Agency Among Earthquake Survivors in Bukoba District, Kagera Region-Tanzania*.
- Kamanyi, E. (2023). 'Uncovering hidden struggles among disaster survivors in Tanzania: Are they vulnerable survivors or resilient victims?' *Tanzania Journal of Sociology*, 9(1), 109–135. <https://doi.org/10.56279/tajoso.v9i1.88>
- Kamanzima, S. R. (2004). *Borders, Boundaries, Peoples, And States: A Comparative Analysis of Post-Independence Tanzania-Uganda Border Regions A Thesis Submitted to The Faculty of The Graduate School of The University of Minnesota by Switbert Rwechungura Kamazima in Partial Fulfilment of The Requirements for The Degree of Doctor of Philosophy*.

- Kapucu, N., & Garayev, V. (2011). Collaborative Decision-Making in emergency and disaster Management. *International Journal of Public Administration*, 34(6), 366–375. <https://doi.org/10.1080/01900692.2011.561477>
- Klein, T. A., Williams, J., & Irizarry, L. (2023). EMS Disaster Response. *StatPearls*. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32809545/>
- Koka, P. M., Sawe, H. R., Mbaya, K. R., Kilindimo, S. S., Mfinanga, J. A., Mwafongo, V. G., Wallis, L. A., & Reynolds, T. A. (2018a). Disaster preparedness and response capacity of regional hospitals in Tanzania: A descriptive cross-sectional study. *BMC Health Services Research*, 18(1). <https://doi.org/10.1186/s12913-018-3609-5>
- Koka, P. M., Sawe, H. R., Mbaya, K. R., Kilindimo, S. S., Mfinanga, J. A., Mwafongo, V. G., Wallis, L. A., & Reynolds, T. A. (2018b). Disaster preparedness and response capacity of regional hospitals in Tanzania: A descriptive cross-sectional study. *BMC Health Services Research*, 18(1). <https://doi.org/10.1186/s12913-018-3609-5>
- Lambin, R., Muangi, W. C., & Nyssölä, M. (2025). *Social protection in humanitarian contexts: exploring stakeholder views from Tanzania*. <https://doi.org/10.35188/UNU-WIDER/2025/561-5>
- Lindberg, G. (2005). Accidents. In *Research in Transportation Economics* (Vol. 14, pp. 155–183). [https://doi.org/10.1016/S0739-8859\(05\)14006-2](https://doi.org/10.1016/S0739-8859(05)14006-2)
- Liu Wenlin, X. W. and St. J. B. (2021). *Organizational Disaster Communication Ecology: Examining Interagency Coordination on Social Media During the Onset of the COVID-19 Pandemic*. <https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/0002764221992823>
- Lwoga, E. T., Nagu, T., & Sife, A. S. (2017). Online information seeking behaviour among people living with HIV in selected public hospitals of Tanzania. *Journal of Systems and Information Technology*, 19(1–2), 94–115. <https://doi.org/10.1108/JSIT-06-2016-0038>
- Majamba, H. I. (2022). An Examination of the Humanitarianism-Disaster Management Nexus in Tanzania’s Policy and Legal Framework. *Journal of International Humanitarian Action*, 3(1). <https://doi.org/10.1186/s41018-018-0043-6>
- Makuu. (2018). *Socio-economic Consequences of Road Traffic Accidents to the Victims and their Families in Dar es Salaam*.
- Manoj, B. S., & Hubenko Baker, A. (2007). A Communication Challenges in Emergency Response. In *COMMUNICATIONS OF THE ACM* (Vol. 50, Issue 3). www.globalstar.com
- Mboera, L. E. G., Rumisha, S. F., Lyimo, E. P., Chiduo, M. G., Mangu, C. D., Mremi, I. R., Kumalija, C. J., Joachim, C., Kishamawe, C., Massawe, I. S., Matemba, L. E., Kimario, E., Bwana, V. M., & Mkwashapi, D. M. (2018). Cause-specific mortality patterns among hospital deaths in Tanzania, 2006-2015. *PLoS ONE*, 13(10). <https://doi.org/10.1371/JOURNAL.PONE.0205833>
- Mbura, J. A. (2014). Disaster Management and Persistent Flooding Disaster in Dar Es Salaam.
- McNally, V. P., & der Heide, E. A. (1992). Disaster Response: Principles of Preparation and Coordination. In *Public Productivity & Management Review* (Vol. 15, Issue 3). JSTOR. <https://doi.org/10.2307/3380618>
- Mlingwa, E. (2024). The Legal and Institutional Challenges Facing Community-Based Disaster Management in Tanzania. *Tanzania Journal for Population Studies and Development*, 31(1), 83–103. <https://doi.org/10.56279/tjpsd.v31i1.254>
- Mohamed Shaluf, I. (2007). An overview on disasters. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 16(5), 687–703. <https://doi.org/10.1108/09653560710837000>
- Msemu, H. E., Taylor, A. L., Birch, C. E., Dougill, A. J., Hartley, A., & Woodhams, B. J. (2021). What Do Weather Disasters Cost? An Analysis of Weather Impacts in Tanzania. *Frontiers in Climate*, 3. <https://doi.org/10.3389/fclim.2021.567162>
- Mukandala, R. S. (2024, May 21). Mhadhara wa Uprofesa: Dola, Soko na Kushindwa kwa taasisi- *YouTube*. <https://www.youtube.com/watch?v=mJgRVdNPBB0&t=7s>

- NBS. (2023). Tanzania HIV Impact Survey 2022-2023: *Summary sheet*. National Bureau of Statistics.
- Ödlund, A. (2010). Pulling the Same Way? A Multi-Perspectivist Study of Crisis Cooperation in Government. *Journal of Contingencies and Crisis Management*, 18(2), 96–107. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5973.2010.00605.x>
- Oxford English Dictionary. (1567). *Disaster- Quick search results* | Oxford English Dictionary. <https://www.oed.com/search/dictionary/?scope=Entries&q=disaster>
- Parsons, T. (1961). *An Outline of the Social System*. In Calhoun, C et al (2007), (Eds). *Classical Sociological Theories*, 2nd edition. 421–440.
- Parsons, T. (1991). *The Social System* (2nd edition).
- Peek, L., Wachtendorf, T., & Meyer, M. A. (2021). *Sociology of Disasters 11*. https://doi.org/10.1007/978-3-030-77712-8_11
- Perry, R. W. (2006). *What is a Disaster?* <https://www.researchgate.net/publication/265842756>
- Pwani News. (2024, April 23). Single News | Coast Region. <https://pwani.go.tz/new/kiwanda-cha-goodwill-na-sapphire-watoa-msaada-kwa-wahanga-wa-changamoto-ya-mafuriko-kibiti-na-rifiji>
- Quarantelli, E. L. (1988). Disaster Crisis Management: A Summary of Research Findings. *Journal of Management Studies*, 25(4), 373–385. <https://doi.org/10.1111/J.1467-6486.1988.TB00043.X>
- Quarantelli, E. L. (1997). Ten criteria for evaluating the management of community disasters. *Disasters*, 21(1), 39–56. <https://doi.org/10.1111/1467-7717.00043>
- Quarantelli, E. L. (2005). Catastrophes Are Different from Disasters: Some Implications for Crisis Planning and Managing Drawn from Katrina – *Items*. <https://items.ssrc.org/understanding-katrina/catastrophes-are-different-from-disasters-some-implications-for-crisis-planning-and-managing-drawn-from-katrina/>
- Quarantelli, E. L., & Dynes, R. R. (1977). Response to social crisis and disaster. *Disaster Research Center, Department of Sociology, Ohio State University, Columbus, Ohio 43201*.
- Ranade, W., & Hudson, B. (2003). Conceptual issues in inter-agency collaboration. *Local Government Studies*, 29(3), 32–50. <https://doi.org/10.1080/03003930308559378>
- Ray-Bennett, N., Mendez, D., Alam, E., & Morgner, C. (2020). Inter-Agency Collaboration for Natural Hazard Management in Developed Countries. In *Oxford Research Encyclopaedia of Natural Hazard Science*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199389407.013.176>
- Ritzer, G. (2010). *Sociological Theory* (8th Edition). McGraw-Hill, a business unit of The McGraw-Hill Companies, Inc., 1221 Avenue of the Americas, New York, NY 10020.
- Roberts, G. (2014). The Uganda–Tanzania War, the fall of Idi Amin, and the failure of African diplomacy, 1978–1979. *Journal of Eastern African Studies*, 8(4), 692–709. <https://doi.org/10.1080/17531055.2014.946236>
- SADC (2020). *SADC Regional Resilience Framework*. https://www.sadc.int/sites/default/files/2022-11/GIZ%20TOOL%20KIT%20-%20FRAMEWORK%20-%20SADC_Regional_Resilience_Framework%20-%202020.pdf
- SADC. (2022). *SADC Disaster Risk Management Strategy and Action Plan 2022-2030*. <https://www.sadc.int/document/en-sadc-disaster-risk-management-strategy-and-action-plan>
- Salmon, P., Stanton, N., Jenkins, D., & Walker, G. (2011). Coordination during multi-agency emergency response: Issues and solutions. *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 20(2), 140–158. <https://doi.org/10.1108/09653561111126085>
- Sari, B. (2021). Evaluation of Inter-Institutional Coordination in Disaster Management. In *Hastane Öncesi Dergisi JPH* (Vol. 6, Issue 3).

- Seppänen, H., Mäkelä, J., Luukkala, P., & Virrantaus, K. (2013). Developing shared situational awareness for emergency management. *Safety Science*, 55, 1–9. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2012.12.009>
- Shah, I., Mahmood, T., Khan, S. A., Elahi, N., Shahnawaz, M., Dogar, A. A., Subhan, F., & Begum, K. (2022). Inter-agency collaboration and disaster management: A case study of the 2005 earthquake disaster in Pakistan. *Jamba: Journal of Disaster Risk Studies*, 14(1). <https://doi.org/10.4102/JAMBA.V14I1.1088>
- Solnit, R. (2009). *A Paradise Built in a Hell: The Extraordinary Communities That Arise in Disaster*. Penguin Group.
- Syafrizal, S., Albina, M., Indrawati, I., Hafizotun, L., & Maharani, R. (2023). Changes Social of Environmental Education in Indigenous Peoples of the Jungle Jambi Province, Indonesia. *Jurnal Kependidikan: Jurnal Hasil Penelitian Dan Kajian Kepustakaan Di Bidang Pendidikan, Pengajaran Dan Pembelajaran*, 9(1), 224. <https://doi.org/10.33394/jk.v9i1.7175>
- Tau, M., van Niekerk, D., & Becker, P. (2016). An Institutional Model for Collaborative Disaster Risk Management in the Southern African Development Community (SADC) Region. *International Journal of Disaster Risk Science*, 7(4), 343–352. <https://doi.org/10.1007/s13753-016-0110-9>
- The Citizen. (2016). Bukoba quake exposes gap in disaster response strategy | *The Citizen*. Updated on April 19, 2021. <https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/news/national/bukoba-quake-exposes-gap-in-disaster-response-strategy--2567688>
- The Citizen. (2022, November 28). *How prolonged drought shook agriculture, livestock keeping*. <https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/news/national/how-prolonged-drought-shook-agriculture-livestock-keeping-1-4035714>
- The Citizens. (2022, December 10). End of the year and ordeals that road accidents bring | *The Citizen*. <https://www.thecitizen.co.tz/tanzania/news/national/end-of-the-year-and-ordeals-that-road-accidents-bring-4050552>
- The United Republic of Tanzania. (2004). *National Disaster Management Policy*.
- Thomas, C. (2022). Uganda–Tanzania War. In *Oxford Research Encyclopedia of African History*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190277734.013.1040>
- TRCS. (2014). Latest info on flooding in Dar Es Salaam- United Republic of Tanzania | *ReliefWeb*. <https://reliefweb.int/report/united-republic-tanzania/latest-info-flooding-dar-es-salaam>
- TRCS. (2020). Disaster Risk Management. <https://www.trcs.or.tz/index.php/en/what-we-do/disaster-management/disaster-risk-management>
- TRCS. (2024). DREF Review Purpose: Learning about main challenges from the Floods Operation Operation Tanzania, Dar Es Salaam Floods MDRTZ024.
- TRT News. (2024, March 19). *Deprem bölgesinde kurasi çekilen konut sayısı 76 bine ulaştı Sayfa 1 | TRT Haber Foto Galeri*. <https://www.trthaber.com/foto-galeri/deprem-bolgesinde-kurasi-cekilen-konut-sayisi-76-bine-ulasti/63608/sayfa-1.html>
- UNDRR. (2015). Response | *UNDRR*. <https://www.undrr.org/terminology/response>
- UNDRR. (2024). Disaster Response. <https://www.undrr.org/terminology/response>
- UNISDR. (2015). Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015- 2030 Geneva: *United Nations International Strategy for Disaster Reduction*.
- United Republic of Tanzania. (2022). National Disaster Management Strategy 2022 – 2027. *Prime Minister's Office, Disaster Management Division*.
- URT. (2011). Tanzania Emergency Preparedness and Response Plan (TEPRP). <https://www.pmo.go.tz/uploads/documents/sw-1664371895->

- Tanzania%20Emergency%20Preparedness%20and%20Response%20Plan%20(TEPRP).pdf
- U.S. Embassy. (2023). Tanzania Announces Remarkable Progress Toward HIV Epidemic Control- U.S. *Embassy in Tanzania*. <https://tz.usembassy.gov/tanzania-announces-remarkable-progress-toward-hiv-epidemic-control/>
- VoA. (2018). Death Toll Climbs to 130 in Tanzania Ferry Disaster. <https://www.voanews.com/a/tanzania-more-than-200-people-feared-drowned-after-ferry-sinks/4580309.html>
- Vordzorgbe, S. D. (2016). The African Union Commission Aligning the AU "Extended Programme of Action for the Implementation of the Africa Regional Strategy for Disaster Risk Reduction in Africa In line with the Africa Regional Strategy for Disaster Risk Reduction.
- Waiswa, P., Manzi, F., Mbaruku, G., Rowe, A. K., Marx, M., Tomson, G., Marchant, T., Willey, B. A., Schellenberg, J., Peterson, S., Hanson, C., Akuze, J., Baker, U., Balidawa, H., Mandu, R., Kajjo, D., Kalungi, J., Saulnier, D., Arafumin, ... Tancred, T. (2017). Effects of the EQUIP quasi-experimental study testing a collaborative quality improvement approach for maternal and newborn health care in Tanzania and Uganda. *Implementation Science*, 12(1), 1–18. <https://doi.org/10.1186/S13012-017-0604-X/FIGURES/2>
- Wang, J. J. (2013). Post-disaster cross-nation mutual aid in natural hazards: Case analysis from sociology of disaster and disaster politics perspectives. *Natural Hazards*, 66(2), 413–438. <https://doi.org/10.1007/s11069-012-0493-x>
- Waugh, W. L., & Straib, G. (2006). Collaboration and leadership for effective emergency management. In *Public Administration Review* (Vol. 66, Issue SUPPL. 1, pp. 131–140). <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00673.x>
- Wechta, P. (2022). Dividend policy from the perspective of social system theory. *Economic and Labour Relations Review*, 33(3), 610–628. <https://doi.org/10.1177/10353046221078879>
- WHO. (2023). Global status report on road safety 2023: *United Republic of Tanzania*. https://cdn.who.int/media/docs/default-source/country-profiles/road-safety/road-safety-2023-tza.pdf?sfvrsn=862c68cf_3&download=true
- Wisner, B., Blaikie, P., Cannon, T., & Davis, I. (2004). *At Risk: Natural Hazards, People's Vulnerability and Disasters* (2nd Edition). Routledge. https://www.researchgate.net/publication/245532449_At_Risk_Natural_Hazards
- World Bank. (2021). Tanzania Urban Resilience Program: Annual Report 2021. *International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank*. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099081501272361877/pdf/P1597790b2a5a90160b9e90d4d76f8a9afb.pdf>
- Yılmaz, G. G. (2021). Afetlere Sosyolojik Bakış ve Türkiye’de Afet Yazımına Kuramsal Bir Yaklaşım. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 195–204. <https://doi.org/10.18506/anemon.819871>
- Yousefian, S., Jahangiri, K., Mehrabi, Y., Sohrabizadeh, S., & Sohrabizadeh, S. (2022). Assessment of intraorganizational collaboration in the health sector during disasters: Exploring a valid and reliable assessment tool for disaster risk management. *International Journal of Preventive Medicine*, 13(1), 10. https://doi.org/10.4103/ijpvm.IJPVM_696_20